

De meerwaarde van HOREB P.O. digitaal

Tilburg, september 2010

Drs. M.M. van Vijfeijken

K.E. de Ries MSc.

Drs. A.M.R. Vloet

met medewerking van:

Dr. M. Poland

Uitgever: IVA
Warandelaan 2
Postbus 90153
5000 LE Tilburg
Telefoonnummer: 013-4668466
Telefax: 013-4668477

IVA is gelieerd aan de UvT

© 2010 IVA

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het IVA.

Het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning bij artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	5
2	Onderzoeksopzet.....	7
2.1	Onderzoeksdoel en onderzoeksvragen.....	7
	2.1.1 Efficiëntie en effectiviteit.....	7
	2.1.2 Overdracht.....	8
	2.1.3 Handelen en interventies.....	8
2.2	Onderzoeksopzet.....	8
	2.2.1 Voorbereidende fase.....	8
	2.2.2 Uitvoerende fase.....	9
	2.2.3 Analyse en rapportagefase.....	10
3	Conceptuele inbedding.....	12
3.1	De principes van Ontwikkelingsgericht onderwijs (OGO).....	12
	3.1.1 Een spelgeoriënteerd werkplan.....	14
	3.1.2 De leerkracht als bemiddelaar.....	14
	3.1.3 Thematisch onderwijs en thematiseren.....	14
3.2	HOREB P.O.	16
3.3	Digitale HOREB P.O.	17
3.4	Leerkrachtprofielen.....	18
4	Resultaten schoolbezoeken en logboekanalyses.....	20
4.1	Analyse van de schoolportretten.....	20
	4.1.1 Het activiteitenboek.....	20
	4.1.2 Observatiemodellen.....	21
	4.1.3 Logboek.....	22
	4.1.4 Kinderdagboek.....	23
	4.1.5 Portfolio.....	24
	4.1.6 Evaluatie-instrumenten.....	24
	4.1.7 Aanvullende digitale mogelijkheden.....	25
4.2	Analysekader logboeken.....	26
4.3	Verdeling scholen.....	28
4.4	Logboekanalyses.....	28
	4.4.1 Digitale logboeken.....	29
	4.4.2 Papieren logboeken.....	30

4.4.3	Eigen formats van logboeken.....	31
4.5	Conclusies op basis van het kwalitatieve deel van het onderzoek	32
4.5.1	Efficiëntie en effectiviteit.....	32
4.5.2	Overdracht	33
4.5.3	Handelen en interventies	33
4.5.4	Voor- en nadelen papieren versie HOREB P.O.	33
4.5.5	Voor- en nadelen digitale versie van HOREB P.O.	34
5	Resultaten van de webenquête	35
5.1	Selectie en respons.....	35
5.2	Gebruik van HOREB P.O.	38
5.2.1	Digitale of papieren versie.....	38
5.2.2	OGO kennis	40
5.2.3	HOREB P.O. versus ander leerlingvolgsysteem	41
5.2.4	Onderdelen HOREB P.O.	43
5.2.5	Leerkrachtprofiel	44
5.2.6	Specifieke functies HOREB P.O. digitaal.....	45
5.2.7	Belang van onderdelen HOREB P.O.	54
5.3	Efficiëntie.....	55
5.4	Overdracht van leerlingen	59
5.5	Handelen en interventies.....	61
5.6	Verbeterpunten en meerwaarde van HOREB P.O.	68
6	Conclusies en aanbevelingen	71
6.1	Het gebruik van HOREB P.O. digitaal door de leerkrachten	71
6.2	Efficiëntie en effectiviteit.....	73
6.3	Overdraagbaarheid	74
6.4	Handelen en interventies.....	75
6.5	Meerwaarde van HOREB P.O. digitaal	76
6.6	Aanbevelingen.....	77
	Bijlage 1.....	78

1 Inleiding

HOREB P.O. (Handelingsgericht Observeren, Registreren en Evalueren van Basisontwikkeling Primair Onderwijs) is een 'handelingsgericht' systeem, bedoeld om leerkrachten te helpen hun pedagogisch-didactisch handelen te verbeteren¹. Het 'handelingsgerichte' aspect van het systeem komt op twee manieren naar voren. Ten eerste is HOREB P.O. bedoeld om als leerkracht doelgericht te handelen (en te plannen) en ten tweede is het erop gericht het handelen van de kinderen uit te breiden. HOREB P.O. is in feite een strategie om (met een instrumentarium) op een planmatige en verantwoorde manier het onderwijs aan jonge kinderen vorm te geven zoals dat met Basisontwikkeling² wordt bedoeld.

Per 1 oktober 2007 is een digitale versie van HOREB P.O. ontwikkeld, die te bereiken is via de website: www.Horeb-po.nl. Tot die tijd was er alleen een papieren versie beschikbaar. Met de digitale versie van HOREB P.O. wordt niet alleen beoogd dat het werken met instrumenten en modellen gemakkelijker wordt maar ook dat het leidt tot rijkere handelingen/interventies van de leerkracht.

In deze rapportage wordt verslag gedaan van een onderzoek naar de inzet van HOREB P.O. digitaal in basisontwikkeling in de groepen 1 tot en met 4. De vraag is of HOREB P.O. ook daadwerkelijk meerwaarde biedt voor de leerkrachten als het gaat om efficiëntie en effectiviteit, overdraagbaarheid en rijkere handelingen/interventies van de leerkracht. Wat werkt wel en wat werkt niet? De volgende hoofdvraag is geformuleerd:

Leidt de toepassing van de digitale HOREB P.O. meer dan de niet-digitale versie van HOREB P.O. tot meer efficiëntie en effectiviteit voor de leerkracht, een betere overdracht van leerlingen en tot rijker en/ of meer doordacht handelen/interventies van de leerkracht?

IVA heeft in het kader van dit onderzoek samengewerkt met het Landelijk Centrum voor Ontwikkelingsgericht onderwijs De Activiteit. Zij ondersteunden bij het werven en benaderen van scholen en het ontwikkelen van vragenlijsten/leidraden en kaders die aansluiten bij het ontwikkelingsgericht werken op scholen.

In deze rapportage beschrijven wij in hoofdstuk 2 de onderzoeksopzet en in hoofdstuk 3 wordt de conceptuele inbedding gegeven. Hoofdstuk 4 presenteert de kwalitatieve resultaten van dit onderzoek. De schoolportretten zelf zijn toegevoegd in de bij-

¹ Jansen-Vos, F., Pompert, B. (2007). HOREB-PO: Handelingsgericht Observeren, Registreren en Evalueren van Basisontwikkeling, handleiding. Koninklijke Van Gorkum: Assen

² In het volgende hoofdstuk wordt toegelicht wat verstaan wordt onder Basisontwikkeling

lage van dit rapport. In hoofdstuk 5 worden de resultaten van de webenquête gepresenteerd. Het laatste hoofdstuk bevat conclusies en aanbevelingen.

2 Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens het onderzoeksdoel, de onderzoeksvragen en de onderzoeksopzet van dit onderzoek toegelicht.

2.1 Onderzoeksdoel en onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is inzicht verkrijgen in de meerwaarde van de inzet van de digitale versie van HOREB P.O. ten opzichte van de papieren versie van HOREB P.O. De hoofdvraag die daarbij gesteld is, luidt als volgt:

Leidt de toepassing van de digitale HOREB P.O. meer dan de niet-digitale versie van HOREB P.O. tot meer efficiëntie en effectiviteit voor de leerkracht, een betere overdracht van leerlingen en tot rijker en/ of meer doordacht handelen/interventies van de leerkracht?

Deze hoofdvraag hebben is in dit onderzoek onderverdeeld in de volgende 3 subcategorieën:

- Efficiëntie en effectiviteit;
- Overdraagbaarheid;
- Handelen/interventies.

Per categorie zijn subvragen geformuleerd die leiden tot het beantwoorden van de hoofdvraag. Deze zijn in de volgende subparagraaf per categorie omschreven.

2.1.1 *Efficiëntie en effectiviteit*

Wat betreft de efficiëntie en de effectiviteit van het instrument zijn onderstaande onderzoeksvragen van belang:

- Kost het registreren van gegevens van leerlingen in digitaal HOREB P.O. meer, evenveel of minder tijd dan bij de papieren versie?
- Zijn de instrumenten van de digitale HOREB P.O. zoals observatiemodellen, webmodellen etc. voor de leerkracht gemakkelijker in te vullen en sneller beschikbaar dan bij de papieren versie?
- Maakt de digitale versie van HOREB P.O. sneller dan de papieren versie resultaten van leerlingen inzichtelijk voor de leerkracht, ouders, interne begeleiders, directie, bestuur en eventueel andere betrokkenen?
- Draagt de digitale versie van HOREB P.O. meer dan de papieren versie bij tot het optimaliseren van het primaire proces.

2.1.2 Overdracht

In het kader van de overdracht wordt aandacht geschonken aan de volgende vragen:

- Is de digitale versie van HOREB P.O. meer dan de papieren versie geschikt voor de overdracht van leerlingen van peuterspeelzaal naar het basisonderwijs, voor de overdracht van leerlingen naar een nieuwe groep in het basisonderwijs, voor de overdracht van leerlingen aan een vervanger of duocollega?

2.1.3 Handelen en interventies

Met betrekking tot het handelen van leerkrachten staan de volgende vragen centraal:

- Draagt de digitale versie van HOREB P.O. meer dan de papieren versie van HOREB P.O. er toe bij dat de leerkracht meer bewust, systematisch en cyclisch werkt aan het verbeteren van resultaten van de leerlingen (niet alleen op cognitief gebied maar ook sociaal-emotioneel)?
- Draagt de digitale versie van HOREB P.O. meer dan de papieren versie van HOREB P.O. bij tot meer doordachte handelingen/interventies door de leerkracht?

2.2 Onderzoeksopzet

De onderzoeksvragen zijn beantwoord door middel van een kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Het kwalitatief onderzoek omvat gesprekken met leerkrachten en het analyseren van logboeken. Het kwantitatief onderzoek bestaat uit het uitzetten van een webenquête onder scholen. Het onderzoek is te verdelen in een voorbereidende fase, een uitvoerende fase en een analyse en rapportage fase.

2.2.1 Voorbereidende fase

Direct na toekenning van het project is gestart met de werving en selectie van scholen voor het kwalitatief of kwantitatief deel van het onderzoek.

De Activiteit beschikt over een adressenbestand van alle scholen die gebruik maken van HOREB P.O digitaal (148 scholen)³ en heeft 144 van deze scholen schriftelijk benaderd met de vraag of zij een webenquête in wilden invullen over de meerwaarde van HOREB P.O. digitaal. In totaal hebben 93 scholen op dit verzoek gereageerd. Van deze 93 scholen hebben 18 scholen aangegeven niet aan het onderzoek deel te nemen en 75 scholen wel. De andere scholen hebben niet gereageerd. Uiteindelijk hebben 69 scholen de vragenlijst volledig ingevuld. De scholen die wel instemden met deelname aan het onderzoek hebben samen in totaal 365 e-mailadressen naar De Activiteit gestuurd van de leerkrachten die gebruik maken van HOREB P.O. digitaal (zie voor verdere informatie over respons paragraaf 5.2).

Aan vier van de 148 scholen die gebruikmaken van HOREB P.O. heeft De Activiteit de vraag gesteld om deel te nemen aan het kwalitatief deel van dit onderzoek. Deze vier scholen zijn zowel schriftelijk als telefonisch benaderd en waren bereid om aan

³ Op 23 juli 2010 is het aantal scholen dat gebruikt maakt van HOREB P.O. digitaal opgelopen tot 184 scholen.

het kwalitatief deel van het onderzoek deel te nemen. Concreet is de vraag gesteld of twee leerkrachten van de school aan een interview wilden deelnemen en of de school vijf logboeken ter beschikking wilde stellen ten behoeve van een logboekanalyse.

Ook heeft De Activiteit uit haar eigen klantenbestand vier scholen gekozen die van de papieren versie van HOREB P.O. gebruikmaken. Deze scholen zijn telefonisch benaderd. Aan deze scholen is ook de vraag gesteld of twee leerkrachten van de school aan een interview wilden deelnemen en of de school vijf logboeken ter beschikking wilde stellen ten behoeve van een logboekanalyse. De benaderde scholen waren bereid om deel te nemen aan het onderzoek. In hoofdstuk 4 staat een overzicht van de scholen die deelgenomen hebben aan het kwalitatief deel van dit onderzoek.

2.2.2 *Uitvoerende fase*

Vooronderzoek

IVA heeft in samenwerking met De Activiteit een vragenlijst ontwikkeld voor de face to face interviews met de leerkrachten van de hiervoor geselecteerde acht scholen. De gesprekken zijn merendeels gezamenlijk gevoerd. Dat wil zeggen dat bij de meeste interviews zowel een onderzoeker van IVA aanwezig was als een onderzoeker van De Activiteit.

De gesprekken hadden als doel om te achterhalen op welke manieren de leerkrachten met HOREB P.O. werken, zowel wat betreft de digitale als de papieren versie. Hiermee is meer helderheid verkregen over de leerkrachtprofielen ofwel de verschillende niveaus waarop leerkrachten van HOREB P.O. gebruik maken. Deze informatie is gekoppeld aan de logboekanalyse die op de logboeken van deze scholen zijn uitgevoerd. Daarnaast waren de gesprekken bedoeld als input voor de te ontwikkelen webenquête. De interviews hebben plaatsgevonden in februari en maart 2010.

Webenquête

De webenquête is in samenwerking met De Activiteit ontwikkeld. Onderwerpen die in de enquête aan bod komen zijn onder meer:

- Algemene vragen zoals school en groep waar de leerkracht werkzaam is
- Ervaring en kennis van HOREB P.O. / OGO
- Gebruik van HOREB P.O.
- Oordeel over HOREB P.O. aan de hand van stellingen over de volgende onderwerpen: efficiëntie en effectiviteit; overdraagbaarheid; handelen/interventies

Alle leerkrachten die de enquête hebben ingevuld maken gebruik van de digitale versie van HOREB P.O. Om toch een vergelijking te kunnen maken tussen de papieren versie en de digitale versie van HOREB P.O. is gebruik gemaakt van een voorgeprogrammeerde routing. Aan het begin van de enquête is aan de leerkrachten gevraagd of ze voorheen ook de papieren versie gebruikt hebben of naast de digitale versie ook de papieren versie gebruiken. Deze leerkrachten kregen stellingen voorgelegd

waarin ze de digitale versie met de papieren versie konden vergelijken. Een voorbeeld hiervan is:

De digitale versie van HOREB P.O. draagt meer dan de papieren versie bij aan meer doordachte interventies of handelingen in de klas.

Leerkrachten die alleen ervaring hebben met de digitale versie hebben stellingen die betrekking hebben op de digitale versie voorgelegd gekregen. Een voorbeeld hiervan is:

De digitale versie van HOREB P.O. draagt bij aan meer doordachte interventies of handelingen in de klas.

De webenquête is ingevuld in de periode van 27 april tot en met 15 juni 2010. In die periode zijn twee reminders per e-mail verstuurd naar de leerkrachten die op dat moment de enquête nog niet ingevuld hadden.

Logboekanalyse

Voor het analyseren van de logboeken is door IVA en De Activiteit gezamenlijk een kader ontwikkeld waarmee de logboeken die leerkrachten bijhouden zijn geanalyseerd. Dit analysekader is opgenomen in hoofdstuk 4. Bij de analyse stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

- *Draagt het digitaal logboek bij tot meer efficiënt en effectiever werken?*
- *Draagt het digitaal logboek bij tot betere overdraagbaarheid?*
- *Draagt het digitaal logboek bij tot verbeteringen in het (meer cyclisch) handelen/interventies van de leerkracht?*

Er zijn vijf logboeken geanalyseerd van elk van de acht scholen die ook bij het vooronderzoek betrokken waren. Van deze scholen gebruiken vier scholen de papieren versie van HOREB P.O. en vier scholen de digitale versie. Twee scholen blijken een eigen format voor het logboek ontwikkeld te hebben. Dit geldt voor een school die de digitale versie gebruikt en voor een school die de papieren versie gebruikt.

2.2.3 Analyse en rapportagefase

De resultaten van de face to face interviews, de webenquête en de logboekanalyses zijn door IVA geanalyseerd. De resultaten van de interviews zijn verwerkt in schoolportretten waarin te zien is per school hoe er gewerkt wordt met de volgende onderdelen van HOREB P.O.:

- Activiteitenboek;
- Observatiemodellen;
- Logboek;
- Kinderdagboek;
- Portfolio;
- Evaluatieinstrumenten.

Indien digitaal:

- Knop vervolgaanbod;
- Gebruik van totaaloverzicht klas;
- Gebruik van de bronnen infoknop;
- Gebruik van PDF-formulieren.

Per onderdeel is aangegeven:

- Wat ze doen (activiteit);
- Doel van de activiteit;
- Duur en tijdstip van de activiteit;
- Indien de vergelijking kon worden gemaakt: de verschillen tussen papier en digitaal.

De schoolportretten zijn te zien in de bijlagen. Er is een meta-analyse uitgevoerd over deze schoolportretten. De resultaten daarvan zijn gepresenteerd in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 4 worden ook de verschillen gepresenteerd die op basis van de logboekanalyses gevonden zijn tussen de scholen die de digitale versie van HOREB P.O. gebruiken en de scholen die de papieren versie gebruiken. Hierbij is gebruik gemaakt van het daarvoor ontwikkelde analysekader.

Voor de analyse van de antwoorden op de webenquête zijn percentages berekend en in het rapport in tabellen en grafieken weergegeven. Daarnaast zijn gemiddelde oordelen van afzonderlijke stellingen vergeleken tussen verschillende groepen en getoetst op significantie. Hierbij moet opgemerkt worden dat de groepen waartussen vergeleken wordt soms van zeer kleine omvang zijn.

De conclusies in het laatste hoofdstuk zijn gebaseerd op het kwalitatieve (interviews en logboekanalyse) en het kwantitatieve deel van dit onderzoek.

3 Conceptuele inbedding

Basisontwikkeling gaat uit van de principes van Ontwikkelingsgericht Onderwijs.

De belangrijkste kenmerken van basisontwikkeling zijn⁴:

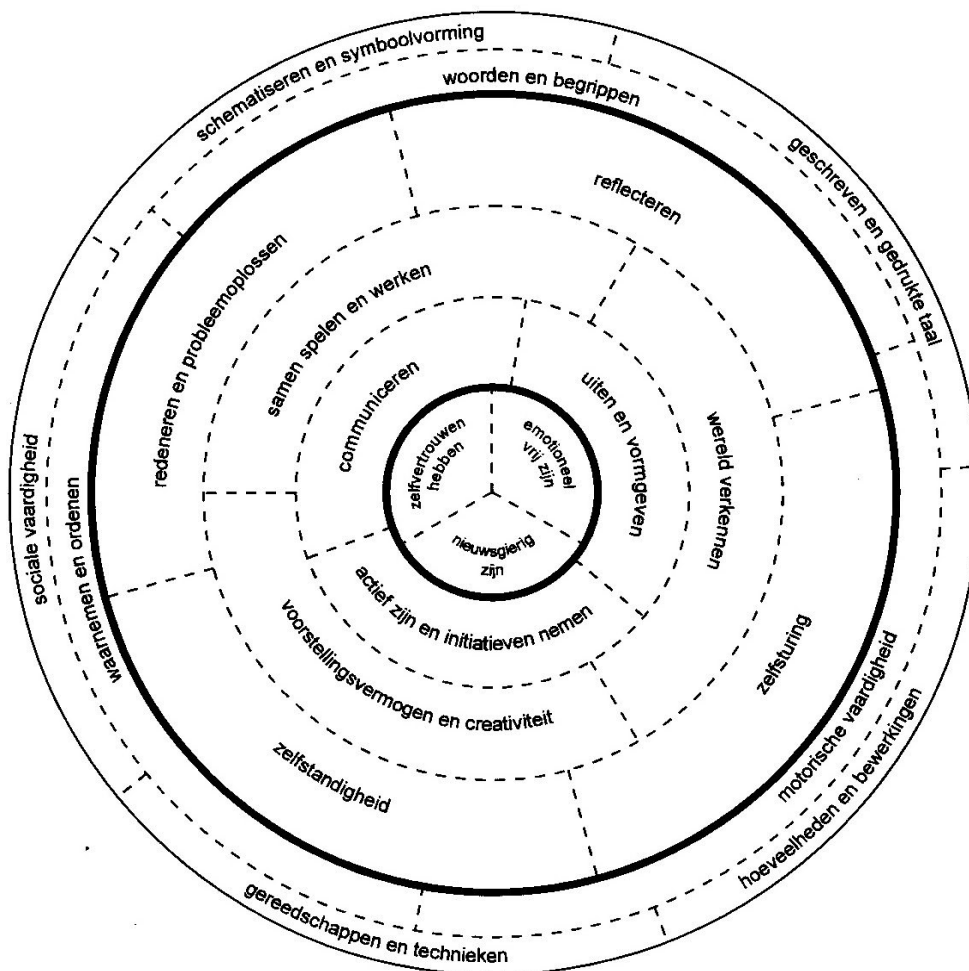
- Een brede persoonsontwikkeling
- Een spelgeoriënteerd werkplan
- De leerkracht als bemiddelaar
- Thematisch onderwijs en thematiseren

In dit hoofdstuk worden allereerst de principes van ontwikkelingsgericht onderwijs toegelicht. Vervolgens komen aan bod de onderwerpen HOREB P.O. en HOREB P.O. digitaal en de leerkrachtprofielen.

3.1 De principes van Ontwikkelingsgericht onderwijs (OGO)

Basisontwikkeling is gebaseerd op de principes van Ontwikkelingsgericht Onderwijs (OGO). Deze visie ziet een brede ontwikkeling als hoofddoel van het onderwijs omdat kinderen veel meer nodig hebben dan schoolse vaardigheden om het 'goed te kunnen doen' in hun persoonlijk leven en in de samenleving. Basisontwikkeling streeft daarom doelen na die zich op drie terreinen bevinden (in cirkelschema ondergebracht) namelijk basiskenmerken, de psychologische voorwaarden voor ontwikkeling en leren (de spil); een brede persoonsontwikkeling die het hele menselijk handelen doortrekt (het binnenwerk); en specifieke kennis en vaardigheden die voor een brede ontwikkeling nodig zijn (de buitenring).

⁴ Jansen-Vos, F., Pompert, B., HOREB-PO: Handelingsgericht Observeren, Registreren en Evalueren van Basisontwikkeling, handleiding, Van Gorkum: 2007

Basisontwikkeling omschrijft de volgende uitgangspunten ten behoeve van het realiseren van de doelen:

- Om zich te ontwikkelen en te leren hebben kinderen activiteiten en inhouden nodig die zinvol voor hen zijn en waar zij betekenis aan (kunnen gaan) verlenen;
- De doelen en ontwikkelingsprocessen hangen onderling nauw samen en beïnvloeden elkaar;
- De kinderen hebben een samenhangend aanbod nodig waarin ruimte is voor onderlinge verschillen;
- Ontwikkeling is mogelijk als kinderen kunnen rekenen op volwassenen die een goed activiteitsaanbod ontwerpen die helpen die activiteiten uit te voeren die een kind graag wil en bijna zelf kan.

3.1.1 *Een spelgeoriënteerd werkplan*

Voor jonge kinderen is het spel de leidende activiteit. Het curriculum (werkplan) in de onderbouw is gevuld met kernactiviteiten waarin het spelkarakter tot uiting komt; activiteiten die betekenisvol zijn of gaan worden voor de kinderen en die aansluiten bij hun motieven en actuele mogelijkheden. Deze kernactiviteiten hebben tevens (in principe) een hoge ontwikkelingswaarde omdat daarbinnen de motieven en de vaardigheden worden opgebouwd die het bewuste leren mogelijk maken.

De kernactiviteiten zijn:

- spelactiviteiten: manipulerend spel en rollenspel;
- constructiespel en beeldende activiteiten;
- gespreksactiviteiten;
- lees-schrijfactiviteiten;
- reken-wiskundeactiviteiten.

3.1.2 *De leerkracht als bemiddelaar*

De leerkracht zorgt ervoor dat door de kernactiviteiten de beoogde ontwikkelings- en leerprocessen inderdaad tot stand komen. De leerkracht doet dat door te bemiddelen tussen de interesses en mogelijkheden van de kinderen enerzijds en de doelen die met het onderwijs worden nagestreefd anderzijds. De rol van de leerkracht houdt in:

- Ontwerpen en plannen van een onderwijsaanbod dat ontwikkeling en leren bevordert en waarin de initiatieven en plannen van de kinderen zijn betrokken;
- De zorg voor een sterke pedagogische basis die door middel van intensieve interacties en contact met kinderen gelegd kan worden;
- Deelname aan activiteiten, begeleiding en instructie geven zodat activiteiten versterkt worden en de handelingsmogelijkheden van kinderen zich uitbreiden en verdiepen;
- Reflectie op activiteiten van kinderen en op de eigen rol op basis waarvan nieuwe plannen worden gemaakt.

3.1.3 *Thematisch onderwijs en thematiseren*

Thematisch opgebouwd onderwijs maakt het mogelijk om samenhangende kernactiviteiten en inhouden te creëren waarin de leerkracht als bemiddelaar kan functioneren⁵. Thema's geven niet alleen een gemeenschappelijke inhoud aan activiteiten van kinderen; ze zorgen ook voor samenhang tussen activiteiten en voor een directe band met leefsituaties van kinderen en de wereld buiten de school.

⁵ Jansen-Vos, F., Pompert, B. (2003). Startblokken van Basisontwikkeling. Een goed begin voor peuters en jonge kleuters. Koninklijke Van Gorkum: Assen

Het begrip 'thema' heeft hier twee betekenissen. Om te beginnen wil het zeggen dat onderwijsactiviteiten altijd gaan over inhouden, thema's, die voor kinderen interessant zijn en die hen helpen ingroeien in de wereld. Het onderwijs wordt in de loop van een schooljaar opgebouwd in thematische perioden van ongeveer zes tot acht weken.

Daarnaast brengt het begrip 'thematiseren' tot uiting dat het ook om het onderwijsproces gaat waarin kinderen en leerkrachten samen thema-inhouden en activiteiten opbouwen. Het is een dynamisch proces omdat de inbreng van de kinderen mee bepaalt in welke richting het thema zich ontwikkelt, welke activiteiten precies uitgevoerd gaan worden, hoe de omgeving ingericht wordt, welke subthema's aan de orde komen.

Thematisch geordend onderwijs vindt in veel scholen plaats. Kenmerkend voor Basisontwikkeling is echter het proces van thematiseren in de samenwerking tussen leerkrachten en kinderen. De essentie (en kunst) is om als leerkracht goed voorbereid aan het werk te gaan en de bedoelingen daarmee goed voor ogen te hebben. En om tegelijkertijd aan te voelen wat de inbreng van de kinderen kan zijn en hen te uit te nodigen en te leren om hun aandeel in je plannen mee te nemen.

Dit proces bestaat uit vier fasen:

- Een nulfase:
In deze voorbereidende fase wordt een betekenisvol en relevant thema gekozen, de kernactiviteiten worden voorbereid en in hoofdlijnen worden plannen voor de uitvoering gemaakt.
- Fase 1
Het thematiseren start met activiteiten waarmee een nieuw thema in de groep wordt geopend. De bedoeling is kinderen te betrekken op het thema en hun inbreng uit te lokken. Startactiviteiten maken duidelijk welke ervaringen zij al hebben met het thema en welke ideeën, gevoelens en vragen het oproept.
- Fase 2
Voorlopige plannen worden nu bijgesteld en uitgebreid. Samen met de kinderen wordt een rijke speelleeromgeving ingericht en worden activiteiten ondernomen en uitgebouwd met spel en verhalen, tot alle kernactiviteiten erin meegenomen zijn.
- Fase 3
Het thema wordt nu afgerond en de leerkrachten reflecteren samen met de kinderen op de uitkomsten en resultaten. De themaperiode wordt geëvalueerd en er worden plannen uitgezet voor de volgende themaperiode.

3.2 HOREB P.O.

HOREB P.O. is een 'handelingsgericht' systeem, bedoeld om leerkrachten te helpen hun pedagogisch-didactisch handelen te verbeteren⁶. Het 'handelingsgerichte' komt op twee manieren naar voren. Ten eerste is HOREB P.O. bedoeld om als leerkracht doelgericht te handelen (en te plannen) en ten tweede is het erop gericht het handelen van de kinderen uit te breiden. HOREB P.O. is in feite de strategie om (met een instrumentarium) op een planmatige en verantwoorde manier het onderwijs aan jonge kinderen vorm te geven zoals dat met Basisontwikkeling wordt bedoeld:

- Het ontwerpen, voorbereiden en plannen van een betekenisvol en ontwikkelend aanbod;
- Activiteiten van kinderen begeleiden, op de uitvoering daarvan reflecteren en op basis daarvan vervolgactiviteiten kiezen;
- De ontwikkelingsvoortgang van kinderen volgen en plannen maken voor het vervolg;
- De vaste cyclus volgen van plannen maken, het uitvoeren van de plannen en evalueren.

De leerkrachten kunnen HOREB P.O. dus gebruiken om te reflecteren op hun eigen handelen, in hun lessen te differentiëren én te begeleiden. De leerkracht registreert in HOREB P.O. om zijn of haar aanbod gericht te evalueren en om ook over een langere periode de kwaliteit van lessen te blijven verbeteren.

Een kenmerk van HOREB P.O. is de verbondenheid aan (kern)activiteiten (en niet aan ontwikkelingsgebieden). Dit kenmerk komt voort uit het principe van Ontwikkelingsgericht Onderwijs dat ontwikkeling en leren in gezamenlijke betekenisvolle activiteiten bevordert kan worden. Die activiteiten zijn tevens de juiste context voor (authentieke) observaties, omdat kinderen daarin kunnen laten zien wat ze zelfstandig kunnen en wat met hulp. De leerkracht neemt deel aan die activiteiten zodat hij of zij, in interactie met de kinderen, veel meer aan de weet komt dan met een toets of aankruislijstje.

HOREB P.O. is erop gericht om systematisch en doelgericht ontwikkelingsgericht te werken⁷. HOREB P.O. bestaat uit de volgende onderdelen:

1. *Het activiteitenboek*

Het activiteitenboek is de 'map' met schema's en instrumenten voor de fases van het thematiseren: in de voorbereiding van thema's en activiteiten en bij het maken van concrete plannen. Bijvoorbeeld aandachtspunten voor de keuze van een goed thema, een ontwerpschema, het zogenoemde 'webmodel', waarmee men activiteiten aan het thema kan verbinden. Men vindt er activiteitenoverzichten bij elk van de

6 Jansen-Vos, F., Pompert, B. (2007). HOREB-PO: Handelingsgericht Observeren, Registeren en Evalueren van Basisontwikkeling, handleiding. Koninklijke Van Gorkum: Assen

7 Jansen-Vos, F., Pompert, B. (2007). HOEB P.O: Handelingsgericht Observeren, Registeren en Evalueren van Basisontwikkeling, handleiding. Koninklijke Van Gorkum: Assen.

kernactiviteiten. Verder bevat het activiteitenboek aandachtspunten en didactische handreikingen om te raadplegen bij het werken binnen de kernactiviteiten. Bijvoorbeeld bij het maken van woordenlijsten bij thema's.

2. *Observatiemodellen*

Gerichte observaties zijn nodig om de kinderen goed te kunnen begeleiden en een vervolgaanbod te kunnen opbouwen. De middelen daarvoor zijn in de eerste plaats de ontwikkelingsperspectieven die aangeven hoe de gewenste ontwikkeling van de kernactiviteiten er uit ziet. Daar zijn vervolgens observatiemodellen aan ontleend, met aandachtspunten om de actuele ontwikkeling van kinderen te kunnen herkennen (wat doet en kan het kind nu, zelfstandig of met hulp) en een zone van naaste ontwikkeling te kunnen creëren (met welke activiteiten en begeleiding kan ik volgende ontwikkelingsstappen uitlokken).

3. *Registratiemodellen (zoals logboek, kinderdagboek en portfolio)*

Er zijn drie middelen om gegevens te registreren. In het logboek worden observatiegegevens en plannen voor de korte termijn genoteerd. In kinderdagboeken krijgen gegevens over individuele kinderen een plaats. Zo ontstaat overzicht over belangrijke momenten in de ontwikkeling van elk kind. Bij het kinderdagboek hoort een portfolio met producten die de ontwikkeling van dat kind illustreren. Bijvoorbeeld tekeningen, teksten, of foto's.

4. *Evaluatie-instrumenten*

Om de ontwikkeling van elk kind goed te kunnen volgen, begint de entreeperiode in de groep of school met een gesprek over het kind met ouders of verzorgers. De informatie (met het entreeformulier vastgelegd) leidt tot plannen voor de eerste drie maanden die een kind in de groep is. Daarop volgt een evaluatie van deze beginperiode. Vervolgens wordt van elk kind twee maal per jaar een stand van zaken over het ontwikkelingsverloop opgemaakt. Op die momenten probeert de leerkracht overzicht te krijgen over de activiteiten van de kinderen en de effecten daarvan.

3.3 **Digitale HOREB P.O.**

Per 1 oktober 2007 is een digitale versie van HOREB P.O. ontwikkeld die te bereiken is via de website: www.Horeb-po.nl. Met de nieuwe editie van HOREB krijgt de gebruiker een (papieren) handleiding, een inlogcode voor de site, toegang tot instrumenten en modellen en praktijkvoorbeelden van instrumenten⁸. Het systeem is verdeeld in mappen, net als de papieren versie het activiteitenboek, het logboek en het kinderdagboek. Daarnaast is er een map voor de leerling en een map voor de groep. Voor technische zaken is er ook een onderhoudsmap.

8 Oers, van. E. (2007). Technische handleiding HOREB

Via internet kan de leerkracht dan aan de slag met zijn of haar eigen HOREB P.O. versie. De leerkracht kan vanaf de site zelf werken in een digitaal activiteitenboek, kinderdagboek en logboek. Daarnaast kan de leerkracht de instrumenten en de digitale versie van de inhoudelijke handleiding bekijken en downloaden.

Met de digitale HOREB P.O. wordt beoogd dat het werken met instrumenten en modellen gemakkelijker wordt. In de volledig gedigitaliseerde HOREB P.O. kan de leerkracht bijvoorbeeld zelf eenvoudig een (leerlingen)groep aanmaken, daar leerlingen aan toevoegen of eruit verwijderen. Duocollega's en interne begeleiders hebben toegang tot dezelfde groepen en leerlingen. Het is mogelijk om vanuit elke computer met een internetverbinding in te loggen op HOREB P.O. De leerkracht kan dus zelfs thuis nog even de logboekplanning doornemen. Bij het maken van de verslagen heeft de leerkracht het kinderdagboek ook bij de hand zonder dat de mappen mee naar huis gesjouwd hoeven te worden. De verwachting is dan ook dat de digitale HOREB P.O. leidt tot rijkere handelingen/interventies van de leerkracht en meer cyclisch handelen, alleen al door het snellere overzicht dat de leerkracht heeft over de resultaten van de leerlingen en de mogelijkheden om gerichte activiteiten te ondernemen.

Leerkrachten hebben al aangegeven voordelen te zien in de digitale HOREB P.O.⁹ zoals de mogelijkheid tot het toevoegen van nieuwe instrumenten, foto's, filmfragmenten en reflecties in het logboek die automatisch ook worden opgeslagen in het kinderdagboek en de mogelijkheid van het opbouwen van een eigen archief.

3.4 Leerkrachtprofielen

De manier waarop de leerkrachten (digitale) HOREB P.O. gebruiken kan verschillend zijn. In dit onderzoek gaan we de manier waarop leerkrachten HOREB P.O. gebruiken niet beïnvloeden. Wat we onderzoeken zijn de al bij de leerkracht ingesleten manieren van werken met het observatie- en planningssysteem. Vervolgens maken we vergelijkingen van verschillende manieren van werken/toepassingen van HOREB P.O. en hun ervaringen met HOREB P.O. Concreet betekent dit dat we gebruik maken van een leerkrachtprofiel. Het leerkrachtenprofiel omschrijft het niveau waarin op het moment van onderzoek HOREB P.O. is ingevoerd. Hierbij worden vijf niveaus van invoering onderscheiden namelijk¹⁰:

- Niveau 1: Werken met een digitaal activiteitenboek. Het voorbereiden en plannen van een thema, de activiteiten daarbinnen, het formuleren van de bedoelingen en maken van concrete plannen (voor de hele groep en groepjes leerlingen).
- Niveau 2: Werken met een digitaal logboek. Het logboek is het middel om observaties vast te houden en te verbinden aan een volgend aanbod. De leerkracht plant gerichte activiteiten voor leerlingen en zet systematische reflectie in

9 Oers, van. E., (2007). *Werk in Uitvoering: Werken met digitale Horeb*, zone Jaargang 7 nr.1

10 Deze leerkrachtprofielen worden door De Activiteit gehanteerd.

voor groepjes leerlingen waarmee hij of zij aan de slag wil en maakt een agenda voor de hele groep. De agendafunctie is overigens op dit niveau minder belangrijk.

- Niveau 3: Werken met digitaal logboek en met behulp van alle HOREB P.O. - modellen. Voor het werken met het logboek maakt de leerkracht gebruik van de observatiemodellen voor de verschillende kernactiviteiten en werkt de leerkracht handelingsgericht.
- Niveau 4: Werken met het digitaal kinderdagboek. Voor elk kind is een kinderdagboek inclusief portfolio waarin gegevens over de ontwikkeling van het kind een plaats krijgen. De belangrijkste ontwikkelgegevens legt de leerkracht vast. De leerkracht schrijft ook conclusies van observaties op, vragen en aandachtspunten. Dit kinderdagboek gaat de gehele basisschoolperiode met de leerlingen mee.
- Niveau 5: Werken met het hele instrument op een systematische wijze en ingebed in het dagelijks handelen van leidsters en leerkrachten.

4 Resultaten schoolbezoeken en logboekanalyses

Voor het kwalitatieve onderzoek zijn van de volgende acht scholen schoolportretten gemaakt:

- 't Schrijverke – Den Bosch (digitaal)
- De Boemerang – Purmerend (digitaal)
- De Franciscus School – Zaltbommel (digitaal)
- De Kring – Alkmaar (HOREB digitaal, papieren logboek)
- Het Kompas – Harderwijk (papier)
- De Plaats- Abbekerk (papier)
- De Vlaamsche Reus – Amsterdam (papier)
- De Cocon – Alkmaar (HOREB papier, digitaal logboek)

Per school is op basis van het interview een schoolportret gemaakt, waarin de manier waarop de school de verschillende onderdelen van HOREB P.O. gebruikt is weergegeven. Per onderdeel is aangegeven:

- Met welk doel het wordt gebruikt;
- Hoe het gebruik van dat onderdeel eruit ziet;
- Hoe vaak en waar met dat onderdeel wordt gewerkt;
- Hoe lang men bezig is met het invullen;
- Indien mogelijk het verschil tussen digitaal en papier;
- Eventueel een eigen toevoeging aan het onderdeel.

De schoolportretten zijn te zien in de bijlagen.

In de volgende paragraaf komt een analyse van de schoolportretten, onderbouwd aan de hand van informatie uit de interviews, per onderdeel van HOREB P.O. aan de orde. Daarna wordt het analysekader voor de logboeken toegelicht. Vervolgens worden de logboekanalyses gepresenteerd. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een presentatie van de conclusies op basis van het kwalitatief deel van het onderzoek.

4.1 Analyse van de schoolportretten

4.1.1 *Het activiteitenboek*

Het activiteitenboek is een 'map' met schema's en instrumenten voor het thematiseren. Deze wordt benut bij de voorbereiding van thema's en activiteiten en bij het maken van concrete plannen.

Het doel waarvoor het activiteitenboek wordt gebruikt is voor leerkrachten die de papieren versie gebruiken en leerkrachten die de digitale versie gebruiken hetzelfde en komt overeen met het concept.

In alle scholen is de invulling van het activiteitenboek een proces dat leerkrachten van groep 1 tot en met groep 4 gezamenlijk doen. Ook worden gedurende het proces vaak nog aanpassingen gemaakt in de originele planning. De scholen die de digitale versie van het activiteitenboek gebruiken zijn er anderhalf tot twee uur per thema mee bezig. De scholen die de papieren versie gebruiken zijn er gemiddeld 3 uur mee bezig.

Leerkrachten die werken met de digitale versie kunnen gemakkelijker thuis de activiteiten plannen, informatie uitwisselen en overdragen. Zij vinden dat de digitale versie in vergelijking met de papieren versie overzichtelijker en uitgebreider is. De digitale versie biedt extra theoretische kennis aan die hen beter in staat stelt de juiste kernwoorden te gebruiken bij het plannen van de activiteiten.

4.1.2 *Observatiemodellen*

Om inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling van een kind, zijn de observaties van de kinderen tijdens verschillende kernactiviteiten de basis. Per kernactiviteit is er een afzonderlijk observatiemodel, gebaseerd op de ontwikkelingsperspectieven van hoe de gewenste ontwikkeling van de kernactiviteiten er uit ziet. Op de observatiemodellen zijn aandachtspunten benoemd om de actuele ontwikkeling van kinderen te herkennen en een zone van naaste ontwikkeling te kunnen creëren, om de kinderen naar een hoger niveau te tillen.

Alle leerkrachten benutten de observatielijsten met als doel te bepalen waarop zij moeten letten tijdens het observeren van de leerlingen. Bij twee scholen (die beide gebruik maken van de digitale versie van de observatiemodellen) wordt daarnaast benoemd dat de leerkrachten aan de hand van de observatiemodellen een universele taal beogen, wat de kwaliteit van de observaties verhoogd en daarnaast de overdraagbaarheid vergroot.

Alle scholen die hebben deelgenomen aan het vooronderzoek maken gebruik van de observatiemodellen. De leerkrachten die de digitale versie gebruiken doen dit vaak dagelijks of minimaal eens per week. De leerkrachten die de papieren versie gebruiken doen dit meestal eens per thema (gemiddeld duurt een thema zes weken). Bij één school heeft dit te maken met het feit dat nog een ander kleutervolgsysteem wordt gebruikt. Wel zijn alle leerkrachten ongeveer evenveel tijd kwijt aan het gebruik van de observatiemodellen.

De modellen van de digitale versie zijn ten opzichte van de papieren versie gemoderniseerd en verbeterd. De digitale observatiemodellen zijn voorzien van voorbeelden, de taal is geüpdate en ze zijn uitgebreider en meer gestructureerd dan de papieren observatiemodellen. Op één school benoemen de leerkrachten dat zij de digitale versie van de modellen ook beduidend vaker benutten dan toen zij nog de papieren versie van HOREB P.O. gebruikten. De reden die zij hiervoor geven is dat ze er nu ook thuis toegang tot hebben.

4.1.3 Logboek

Aan de hand van het logboek kunnen leerkrachten gericht kernactiviteiten plannen om kinderen te observeren. Aandachtspunten daarbij zijn de activiteit zelf, het doel van de activiteit, het selecteren van de kinderen, het bepalen van de eigen rol van de leerkracht en de observatiepunten per kind of per activiteit. Ook de reflectie van de kernactiviteiten gebeurt in het logboek, evenals het plannen van een vervolgaanbod.

Er zijn drie belangrijke verschillen tussen de digitale versie van HOREB P.O. en de papieren versie van HOREB P.O. die gevolgen (kunnen) hebben voor het gebruik:

1. De digitale versie van HOREB P.O. van het logboek verplicht de leerkrachten een keuze te maken uit de omschreven kernactiviteiten, terwijl in de papieren logboeken de leerkracht de mogelijkheid heeft om ook andere activiteiten van een dag te noteren (zoals de start van een thema, buitenspelen en een klassikaal kringgesprek). Bij één van de geïnterviewde scholen is dat dan ook te zien. Daar gebruiken de leerkrachten het logboek niet alleen om te reflecteren op de kernactiviteiten maar ook op andere activiteiten. Zij geven dan ook een eigen invulling aan de reflecties aangezien alleen voor de kernactiviteiten observatiepunten worden gegeven. Op deze school wordt het logboek als een dagplanner gebruikt en dus dagelijks gebruikt. Op de andere scholen wordt het logboek 'bijna dagelijks' gebruikt. Het logboek wordt gebruikt als op die dag een kernactiviteit plaatsvindt.
2. De digitale versie van het logboek verplicht een leerkracht om per kind een afzonderlijke evaluatie van de activiteit te noteren, terwijl de papieren versie slechts bestaat uit twee onderdelen, namelijk: 'aanbod en plannen' en 'verslag en reflectie'. De leerkracht kan er voor kiezen om de activiteit op groepsniveau te evalueren en niet op individueel niveau. De leerkrachten die de papieren versie gebruiken zijn dan ook gemiddeld minder tijd kwijt aan het invullen van het logboek (30 minuten per keer) dan de leerkrachten die de digitale versie gebruiken (40 minuten per keer). Deze laatste groep heeft dan wel informatie over de kinderen op individueel niveau.
3. De reflecties per kind die in de digitale logboeken worden genoteerd, worden automatisch overgenomen in het kinderdagboek. Dit voorkomt dubbel werk voor de leerkrachten die de digitale versie gebruiken. De leerkrachten die de papieren versie gebruiken hebben dit voordeel niet. Bij één van de geïnterviewde scholen komt dan ook naar voren dat sommige leerkrachten het papieren logboek niet gebruiken en hun reflecties per kind direct in het kinderdagboek plaatsen.

Dat leerkrachten zelf op zoek gaan naar een passende werkwijze blijkt uit de volgende voorbeelden:

- Er is één school die de digitale versie van HOREB P.O. gebruikt, maar ervoor kiest om het papieren logboek te gebruiken. Zij vinden dat door het gebruiken van een papieren logboek de overdracht van de kinderen naar andere leerkrachten (parttimers en invalleerkrachten) gemakkelijker gaat. De leerkrachten hoeven voorafgaande aan de les slechts een map open te slaan om te zien wat

ze moeten doen. Het opstarten van de computer en het vinden van de informatie op de computer kost meer tijd.

- Er zijn twee scholen die een eigen format van het logboek gebruiken. Eén van deze scholen heeft een eigen papieren format ontwikkeld, omdat zij het reguliere format te vrijblijvend en te weinig richtinggevend vonden. Ook is er één school die de papieren versie van HOREB P.O. gebruikt en een eigen digitale versie van het logboek heeft ontwikkeld.

Voordelen van het digitale logboek ten opzichte van het papieren logboek die door de geïnterviewde leerkrachten zijn benoemd:

- De handreikingen die in de kantlijn staan helpt de leerkracht om met meer discipline te werken en om meer aandacht te besteden aan de inhoud van het concept van ontwikkelingsgericht onderwijs
- Het digitale logboek is praktischer en overzichtelijker vergeleken met de papieren versie.

4.1.4 *Kinderdagboek*

In het kinderdagboek kan de leerkracht over elk kind gegevens noteren over zijn of haar ontwikkeling en leren. De eerste gegevens gaan over de entreeprocedure. Daarna kunnen de belangrijkste ontwikkelmomenten (binnen de kernactiviteiten) worden vastgelegd in het kinderdagboek.

Het doel van het kinderdagboek is volgens alle leerkrachten het inzichtelijk maken van de ontwikkeling van een kind. De leerkrachten die de digitale versie van het kinderdagboek gebruiken benoemen daarnaast, dat zij het kinderdagboek ook benutten ter voorbereiding van rapporten en oudergesprekken. De leerkrachten die de papieren versie gebruiken benoemen dit niet.

Zoals in de vorige paragraaf is omschreven, gaan de opmerkingen die bij de digitale versie per kind worden genoteerd, automatisch over naar het kinderdagboek. Dit vullen de leerkrachten vervolgens nog aan met volgens hen relevante informatie. De richtlijnen in de kantlijn bieden daarbij volgens hen goede ondersteuning. De leerkrachten die de papieren versie gebruiken, benutten stickers om het kinderdagboek in te vullen of zij schrijven het logboek over.

De tijd die leerkrachten kwijt zijn aan het kinderdagboek is ongeveer tweeënhalve uur per keer. Daarbij valt wel op dat de leerkrachten die de digitale versie gebruiken in ieder geval eens per week het kinderdagboek aanvullen en de leerkrachten die de papieren versie gebruiken soms slechts eens per thema het kinderdagboek invullen. Zowel leerkrachten die de digitale versie als de papieren versie gebruiken, vullen het kinderdagboek thuis in. Bij de digitale versie hoeft een leerkracht dan alleen in te loggen en bij de papieren versie moeten zij een hele map mee naar huis nemen. Bij één school die de papieren versie gebruikt mogen de mappen niet mee naar huis, die leerkrachten moeten het kinderdagboek dus op school invullen.

Het belangrijkste voordeel van de digitale versie ten opzichte van de papieren versie, is dat de informatie per kind vanuit het logboek automatisch verschijnt in het kinderdagboek. Hierdoor is het minder werk en is er van alle kinderen informatie aanwezig in het kinderdagboek. Daarnaast is het digitale kinderdagboek, volgens de geïnterviewde leerkrachten, veel overzichtelijker en gemakkelijk beschikbaar. De leerkrachten kunnen per kind het kinderdagboek uitprinten en dan staat alle informatie chronologisch achter elkaar, terwijl de overzichtelijkheid van het kinderdagboek van de papieren versie erg afhankelijk is van de wijze waarop het dagboek door de leerkracht wordt bijgehouden. Verder geven de leerkrachten die gebruik maken van de digitale versie aan dat zij veel bewuster nadenken over wat ze opschrijven. De inhoudelijke informatie over het ontwikkelingsgerichte werken die in de kantlijn wordt geboden zorgt bovendien dat de kwaliteit van wat de leerkrachten noteren toeneemt.

4.1.5 *Portfolio*

Het portfolio is een aanvulling op het kinderdagboek, waar leerkrachten producten of werk van kinderen in kunnen bundelen. Het gaat om producten of werk van kinderen die laten zien hoe de leerkracht aan zijn of haar bevindingen en conclusies komt. De bedoeling is dat de leerkracht in het portfolio een representatieve verzameling aanlegt van activiteiten en werk van kinderen die zowel het proces als het product laat zien van de ontwikkelingsvorderingen.

Van de scholen die de digitale versie van HOREB P.O. gebruiken, maakt slechts één school ook gebruik van het digitale portfolio. Deze leerkrachten benutten het portfolio alleen ten behoeve van de voorbereiding van oudergesprekken.

Van de scholen die de papieren versie gebruiken is ook slechts één school die het portfolio gebruikt. Deze leerkrachten gebruiken het portfolio als een plakboek om het werk van kinderen in te bewaren.

4.1.6 *Evaluatie-instrumenten*

De evaluatie-instrumenten zijn om de ontwikkelingsvoortgang van individuele kinderen te volgen, te evalueren en te plannen.

De eerste beschikbare evaluatie-instrumenten zijn het entreeformulier voor de onderbouw en de peutergroep. Om de ontwikkeling van elk kind namelijk goed te kunnen volgen, begint de entreeperiode in de groep of school met een gesprek over het kind met ouders of verzorgers. De informatie (met het entreeformulier vastgelegd) leidt tot plannen voor de eerste drie maanden die een kind in de groep is.

Om te volgen hoe het kind zich in de groep voegt en deel neemt aan het activiteiten-aanbod in de groep is het observatiemodel voor de entreeperiode in de onderbouw en in de peutergroep ontworpen.

De eerste drie maanden in de onderbouw worden afgesloten met een eerste evaluatie. Hiervoor is het 'stand van zaken overzicht' na zes maanden peutergroep en het 'stand van zaken overzicht' na de entreeperiode in de onderbouw. Op basis van dit overzicht worden plannen gemaakt voor het vervolgaanbod.

Vervolgens wordt van elk kind twee maal per jaar een halfjaarlijkse evaluatie over het ontwikkelingsverloop opgemaakt. Op die momenten probeert de leerkracht overzicht te krijgen over de activiteiten van de kinderen en de effecten daarvan. De leerkracht

baseert zich hierbij op de ontwikkeling van de kernactiviteiten. De observatiemodellen bieden enige houvast bij het invullen van dit zogenaamde 'halfjaarlijkse stand van zaken overzicht'.

Als aanvulling op de evaluaties met HOREB kan de leerkracht gestandaardiseerde toetsen gebruiken zoals AVI-toetsten.

HOREB P.O. heeft enkele alternatieve toetsen ontwikkeld om een helder beeld te geven van de ontwikkelingsstand van een kind op belangrijke leerprocessen zoals: taal en NT2: de leerling in beeld; woordenschat controletaken en de schrijftaak voor de groepen 3 en 4.

Voor de overdracht van kinderen naar een volgende groep zijn overdrachtsmodellen ontwikkeld.

Van de scholen die gebruiken maken van de digitale versie van HOREB P.O., benutten leerkrachten op drie scholen de evaluatieformulieren aan het einde van een thema, benutten leerkrachten van twee scholen de alternatieve toetsen en de overdrachtsformulieren aan het einde van het leerjaar en de stand van zaken formulieren. De stand van zaken formulieren benut één school ook bij oudergesprekken.

Bij één school wordt benoemd dat zij gebruik maken van evaluatieformulieren in het algemeen om de samenwerking tussen duocollega's te bespoedigen. Bij een andere school wordt het voordeel van de uniformiteit bij overdracht ook aan de orde gesteld, zowel tussen duocollega's als bij het wisselen van klas.

De leerkrachten die de papieren versie van HOREB P.O. gebruiken, benutten alleen de overdrachtsformulieren voor het einde van het schooljaar. Bij één school wordt deze informatie aangevuld met de informatie van CITO. De overdrachtsformulieren worden niet benut om informatie aan ouders te verschaffen.

4.1.7 *Aanvullende digitale mogelijkheden*

De knop vervolgaanbod

De knop vervolgaanbod, waarmee leerkrachten het vervolg van een activiteit kunnen plannen, wordt door alle leerkrachten beperkt gebruikt. De reden die zij hiervoor benoemen is dat ze wel vervolglussen plannen, maar dit vaak op papier doen. Bovendien wordt het vervolgaanbod niet automatisch op de volgende dag gepland en hebben de leerkrachten het idee dat ze dan dubbel werk doen. Bij één school wordt het vervolgaanbod wel gebruikt, maar alleen bij overdracht naar een duocollega.

Het totaaloverzicht per klas

Het totaaloverzicht per klas geeft direct een overzicht van een klas en wanneer de leerlingen die daarin zitten voor het laatst hebben deelgenomen aan kernactiviteiten.

De leerkrachten maken wisselend gebruik van het totaaloverzicht per klas. Er zijn drie scholen waar leerkrachten dit overzicht benutten en zij geven als reden dat het een duidelijk overzicht geeft van wanneer alle kinderen aan bod zijn gekomen bij een geplande activiteit en observatie. Op basis hiervan kan een leerkracht goed in de gaten houden dat alle leerlingen voldoende aan bod komen. Een ander voordeel van

het totaaloverzicht per klas is volgens deze leerkrachten dat het automatisch wordt vervangen.

De leerkrachten die geen gebruik maken van het totaaloverzicht per klas, benoemen dat zij dit overzicht in hun hoofd bijhouden en dat het tevens gemakkelijk te zien is in het digitale kinderdagboek.

De bronnen infoknop

De bronnen infoknop kan binnen ieder onderdeel van HOREB P.O. digitaal worden geraadpleegd om achtergrond- en praktische informatie over dat onderdeel te achterhalen. Soms komt daarbij de koppeling naar andere onderdelen van HOREB P.O. aan de orde en er wordt tevens verwezen naar (ingevulde) voorbeeldformulieren.

Alle leerkrachten benoemen dat de bronnen infoknop een nuttige knop is voor het gebruik van HOREB P.O., omdat alle benodigde informatie altijd binnen handbereik is. Alle leerkrachten maken dan ook gebruik van de bronnen infoknop, de frequentie waarin ze deze knop benutten is volgens hen afhankelijk van de mate van ervaring en kennis van het concept van ontwikkelingsgericht onderwijs. De meeste leerkrachten gebruiken de bronnen infoknop meerdere malen per dag. Hiermee wordt volgens de leerkrachten tevens meer uniformiteit gerealiseerd.

De pdf-formulieren

De pdf-formulieren geven informatie over de instrumenten, modellen en praktijkvoorbeelden van instrumenten van HOREB P.O. Tevens is via dit onderdeel van HOREB P.O. een digitale versie van de handleiding van het systeem te bekijken en downloaden.

Deze formulieren worden op alle scholen beperkt gebruikt. Het gebruik blijkt afhankelijk te zijn van de voorkeur van de leerkrachten zelf. Sommige leerkrachten geven de voorkeur aan de pdf-formulieren vanwege de prettige lay-out en omdat ze graag informatie van papier (en niet van een computer) lezen. Andere leerkrachten bevestigen dat het prettige formulieren zijn, ter ondersteuning van het eigen handelen.

4.2 Analyse kader logboeken

Voor het analyseren van de logboeken is door IVA en De Activiteit gezamenlijk een kader ontwikkeld waarmee de logboeken die leerkrachten bijhouden zijn geanalyseerd. Hierbij is in eerste instantie uitgegaan van de verschillen tussen het gebruik van de digitale en niet-digitale versie van het logboek. Bovendien hebben twee van de geselecteerde scholen (waarvan één school de digitale versie en de andere school de papieren versie gebruikt) een eigen format opgesteld waar specifiek nog aandacht aan wordt besteed. Bij de analyse zijn de volgende uitgangspunten benut:

- Draagt het digitaal logboek bij tot meer efficiënt en effectiever werken?
- Draagt het digitaal logboek bij tot betere overdraagbaarheid?

- Draagt het digitaal logboek bij tot verbeteringen in het (meer cyclisch) handelen/interventies van de leerkracht?

Het analysekader op opgesteld op basis van de benoemde aspecten die binnen dit onderzoek centraal staan. Voor de efficiëntie zijn de hoeveelheid tijd, het gemak van invullen en de inzichtelijkheid van resultaten bepalend. De effectiviteit is bekeken vanuit de optimalisatie van het primaire proces, de overdracht is bekeken van peuterspeelzaal naar het primair onderwijs, tussen groepen en naar een vervangende docent. Wat betreft het handelen van leerkrachten is gekeken naar het bewust, systematisch en cyclisch werken en hoe doordacht de interventies zijn¹¹.

In het analysekader zijn de verschillende kenmerken benoemd, om inzicht te verschaffen in de benoemde relevante aspecten. Per aspect (bijvoorbeeld kost weinig tijd) zijn kenmerken van het logboek benoemd, die inzicht verschaffen in dit kenmerk. Het gebruik van kernwoorden bijvoorbeeld; hoe meer kernwoorden er worden gebruikt in een logboek, hoe korter de hoeveelheid tijd die een leerkracht kwijt was aan de omschrijving. De hoeveelheid tekst geeft ook inzicht in de hoeveelheid tijd die een leerkracht kwijt is; hoe meer tekst, hoe meer tijd een leerkracht kwijt is aan de omschrijving. Wat betreft de efficiëntie heeft de hoeveelheid tekst dus een negatieve relatie met de hoeveelheid tijd.

Eén kenmerk, bijvoorbeeld het gebruik van kernwoorden, kan inzicht verschaffen in verschillende aspecten, namelijk de efficiëntie, de overdraagbaarheid en het handelen van leerkrachten. Het gebruik van kernwoorden zorgt namelijk voor minder langdradige, meer gerichte beschrijvingen (die kosten minder tijd). Daarnaast is de overdraagbaarheid hoger, wanneer leerkrachten de kernwoorden gebruiken en het handelen van de leerkracht gebeurt dan bewuster en meer volgens het concept van HOREB P.O.

11 Dit zijn de indicatoren zoals omschreven in paragraaf 2.1. De beschikbaarheid van de logboeken (een onderdeel van de efficiëntie van HOREB P.O.) is niet af te leiden uit de analyse van de logboeken.

Tabel 4.1 Analyse kader logboeken

Aspect	Onderdeel	Kenmerken in het logboek
Efficiëntie	Kost weinig tijd	Gebruik van kernwoorden Hoeveelheid tekst (negatieve relatie)
	Gemakkelijk in te vullen	Gebruik van kernwoorden Hoeveelheid tekst (negatieve relatie)
	Inzichtelijke resultaten	Gebruik van kernwoorden Relevantie van informatie Structuur Hoeveelheid reflectie per kind
Effectiviteit	Optimalisatie primaire proces	Relevantie van informatie Reflectie per kind (evt. op basis van het doel) Reflectie op eigen handelen Chronologie van informatie
Overdracht	Van peuterspeelzaal naar PO Naar nieuwe groep Naar vervanger	Gebruik van kernwoorden Structuur Uniformiteit
Handelen	Bewust, systematisch en cyclisch werken	Gebruik van kernwoorden Structuur Bewuste keuze van kernactiviteiten Reflectie per kind (evt. op basis van het doel) Reflectie op het eigen handelen
	Doordachte interventies	Gebruik van kernwoorden Reflectie per kind (evt. op basis van het doel) Reflectie op het eigen handelen

4.3 Verdeling scholen

Van de scholen die participeren in het kwalitatieve onderzoeksdeel, gebruiken vier scholen een digitale versie van het logboek en vier scholen een papieren versie van het logboek. Opmerkelijk daarbij is dat één school, die de papieren versie van HOREB P.O. gebruikt, een eigen digitale format van het logboek heeft ontwikkeld. Daarnaast is er één school die de digitale versie van HOREB P.O. gebruikt, maar de papieren versie van het logboek gebruikt. De beweegredenen hiervoor zijn benoemd in paragraaf 4.1.3.

4.4 Logboekanalyses

De scholen met wie in het kader van het vooronderzoek gesprekken zijn gevoerd hebben logboeken aangeleverd voor de logboekanalyse. Per school zijn door IVA vijf logboeken van één groepsleerkracht geanalyseerd. Voor het juist interpreteren van de logboeken zijn de resultaten uit de gesprekken die in het kader van het vooronderzoek zijn gevoerd benut.

Bij de logboekanalyses is in eerste instantie gekeken naar de verschillen tussen de digitale en papieren versies van de logboeken. De resultaten van deze analyse is weergegeven in de volgende twee paragrafen. Vervolgens zal kort worden ingegaan op de eigen ontwikkelde formats die twee scholen benutten, omdat daarmee inzicht wordt verschaft in welke informatie deze scholen zelf hebben toegevoegd aan het format. Met andere woorden: welke informatie zij misten in het beschikbare format. Deze analyse wordt onderbouwd met informatie uit de interviews.

4.4.1 Digitale logboeken

Voor de analyse van de digitale logboeken, zijn de logboeken van de drie scholen die gebruik maken van het digitale logboek van HOREB P.O. gebruikt. Het schooleigen digitale format komt aan de orde indien het relevant is hier informatie over te verschaffen, in relatie tot het HOREB P.O. format.

De hoeveelheid tijd die leerkrachten kwijt zijn aan het digitale logboek, lijkt minder dan bij de papieren versies, omdat de hoeveelheid tekst beduidend minder is. Het gebruik van kernwoorden is niet automatisch hoger bij de digitale versie, dat is afhankelijk van de kennis van de leerkracht. Wel blijkt (tevens uit de interviews) dat het gebruik van kernwoorden, dankzij de aanvullende informatie in de kantlijn (tijdens het invullen) en de beschikbaarheid van de bronnen infoknop wordt vergroot. Hierdoor is de relevantie van de ingevulde informatie ook groter. Ook zijn er reflecties per kind, waardoor de bestede tijd weer toeneemt, maar datzelfde geldt voor de inzichtelijkheid van resultaten.

Wat opvalt aan de digitale logboeken is de structuur en uniformiteit vanwege het format, zelfs over de verschillende scholen die de digitale logboeken gebruiken, heen. Bovendien blijkt (tevens uit de interviews) dat de leerkrachten die het digitale logboek gebruiken, de informatie in de kantlijn over ontwikkelingsgericht onderwijs benutten bij zowel het kiezen van activiteiten als het invullen van het logboek volgens de richtlijnen van ontwikkelingsgericht onderwijs. De enige uitzondering hierop is het schooleigen format van het digitale logboek. Dit is meer te vergelijken met de papieren versie van het logboek, omdat het tevens uit twee kolommen bestaat en in de ene kolom alle activiteiten van de dag gepland staan en in de andere kolom het verslag van de activiteit. Wel is deze eigen digitale versie van het logboek een stuk overzichtelijker dan de papieren versies van het logboek.

Een punt wat daaraan gerelateerd is, is het feit dat de logboeken, indien uitgeprint, automatisch op chronologische volgorde staan. Ook het eigen format van het digitale logboek is chronologisch en overzichtelijk. Bovendien zijn alle bladen van de digitale logboeken (ook het eigen format) voorzien van een datum en is er bij twee van de vier scholen ook integratie met de dagplanning.

Nog een voordeel van het digitale logboek van HOREB P.O. is het feit dat leerkrachten, wanneer zij een activiteit plannen, een keuze moeten maken uit de kernactiviteiten van ontwikkelingsgericht onderwijs. Op deze manier komen er in het logboek geen activiteiten te staan zoals het buitenspelen of een kringgesprek, waarbij geen gerichte observatie van vooraf geplande kinderen plaatsvindt. Voor het schooleigen

digitale format geldt dit overigens niet, hier staan wel alle activiteiten van een dag in gepland.

Naast het bewuster kiezen van een activiteit, moeten leerkrachten binnen het digitale format van HOREB P.O. een doel, de eigen rol en de observatiepunten per activiteit benoemen. Bovendien komt er per leerling een vakje voor de reflectie te staan, waardoor leerkrachten worden gestimuleerd per leerling een korte reflectie te schrijven. Bij één school wordt het doel van de activiteit zelf nog gekopieerd naar het vakje voor de reflectie, zodat de reflectie echt gebeurt op basis van het doel van de activiteit. Daarnaast bepalen de leerkrachten van tevoren op basis van welke punten zij hun observatie vormgeven. Deze punten zijn in vrijwel alle reflecties goed terug te zien, waardoor er meer gedetailleerde, zinvolle informatie in de reflectie staat, gekoppeld aan het doel van de activiteit en op basis van de vooraf omschreven observatiepunten.

Bij alle logboeken bleek de reflectie op de bijdrage van de leerkracht niet ingevuld.

4.4.2 Papieren logboeken

Voor de analyse van de papieren logboeken, zijn de logboeken van de drie scholen die gebruik maken van de papieren versie van het logboek van HOREB P.O. gebruikt. Het schooleigen papieren format komt aan de orde in de volgende paragraaf.

Wat direct opvalt is dat de hoeveelheid tekst in de papieren versies van het logboek, beduidend groter is dan bij de digitale versie. Ook is het gebruik van kernwoorden minimaal. Hierdoor zou te verwachten zijn dat de leerkrachten langer bezig zijn met het invullen van het papieren logboek. Dit wordt weer beperkt door het feit dat er niet altijd reflectie per kind plaatsvindt, wat de inzichtelijkheid van de resultaten wel weer beperkt.

Verder valt de onoverzichtelijkheid van de papieren versies van het logboek op. Er is geen duidelijke structuur zoals bij de digitale versie en de verschillen in de manier waarop leerkrachten het papieren logboek invullen (zelfs binnen één school) is aanzienlijk. De ene leerkracht schrijft bij de reflectie hooguit twee zinnen, terwijl andere leerkrachten hele verhalen noteren. Zelfs de hoeveelheid activiteiten en de hoeveelheid tekst bij de planning van de activiteiten verschilt enorm. Interessant om hier te vermelden is het feit dat één leerkracht die we om het logboek hadden gevraagd, dit had overschreven omdat het anders niet overzichtelijk genoeg was. Wat nog verder bijdraagt aan de onoverzichtelijkheid van de papieren versie, is het werken met stickers om informatie over te hevelen naar het kinderdagboek en het feit dat niet altijd de datum van de dag benoemd is.

Bij twee scholen staan alle activiteiten van een dag bij de planning, in plaats van alleen de kernactiviteiten en worden er ook reflecties geschreven van deze activiteiten, iets wat bij de digitale versie van het logboek van HOREB P.O. niet het geval is. Wat daarnaast opvalt aan de papieren versies van het logboek is dat er een algemene reflectie van de activiteit wordt omschreven met slechts enkele reflecties per kind. Bovendien wordt in de reflecties niet verwezen naar het doel van de activiteit en lij-

ken de reflecties niet betrekking te hebben op specifieke doelen van activiteiten. Met andere woorden de observaties of reflecties lijken minder doelgericht dan in de digitale logboeken.

De informatie die wel in het papieren logboek bij de reflectie staat, heeft vaak betrekking op de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen. Informatie over de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen is informatie die volgens het concept van HOREB P.O. eigenlijk in het kinderdagboek thuishoort. Wel verwijzen leerkrachten naar het kinderdagboek, waardoor bepaalde informatie dus niet direct inzichtelijk is en de leerkrachten het als dubbel werk ervaren om het zowel in het logboek, als in het kinderdagboek te zetten.

De leerkrachten noteren daarnaast vrijwel nooit observatiepunten en bij de reflectie komen de ontwikkelingsperspectieven en de doelen voor de basisontwikkeling nauwelijks aan de orde. Wel vindt een enkele keer reflectie op het eigen handelen plaats.

4.4.3 Eigen formats van logboeken

Zoals vermeld in de paragraaf met betrekking tot de digitale logboeken, is het schooleigen format van het digitale logboek overzichtelijker dan de papieren versies van het logboek. Wel staat in dit eigen digitale format ongeveer dezelfde informatie als in de papieren versies van het logboek. Er is een dagplanning waarin alle activiteiten van de dag zijn benoemd en per activiteit wordt er een verslag geschreven. Hierbij is het afhankelijk van de leerkracht zelf, of er reflectie per kind en reflectie op het handelen van de leerkracht zelf plaatsvindt. De hoeveelheid informatie in het schooleigen format van de digitale versie van het logboek is wel beduidend hoger dan bij de HOREB P.O. versie van het digitale logboek.

Het eigen papieren format is door de leerkrachten ontwikkeld omdat zij het papieren format te weinig richtinggevend vonden. Dit eigen format bestaat uit vrij kleine hokjes waarin de leerkrachten wat betreft de planning de activiteit benoemen, omschrijven, aangeven welke kinderen zij hiervoor selecteren, welke observatiepunten zij hantieren en hoe de begeleiding van de leerkracht eruit ziet. In het vakje voor de reflectie benoemen de leerkrachten hun observatie, reflecteren ze op de begeleiding en benoemen ze het vervolg. Hierdoor ontstaat veel meer structuur in het logboek, wat deze versie overzichtelijker maakt, en zorgt voor meer structuur in het handelen van de leerkrachten. Gezien de beperkte ruimte in de vakken, moeten de leerkrachten ook heel bewust bedenken wat zij opschrijven bij de observatie.

4.5 Conclusies op basis van het kwalitatieve deel van het onderzoek

4.5.1 *Efficiëntie en effectiviteit*

Of de leerkrachten nu meer of minder tijd kwijt zijn met het invullen van het digitale instrument of het papieren instrument is lastig te beantwoorden. De vergelijking is niet helemaal te maken. De digitale versie vereist dat de leerkrachten per kind op de activiteiten evalueren, de papieren versie schrijft dat minder voor. In de praktijk betekent dat, dat de leerkrachten in de papieren versie reflecteren op de gedane activiteiten per groep met daarbij genoteerd reflecties op activiteiten van een beperkte groep kinderen (naar keuze van de leerkracht). De leerkrachten die de digitale versie gebruiken zijn natuurlijk per dag meer tijd kwijt omdat zij reflecties schrijven over elk kind.

Hetzelfde geldt voor het kinderdagboek. Leerkrachten die de digitale versie gebruiken vullen het kinderdagboek vaak wekelijks in, leerkrachten die de papieren versie gebruiken vullen het kinderdagboek vaak slechts één keer per thema in (eens in de zes weken). Hier tegen over staat dat de informatie die de leerkrachten hebben ingevoerd in de logboeken automatisch naar het kinderdagboek wordt overgezet en dat de leerkrachten ervaren dankzij de digitale versie meer gerichte observaties en reflecties per kind uit te voeren. Dit laatste zegt dan meer iets over de effectiviteit van de registraties.

De geïnterviewde leerkrachten ervaren het werken met de digitale versie als efficiënt. Dit heeft vooral te maken met het gemak waarmee het digitale instrument kan worden ingevuld en omdat ze geen mappen mee naar huis hoeven te nemen om er thuis aan te kunnen werken. Daar waar een computer aanwezig is, is ook HOREB P.O. ter beschikking.

Zowel de papieren als de digitale versie van HOREB P.O. biedt volgens de leerkrachten voldoende inzicht in de resultaten van kinderen die zij kunnen benutten om bijvoorbeeld een rapport te onderbouwen. Toch vinden de leerkrachten die inmiddels de digitale versie gebruiken dat zij nu meer inzicht hebben in de resultaten. Zij merken op dat zij nu wekelijks meer tijd kwijt zijn met de voorbereidingen en reflecties maar dat zij wel gemakkelijker en sneller overzicht over en inzicht hebben in de resultaten van leerlingen voor bijvoorbeeld oudergesprekken, rapporten etc. Het voordeel van het digitale instrument is dat het de leerkracht ondersteunt in het juist gebruiken van het OGO-concept, het beter leren verwoorden van observaties van leerlingen en het hanteren van een uniforme taal in het plannen van activiteiten, observaties en reflecties. Dit komt doordat het instrument zelf op verschillende plekken informatie geeft over het OGO-concept en begrippen toelicht.

Ook de Interne Begeleider (IB'er) van de school heeft te allen tijde de mogelijkheid om de informatie in HOREB P.O. in te zien of (chronologisch) uit te printen en heeft profijt van het uniforme taalgebruik van de leerkrachten.

In het kader van het optimaliseren van het primaire proces, benoemen de leerkrachten die de papieren versie van HOREB P.O. gebruiken, dat de nieuwe manier van naar kinderen kijken die ze hebben aangeleerd, zeker bijdraagt aan optimalisatie. Leerkrachten die tevens de digitale versie van HOREB P.O. kennen, benoemen dat zij zich, specifiek vanwege de digitale versie, meer bewust zijn van het concept van ontwikkelingsgericht onderwijs en zich meer gedwongen voelen om volgens dit concept te werken. Zij hebben het idee dat de lessen, activiteiten en observaties dankzij de digitale versie beter, doelmatiger en meer gestructureerd worden vormgegeven en uitgevoerd.

4.5.2 *Overdracht*

Uit de informatie uit de interviews blijkt niet dat het digitale instrument meer dan het papieren instrument geschikt is voor de overdracht van leerlingen van peuterspeelzaal naar de basisschool, van de ene groep naar de andere groep of van de ene leerkracht naar de andere (denk aan duocollega's of vervangers).

Wat betreft de overdracht blijkt dat ongeacht de versie van HOREB P.O., scholen eigen overdrachtsmodellen hebben ontwikkeld. In enkele gevallen worden de 'stand van zaken formulieren' benut bij de overdracht naar een volgend leerjaar.

Ook is opgemerkt dat een papieren map die klaarligt voor de duocollega of voor een vervanger die de volgende ochtend aan de slag moet toch gemakkelijker is voor het snel vinden van de juiste informatie dan het digitale instrument.

De specifieke voordelen van de digitale versie die zijn benoemd in het kader van de overdracht, hebben betrekking op de overzichtelijkheid van de formulieren, het feit dat er meer uniformiteit wordt gerealiseerd en dat de verschillende informatiestromen gemakkelijker aan elkaar te koppelen zijn.

4.5.3 *Handelen en interventies*

In het kader van het meer bewust, systematisch en cyclisch werken aan het verbeteren van resultaten van de leerlingen, benoemen leerkrachten dat de digitale versie van HOREB P.O. concrete handvatten biedt, die het bewust handelen volgens het concept van ontwikkelingsgericht onderwijs bevorderen. Daarnaast benoemen leerkrachten dat zij kleinere groepjes leerlingen observeren en bewuster observaties plannen door het digitale instrument. Bovendien denken ze beter na over wat ze noteren tijdens de observatie en is er specifiek ruimte om te besteden aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen, iets wat een leerkracht miste in de papieren versie.

De leerkrachten die de digitale versie van HOREB P.O. gebruiken, benoemen vaker dat het systeem kan worden benut om achterstanden bij kinderen te signaleren. Deze achterstanden herkennen zij sneller door de meer gerichte observaties die zij uitvoeren.

4.5.4 *Voor- en nadelen papieren versie HOREB P.O.*

Nadelen die de leerkrachten benoemen:

- In het papieren instrument worden de resultaten van de leerling onoverzichtelijk gepresenteerd.

- De indeling van de map de theorie- en praktijkformulieren staat te veel door elkaar heen.

Voordelen die de leerkrachten benoemen:

- De papieren map ligt op de tafel van de leerkracht en gemakkelijk toegankelijk tijdens of net voorafgaand aan een les. Dit is vooral voor invallers en duocollega's gemakkelijk.
- De map bevat veel extra achtergrondinformatie.

4.5.5 Voor- en nadelen digitale versie van HOREB P.O.

Nadelen die de leerkrachten benoemen:

- Het kost meer tijd om het digitale logboek in te vullen.
- Het kost meer tijd om met het digitale instrument om te leren gaan dan om met het papieren instrument om te gaan.

Voordelen die de leerkrachten benoemen:

- De leerkrachten leren beter te werken volgens het concept van ontwikkelingsgericht onderwijs (OGO).
- De geordendheid en de structuur van het instrument die de resultaten van de leerlingen overzichtelijk maken.
- De beschikbaarheid van de extra achtergrond informatie op de juiste plekken in het instrument.
- Het instrument dwingt de leerkrachten tot een goede voorbereiding, planning en daarmee een planmatige aanpak (men kan niet om het concept van ontwikkelingsgericht onderwijs heen).
- De reflectiegegevens per kind worden vanuit het logboek automatisch overgenomen in het kinderdagboek.
- De leerkrachten zijn minder tijd kwijt om een overzicht te maken, zowel van één leerling als van een klas.
- Alle informatie is gemakkelijk uit te wisselen zodat leerkrachten elkaar kunnen helpen, thema's kunnen uitwisselen en alle resultaten tevens inzichtelijk zijn voor de IB'er.
- De leerkrachten hoeven niet meer te bladeren in een map, maar er is direct een overzicht van alle gevraagde informatie, in chronologische volgorde.

5 Resultaten van de webenquête

Onderwerpen die in de enquête aan bod komen zijn onder meer:

- Algemene vragen zoals school en groep waar leerkracht werkzaam is;
- Ervaring en kennis van HOREB P.O. en OGO;
- Gebruik van HOREB P.O.;
- Oordeel over HOREB P.O. aan de hand van stellingen.

In de enquête is gebruik gemaakt van voorgeprogrammeerde routing. Alleen relevante vragen worden aan de leerkrachten voorgelegd. Vergelijking van de digitale versie met de papieren versie is alleen gevraagd aan leerkrachten die nu of voorheen ook de papieren versie gebruiken of gebruikt hebben. Leerkrachten die alleen ervaring hebben met de digitale versie, hebben stellingen die betrekking hebben op de digitale versie voorgelegd gekregen.

In dit hoofdstuk wordt allereerst inzicht gegeven in de respondent aantallen. Vervolgens wordt beschreven op welke manier HOREB P.O. door de respondenten wordt gebruikt. Daarna komt in de volgende drie paragrafen achtereenvolgens aan bod wat de leerkrachten geantwoord hebben op stellingen over efficiëntie en effectiviteit, overdraagbaarheid en handelen/interventies.

5.1 Selectie en respons

De webenquête is gericht aan groepsleerkrachten van groep 1 tot en met 4 op scholen die gebruik maken van de digitale HOREB P.O. De Activiteit heeft 144 scholen benaderd met informatie over het onderzoek en de vraag om deel te nemen aan de webenquête waarbij tevens gevraagd werd naar e-mailadressen van de groepsleerkrachten van groep 1 tot en met 4 die gebruik maken van HOREB P.O. digitaal. In totaal hebben 77 scholen deelname toegezegd en e-mailadressen verstrekt. Via e-mail zijn 365 groepsleerkrachten uitgenodigd voor deelname aan onderzoek. Hiervan hebben 172 personen (47 procent) de enquête volledig ingevuld, verdeeld over 69 verschillende scholen (Tabel 5.1). Het veldwerk heeft plaatsgevonden in de periode van 27 april 2010 tot en met 15 juni 2010. In die periode zijn twee reminders per e-mail verstuurd naar de leerkrachten die op dat moment de enquête nog niet ingevuld hadden.

Tabel 5.1 Responsoverzicht

	Aantal groepsleerkrachten	Aantal scholen
Gebruikers HOREB P.O. digitaal (populatie)		148 ¹²
Benaderd per e-mail voor webenquête	365	77
Enquête gestart	196	72
Enquête volledig ingevuld	172	69

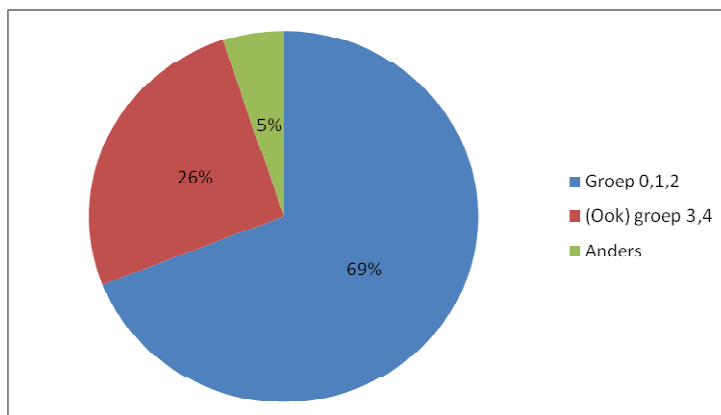
De 172 volledig ingevulde enquêtes vormen de basis voor de analyses. Het aantal ingevulde enquêtes per school varieert van één tot acht. Bij 29 van de 69 scholen is één enquête ingevuld, bij twee scholen zijn acht enquêtes ingevuld (Tabel 5.2).

Tabel 5.2 Aantal ingevulde enquêtes per school

	Aantal scholen	Percentage scholen
1 ingevulde enquête	29	42%
2 ingevulde enquêtes	15	22%
3 ingevulde enquêtes	9	13%
4 ingevulde enquêtes	5	7%
5 ingevulde enquêtes	5	7%
6 ingevulde enquêtes	3	4%
7 ingevulde enquêtes	1	1%
8 ingevulde enquêtes	2	3%
Totaal 172 ingevulde enquêtes	69	100%

Het merendeel van de enquêtes (59 procent) is ingevuld door groepsleerkrachten van de combinatiegroep 1/2. Van alle 172 aan het onderzoek deelgenomen personen geeft 69 procent les aan groep 0, groep 1 en/of groep 2; Een kwart (26 procent) geeft (ook) les aan groep 3 en/of groep 4. Vijf procent vervult een andere functie binnen de school, zoals leerkracht van groep 7, directielid, IB-er, lio-er, observator onderbouwgroep, onderbouwcoördinator IB-RT of teamleider (Figuur 5.1).

¹² 4 van 148 scholen die HOREB P.O. digitaal gebruiken zijn benaderd voor deelname aan het kwalitatieve deel van dit onderzoek. Zij hebben niet deelgenomen aan de webenquête. Op 23 juli 2010 is het aantal scholen dat HOREB P.O. gebruikt opgelopen tot 184 scholen.

Figuur 5.1 Groep waaraan les gegeven wordt door de respondenten(n=172)

In de volgende paragrafen worden de resultaten van de webenquête gepresenteerd. Hierbij is aangesloten bij de drie onderzoeks(deel)vragen naar efficiëntie, overdracht van leerlingen en handelen en interventies volgens het OGO-concept. De onderwerpen die in de verschillende paragrafen aan bod komen zijn:

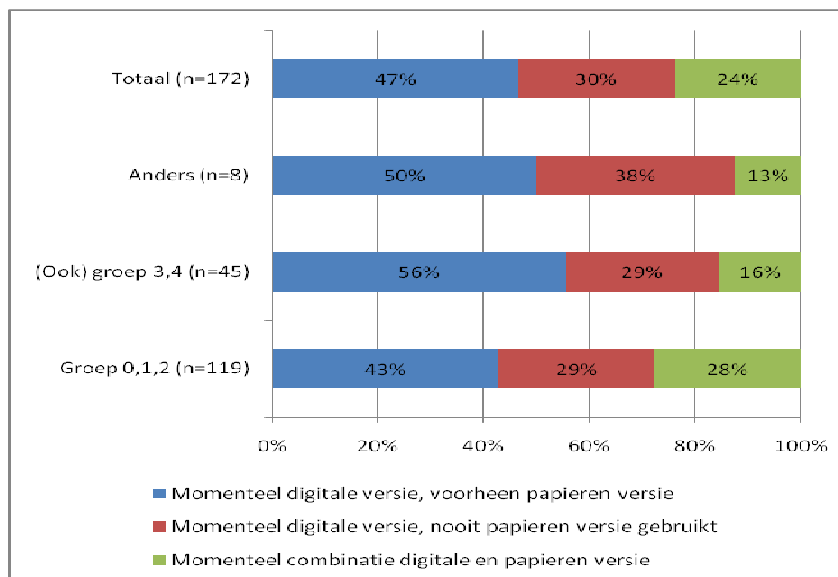
- Het gebruik van HOREB P.O. (paragraaf 5.2)
- Efficiëntie van HOREB P.O. digitaal (paragraaf 5.3)
- Overdracht van leerlingen (paragraaf 5.4)
- Handelen en interventies (paragraaf 5.5)
- De meerwaarde en verbeterpunten van HOREB P.O. (paragraaf 5.6)

Alle scholen die momenteel gebruik maken van de digitale versie en (voorheen) van de papieren versie van HOREB P.O. zijn benaderd voor dit onderzoek. Van de meewerkende scholen zijn alle leerkrachten van groep 1 tot en met 4 die de digitale versie gebruiken benaderd (ongeacht of deze leerkrachten ook ervaring hebben met de papieren versie). Gebruikers van alleen de papieren versie vallen buiten de doelgroep van de webenquête. De resultaten van de webenquête zijn dan ook gebaseerd op leerkrachten die ervaring hebben met de *digitale* versie van HOREB P.O. De *scholen* waar zij werkzaam zijn hebben ook ervaring met de papieren versie.

5.2 Gebruik van HOREB P.O.

5.2.1 Digitale of papieren versie

Driekwart van de aan het onderzoek deelgenomen personen gebruikt op dit moment *alleen* de digitale versie van HOREB P.O.; een kwart maakt momenteel tevens gebruik van de papieren versie (Figuur 5.2).

Figuur 5.2 Gebruik van HOREB P.O. uitgesplitst naar groep waaraan les gegeven wordt

Een derde van de deelnemende personen werkt inmiddels meer dan vijf jaar met de digitale of papieren versie van HOREB P.O. Een kwart hiervan werkt minstens twee jaar met de *digitale* versie (Tabel 5.3).

Tabel 5.3 Aantal jaren gebruik van HOREB P.O.

	Aantal jaren gebruik HOREB P.O. (papieren/digitale versie)			
	Minder dan 2 jaar	2-5 jaar	Meer dan 5 jaar	Totaal
Minder dan 1 jaar gebruik <i>digitale</i> versie	40%	14%	31%	29%
1-2 jaar gebruik <i>digitale</i> versie	60%	66%	44%	56%
Meer dan 2 jaar gebruik <i>digitale</i> versie		20%	25%	15%
Totaal (n)	100% (n=63)	100% (n=50)	100% (n=59)	100% (n=172)

De respondenten is gevraagd naar de reden van het gebruik van de digitale versie door de school. De meest genoemde redenen zijn de beschikbaarheid (door 56 procent van de respondenten genoemd en door minstens één respondent bij 75 procent van de 69 scholen genoemd) en digitalisering van de dossiervorming (door 52 procent van de respondenten bij 71 procent van de scholen). Leerkrachten die werkzaam zijn op dezelfde school noemen overigens vaak niet dezelfde (combinatie van) redenen voor de keuze door de school voor de digitale versie.

Tabel 5.4 Reden gebruik school digitale versie HOREB P.O.

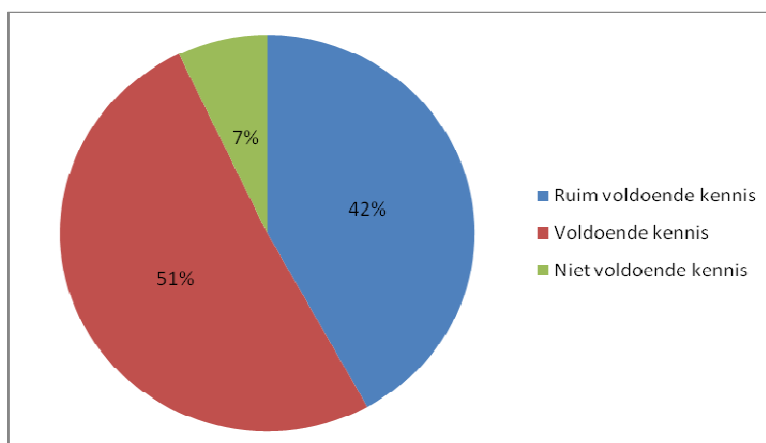
Reden	Percentage respondenten	Percentage scholen
Vanwege de uniformiteit	40%	57%
Vanwege de besparing in tijd	28%	48%
Vanwege de beschikbaarheid (ook buiten school)	56%	75%
Vanwege het gemak	32%	51%
Vanwege de beperking van de hoeveelheid papier /mappen	30%	54%
Vanwege de overzichtelijkheid	33%	57%
Om mee te gaan met de tijd	34%	49%
Omdat dit past binnen de school	46%	61%
Vanwege digitalisering van de dossiervorming	52%	71%
Vanwege de aanvullingen ten opzichte van de papieren versie	17%	35%
Geen idee	5%	13%
Anders	2%	6%
	n=172	n=69

Tabel 5.5 Aantal redenen genoemd (maximaal 11)

	Percentage respondenten	Percentage scholen
0 redenen	5%	3%
1 reden	9%	4%
2 redenen	16%	7%
3 redenen	20%	13%
4 redenen	18%	12%
5 redenen	13%	10%
6 redenen	10%	6%
7 redenen	4%	16%
8 redenen	2%	7%
9 redenen	2%	16%
10 redenen	1%	4%
11 redenen	0%	1%
	n=172	n=69

5.2.2 OGO kennis

Ruim 90 procent van de aan het onderzoek deelgenomen leerkrachten geeft aan (ruim) voldoende OGO kennis te hebben om met HOREB P.O. te werken.

Figuur 5.3 Voldoende OGO kennis om met HOREB P.O. te werken

Aan de leerkrachten is gevraagd waar ze de OGO-kennis opgedaan hebben. Hierbij zijn acht bronnen genoemd, waarbij bij iedere bron aangegeven kon worden of hier wel of geen gebruik van gemaakt is (Tabel 5.6). Praktijkervaring met OGO lesgeven

wordt het vaakst genoemd (door 82 procent van de respondenten), gevolgd door kennis uit boeken over OGO (69 procent), interne scholing op school (65 procent), artikelen in tijdschriften over OGO (64 procent) en nascholingscursus bij De Activiteit (51 procent).

Tabel 5.6 Waar is kennis OGO kennis opgedaan

Waar kennis opgedaan	Percentage respondenten
Nascholingscursus De Activiteit	51%
Nascholingscursus OGO bij andere instelling	26%
Door ervaring op te doen met OGO lesgeven	82%
Conferenties / bijeenkomsten over OGO	34%
Uit boeken over OGO	69%
Op basis van artikelen in tijdschriften (Zone of Jonge Kind) over OGO	64%
Interne scholing op school	65%
Anders	8%
	n=172

Ruim 60 procent heeft via een combinatie van drie, vier of vijf verschillende bronnen kennis over OGO opgedaan (Tabel 5.7).

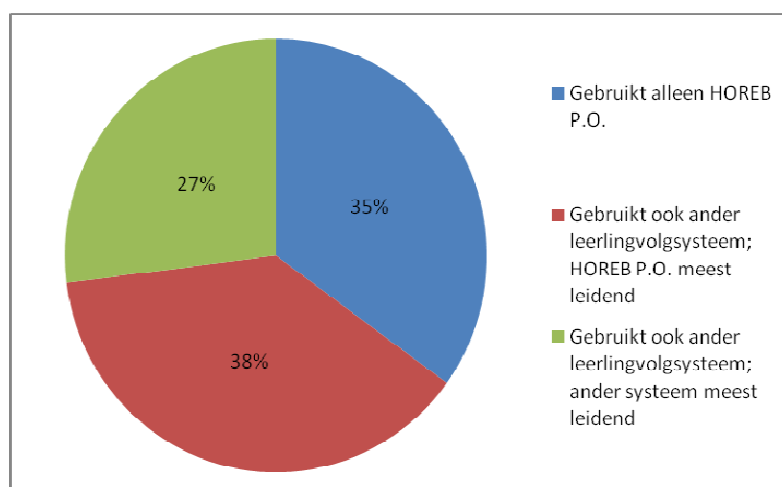
Tabel 5.7 Aantal manieren waarop kennis OGO opgedaan (maximaal 8)

Aantal manieren	Percentage respondenten
1 manier	9%
2 manieren	12%
3 manieren	15%
4 manieren	22%
5 manieren	24%
6 manieren	12%
7 manieren	5%
8 manieren	1%
	100% (n=172)

5.2.3 HOREB P.O. versus ander leerlingvolgsysteem

Bijna tweederde van de respondenten maakt ook gebruik van een ander leerlingvolgsysteem (Figuur 5.4). Vooral CITO is een veel genoemd systeem, maar ook Dotcom, Eduscoop, Esis, Parnassys, Pravoo en eigen ontworpen systemen worden genoemd. Bij een ruime meerderheid (58 procent) van de respondenten die ook een ander leerlingvolgsysteem gebruiken is HOREB P.O. het meest leidende systeem.

Bij leerkrachten van groep 0, groep1 en/of groep2 is HOREB P.O. vaker leidend dan bij leerkrachten die (ook) aan groep 3 en/of groep 4 lesgeven (respectievelijk 72 procent voor groep 0,1,2 en 37 procent voor (ook) groep 3,4).

Figuur 5.4 Gebruik van HOREB P.O. en ander leerlingvolgsysteem

In de webenquête is een aantal mogelijke redenen genoemd waarom HOREB P.O. leidend is. Ruim driekwart geeft aan dat HOREB P.O. beter past bij de manier waarop gewerkt wordt. Geen inzicht in de ontwikkeling van het kind bij gebruik van het andere leerlingvolgsysteem (doordat bijvoorbeeld het andere systeem slechts een momentopname is) wordt door 57 procent genoemd (Tabel 5.8).

Tabel 5.8 Redenen waarom HOREB P.O. leidend is

Genoemde redenen	Percentage
HOREB P.O. past beter bij de manier waarop wij werken	78%
Het andere leerlingvolgsysteem geeft geen inzicht in de ontwikkeling van het kind	57%
Anders	28%
	N=65

Leerkrachten waarbij een ander leerlingvolgsysteem leidend is, zijn eveneens gevraagd naar redenen hiervoor. Een meerderheid geeft aan dat het met het andere leerlingvolgsysteem beter mogelijk is om leerlingen met het landelijk gemiddelde te vergelijken (Tabel 5.9).

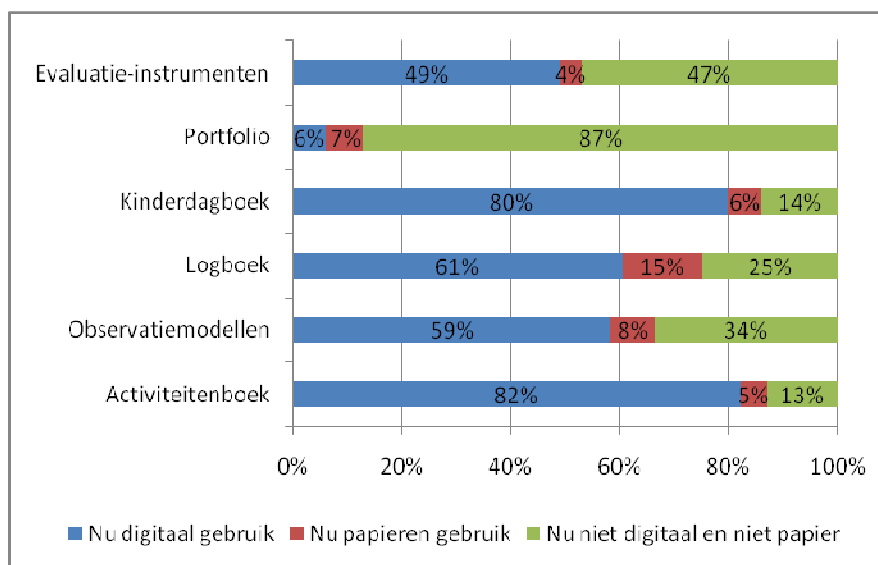
Tabel 5.9 Redenen waarom het andere systeem leidend is

Genoemde redenen	Percentage
Het andere leerlingvolgsysteem is van belang om ouders te overtuigen van de cognitieve ontwikkeling van het kind (bijvoorbeeld om de mogelijkheid tot doubleren aan de orde te stellen)	40%
Het andere leerlingvolgsysteem is van belang om de kinderen te kunnen toetsen	43%
Het andere leerlingvolgsysteem levert meer inzicht op over de cognitieve ontwikkeling van het kind	36%
Door middel van het andere leerlingvolgsysteem is het beter mogelijk om leerlingen met het landelijk gemiddelde te vergelijken.	57%
Anders(*)	66%
	N=47

(*) redenen als: uniform voor hele school, verplicht door inspectie (inspectie neemt geen genoegen met HOREB P.O.), meer mogelijkheden en overzicht in ander systeem, zitten in overgangsfase.

5.2.4 Onderdelen HOREB P.O.

Het activiteitenboek en het kinderdagboek zijn de meest populaire onderdelen van het HOREB P.O. (Figuur 5.5). Beide onderdelen worden door de meeste respondenten (acht van de tien) digitaal gebruikt. Logboeken worden relatief vaak op papier opgesteld (15 procent van de respondenten). Opvallend is dat het portfolio door het merendeel van de respondenten niet benut wordt, noch de digitale, noch de papieren versie (87 procent van de respondenten).

Figuur 5.5 Gebruik van de onderdelen van HOREB P.O. (n=172)

Negentig procent van de respondenten gebruikt de digitale versie van minstens twee van de zes onderdelen activiteitenboek, observatiemodellen, logboek, kinderdagboek, portfolio en evaluatie-instrumenten. De helft van de respondenten gebruikt de digitale versie van tenminste vier onderdelen. Vier respondenten (2 procent) gebruiken de digitale versie van alle zes genoemde onderdelen (Tabel 5.10).

Tabel 5.10 Aantal onderdelen in HOREB P.O. dat men gebruikt (maximaal 6)

	Digitale versie	Papieren versie	Geen gebruik (noch digitale, noch papieren versie)
0 onderdelen	2%	81%	6%
1 onderdeel	8%	5%	30%
2 onderdelen	20%	5%	27%
3 onderdelen	21%	6%	19%
4 onderdelen	25%	1%	13%
5 onderdelen	23%	1%	4%
6 onderdelen	2%	0%	1%
	n=172	n=172	n=172

5.2.5 *Leerkrachtprofiel*

Het leerkrachtprofiel geeft het niveau aan waarin HOREB P.O. is ingevoerd en gaat uit van 'cumulatief' gebruik van de digitale versie van de verschillende onderdelen van HOREB P.O. Niveau 1 geeft aan dat de leerkracht alleen gebruik maakt van de digitale versie van het activiteitenboek; leerkrachten met niveau 2 gebruiken daarnaast ook het digitaal logboek. Niveau 3 gaat nog een stapje verder; er wordt dan naast het digitaal activiteitenboek en het digitaal logboek ook gebruik gemaakt van de observatiemodellen. Indien de leerkracht daarbij ook gebruik maakt van het digitaal kinderdagboek is niveau 4 van toepassing. Bij niveau 5 wordt het gehele instrument gebruikt. In de praktijk blijken leerkrachten echter niet goed in te delen in deze vijf niveaus. Het merendeel van de leerkrachten blijkt wel één of meer digitale onderdelen te gebruiken maar niet in de volgorde die het leerkrachtprofiel veronderstelt. Enkele willekeurige voorbeelden zijn leerkrachten die wel digitaal het logboek, observatiemodellen en kinderdagboek benutten, maar geen gebruik maken van het activiteitenboek, leerkrachten die alleen het digitale kinderdagboek en de papieren versie van het logboek gebruiken, leerkrachten die alleen het activiteitenboek en kinderdagboek gebruiken en leerkrachten die het activiteitenboek, logboek en kinderdagboek digitaal gebruiken maar geen observatiemodellen. Varianten op de indeling van leerkrachtprofielen zijn denkbaar. Een mogelijke variant kan gebaseerd worden op het 'hoogste' onderdeel dat de leerkracht digitaal gebruikt wordt (ongeacht of de onderdelen behorende bij de lagere niveaus digitaal benut worden). In dat geval zou driekwart van de leerkrachten (78 procent) in niveau 4 ingedeeld worden. Het kinderdagboek is immers het op één na meest gebruikte onderdeel in digitale vorm. Een

andere mogelijkheid is om de niveau-indeling te baseren op de *opeenvolgende reeks* onderdelen die de leerkracht digitaal gebruikt. In feite wordt bij deze variant gekeken naar de reeks onderdelen met digitaal gebruik *onderbroken of gestopt* wordt. Hierbij is het niet van belang of onderdelen die aan nog hogere niveaus toebedeeld worden wel of niet digitaal gebruikt worden. Uitgaande van deze variant wordt 30 procent ingedeeld bij niveau 1 (activiteitenboek), 18 procent bij niveau 2 (logboek), 1 procent bij niveau 3 (observatiemodellen), 31 procent bij niveau 4 (kinderdagboek) en 2 procent bij niveau 5 (alle zes onderdelen). De leerkrachten die geen gebruik maken van het digitaal activiteitenboek (18 procent) worden niet ingedeeld. Gebruikers van het digitaal kinderdagboek (80 procent van de leerkrachten), maken echter niet altijd gebruik van de digitale versie van met name het logboek en de observatiemodellen. Hierdoor wordt slechts minder dan een derde van de leerkrachten ingedeeld bij niveau 4. Het aantal leerkrachten waarbij HOREB P.O. op niveau 4 is ingevoerd, wordt bij deze variant onderschat.

Uitgaande van de zes onderdelen (het activiteitenboek, het logboek, de observatiemodellen, het kinderdagboek, het portfolio en de evaluatie-instrumenten) zijn de meest gebruikte digitale combinaties:

- Activiteitenboek, logboek, observatiemodellen, kinderdagboek en evaluatie-instrumenten (door 20 procent van de 172 respondenten)
- Activiteitenboek, logboek en kinderdagboek (11 procent)
- Activiteitenboek, logboek, observatiemodellen en kinderdagboek (11 procent)
- Activiteitenboek, observatiemodellen, kinderdagboek en evaluatie-instrumenten (8 procent)
- Activiteitenboek en kinderdagboek (7 procent)
- Activiteitenboek (5 procent)

Alle overige combinaties van de zes onderdelen komen (per unieke combinatie) bij minder dan vijf procent van de respondenten voor.

Leerkrachten van groep 0, groep 1 en /of groep 2 laten een vergelijkbaar beeld zien wat veel gebruikte combinaties van onderdelen betreft. Groepsleerkrachten van groep 3 en/of groep 4 gebruiken eveneens de combinatie van het activiteitenboek, logboek, observatiemodellen, kinderdagboek en evaluatie-instrumenten het meest (door 22 procent van de 45 groepsleerkrachten). De combinatie van activiteitenboek, observatiemodellen en evaluatie-instrumenten komt bij deze groepsleerkrachten echter op een tweede plaats (11 procent), terwijl de combinaties van activiteitenboek, logboek en kinderdagboek (4 procent) en van activiteitenboek, observatiemodellen, kinderdagboek en evaluatie-instrumenten (2 procent) minder populair zijn.

5.2.6 Specifieke functies HOREB P.O. digitaal

De digitale versie van HOREB P.O is opgebouwd uit verschillende onderdelen of schermen, te weten het scherm 'groep', de leerlingmap en de schermen 'Activiteitenboek', 'Logboek', 'Kinderdagboek', 'Onderhoud' en 'HOREB PDF formulieren'. Aan de respondenten is gevraagd hoe frequent ze specifieke functies van deze zeven onderdelen gebruiken (Figuur 5.6 - Figuur 5.12). In deze figuren staat

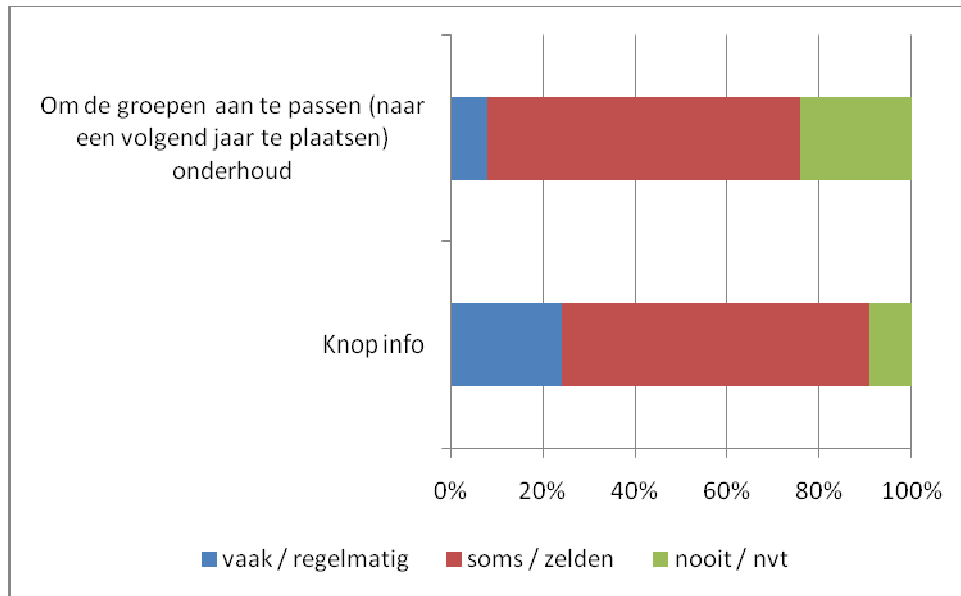
vaak/regelmatig gebruik voor dagelijks of wekelijks gebruik. Soms/zelden houdt in dat leerkrachten maandelijks tot maximaal vier keer per jaar deze functie gebruiken. Nooit/nvt betekent dat leerkrachten het onderdeel of de functie helemaal niet digitaal gebruiken. De top-10 van functies, uitgesplitst naar groep waaraan les gegeven wordt, staan in Tabel 5.11 (dagelijks gebruik), Tabel 5.12 (dagelijks of wekelijks gebruik) en Tabel 5.13 (nooit gebruik).

Vooraf een aantal specifieke functies binnen het onderdeel Kinderdagboek en Logboek worden *dagelijks* gebruikt. Wat het kinderdagboek betreft zijn dit met name losse opmerkingen die rechtstreeks in het kinderdagboek geplaatst worden (24 procent van de respondenten gebruikt dit dagelijks), lees- en schrijfactiviteiten (22 procent), reken- en wiskundeactiviteiten (21 procent), constructiespel en beeldende activiteit (20 procent) en de functie gespreksactiviteiten (20 procent). Het logboek wordt veelvuldig dagelijks gebruikt om activiteiten en observaties met kinderen voor te bereiden (24 procent), voor de reflectie van de activiteit en de reflectie per kind (21 procent), om specifieke groepjes kinderen te observeren (20 procent), voor het plannen van een roosteractiviteit (20 procent) en gebruik van de knop roosteractiviteit (20 procent). Daarnaast worden de functies 'spelactiviteiten' en 'chronologische volgorde' van het kinderdagboek en de voorbereiding van thema's en activiteiten binnen het activiteitenboek vaak minstens wekelijks gebruikt worden.

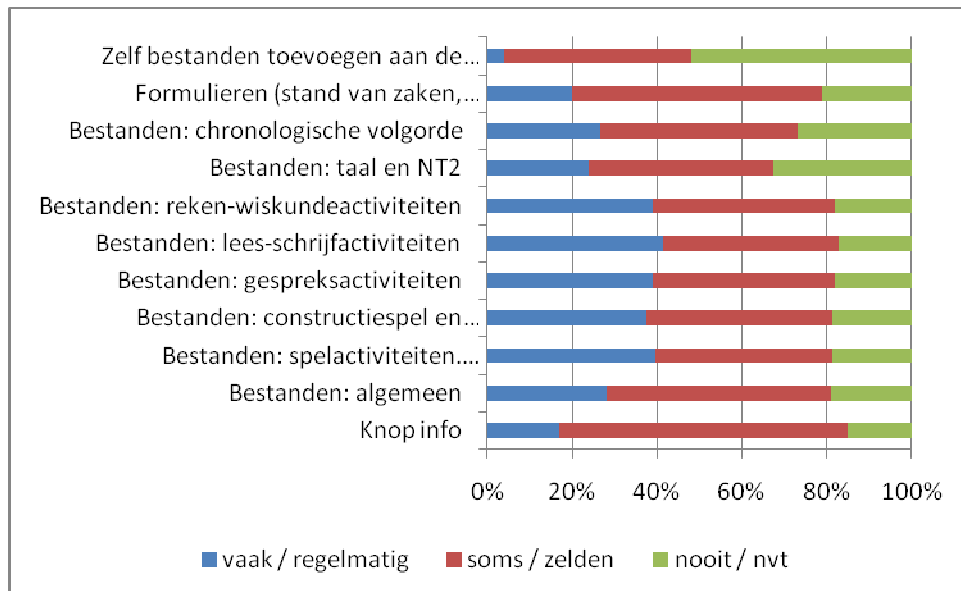
Wat betreft leerkrachten van groep 0, groep 1 en/of groep 2 staat daarnaast het gebruik van de functie activiteitenplanning voor kleutergroepen uit het scherm activiteitenboek in de top-10 van minstens wekelijks gebruik (door 48 procent van de leerkrachten dagelijks of wekelijks gebruik). Leerkrachten van (ook) groep 3 en/of groep 4 benutten functies van het scherm activiteitenboek relatief vaak. Zo wordt voorbereiding van thema's en activiteiten in het activiteitenboek door 60 procent van de leerkrachten uit groep 3 en groep 4 minstens wekelijks gebruikt (Tabel 5.12).

De functie zelf bestanden toevoegen aan de themamap in het activiteitenboek is een functie die weinig gebruikt wordt (Tabel 5.3). Bijna 70 procent van de respondenten geeft aan deze functie nooit te gebruiken (of het activiteitenboek niet digitaal te benutten). Andere functies die door minstens de helft van de respondenten nooit gebruikt worden zijn het portfolio uit HOREB PDF formulieren (60 procent), reflectie op roosteractiviteit (58 procent) de knop roosteractiviteit (56 procent), het plannen van een roosteractiviteit (56 procent) en het raadplegen van het schema voor deelname aan kernactiviteiten (52 procent) uit het scherm logboek, het gebruik van de agenda uit het activiteitenboek (58 procent), zelf bestanden toevoegen aan het kinderdagboek (57 procent) en zelf bestanden toevoegen aan de leerlingmap (52 procent).

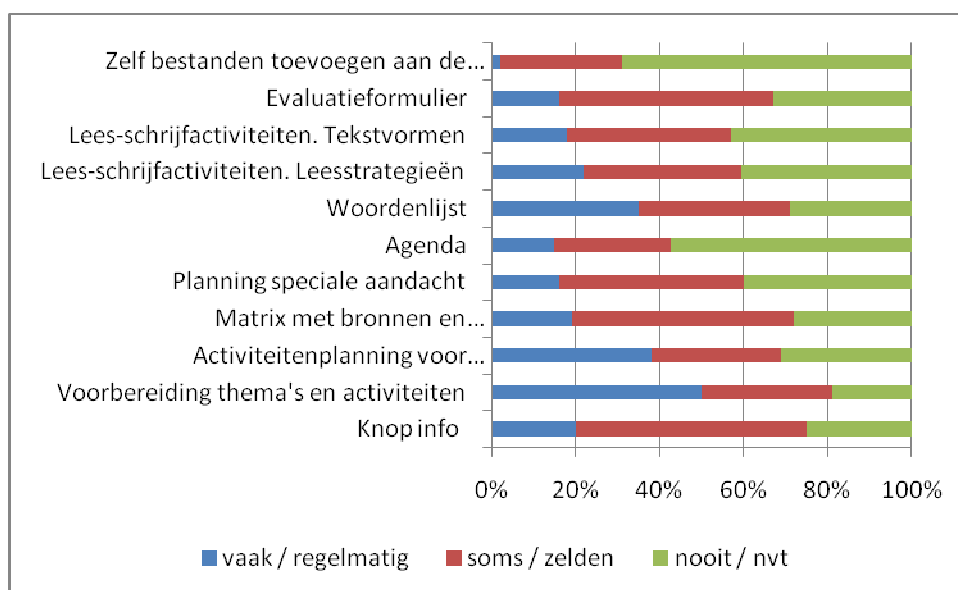
Lees- en schrijfactiviteiten uit het activiteitenboek is daarnaast is een functie die leerkrachten van groep 0,1 en 2 weinig gebruiken. Leerkrachten van (ook) groep 3 en 4 gebruiken echter de activiteitenplanning voor kleutergroepen, taal en NT2 uit het kinderdagboek relatief weinig. De functie losse opmerkingen rechtstreeks in het kinderdagboek zetten is een functie uit de top-10 van frequent gebruikte functies. Echter, deze functie komt ook voor in de top-10 van nooit gebruikte functies bij de leerkrachten van (ook) groep 3 en 4.

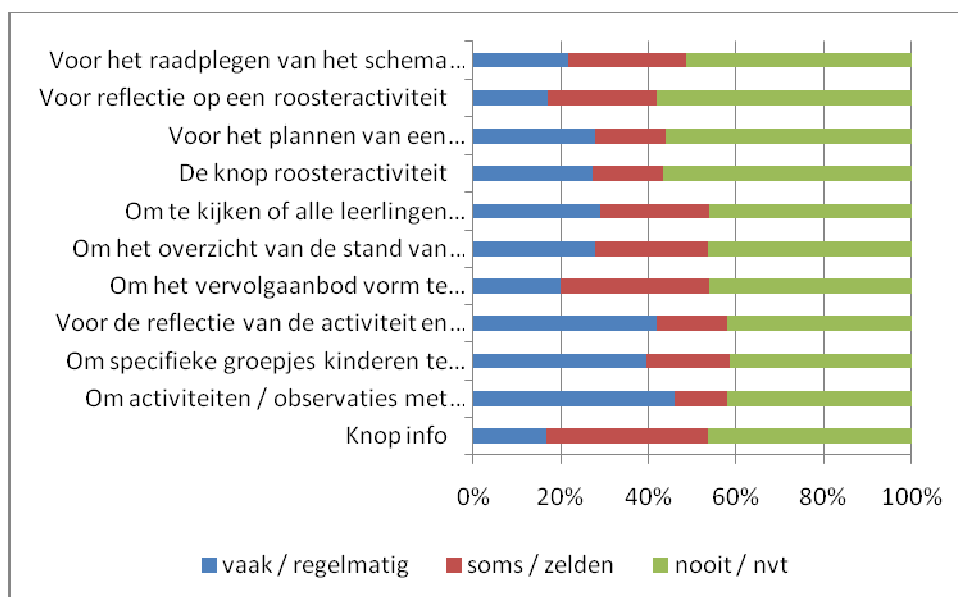
Figuur 5.6 Frequentie gebruik van functies scherm 'Groep' (n=172)

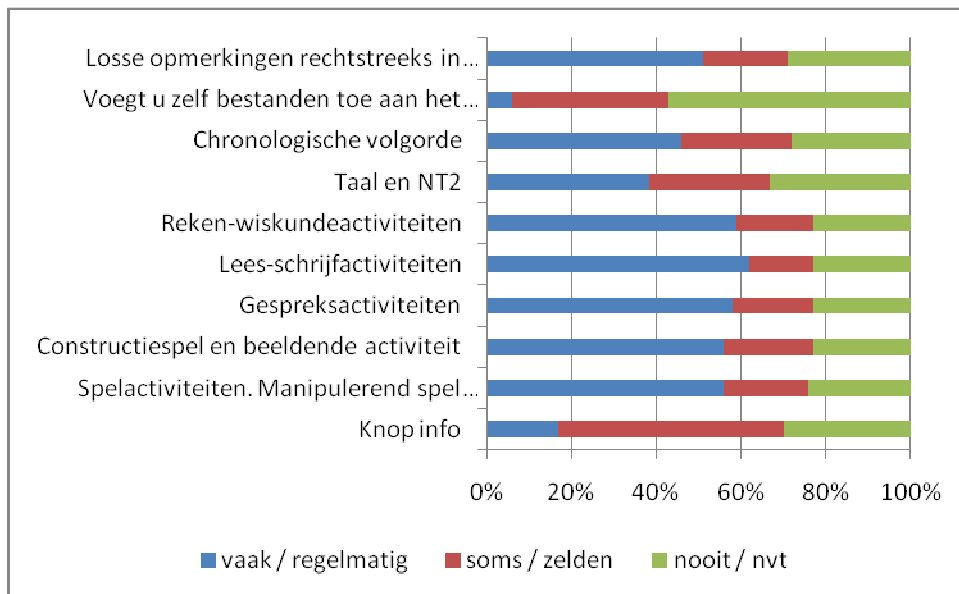
Figuur 5.7 Frequentie gebruik van functies 'Leerling' map (n=172)

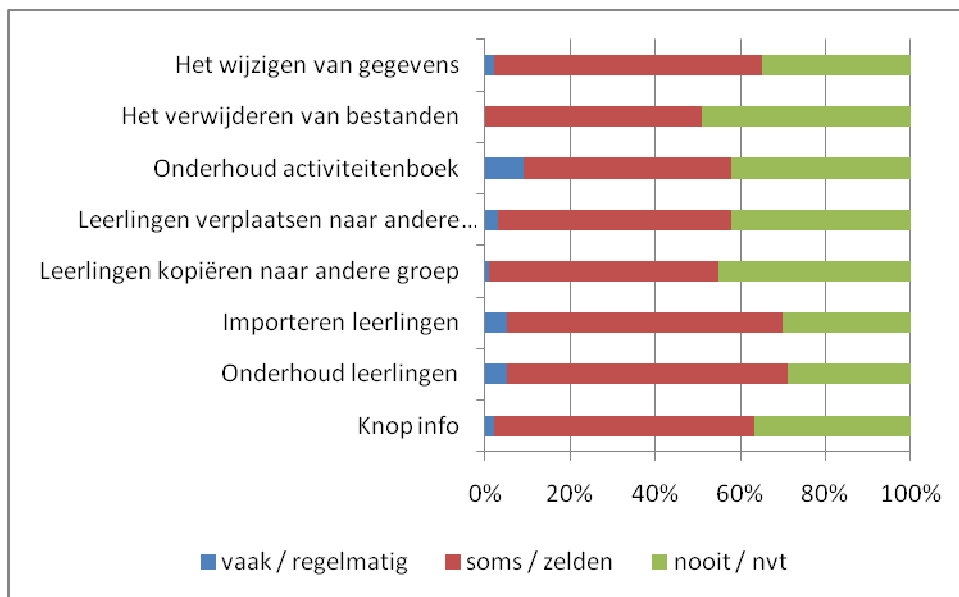
Figuur 5.8 Frequentie gebruik van functies scherm 'Activiteitenboek' (n=172)

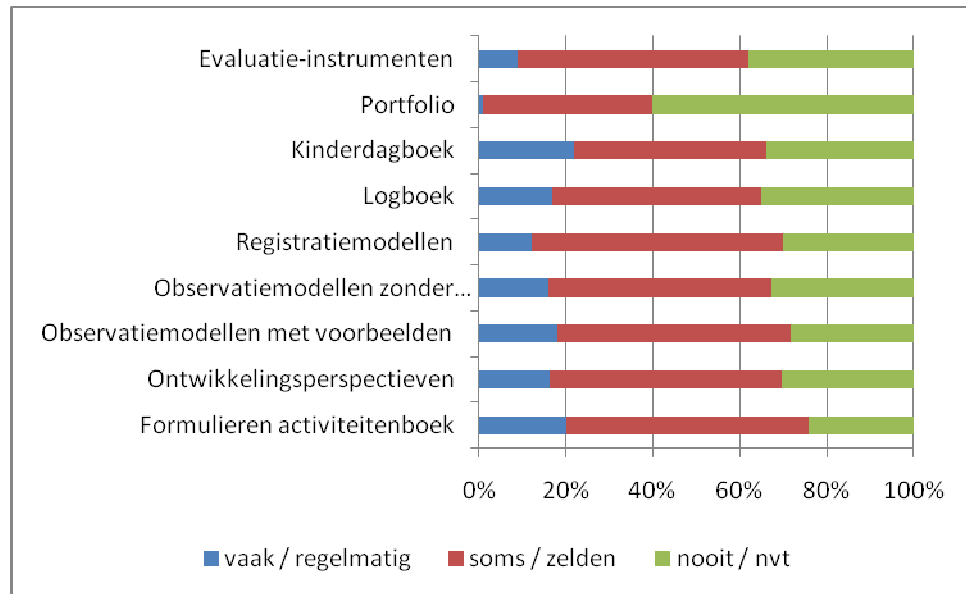
Figuur 5.9 Frequentie gebruik van functies scherm 'Logboek' (n=172)

Figuur 5.10 Frequentie gebruik van functies scherm 'Kinderdagboek' (n=172)

Figuur 5.11 Frequentie gebruik van functies scherm 'Onderhoud' (n=172)

Figuur 5.12 Frequentie gebruik van functies scherm 'HOREB PDF Formulieren' (n=172)

Tabel 5.11 Top-10 van functies met *dagelijks* gebruik

Top-10 dagelijks gebruik door alle respondenten (n=172):		%
1.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Losse opmerkingen rechtstreeks in het kinderdagboek zetten	24%
	SCHERM 'LOGBOEK': Om activiteiten / observaties met kinderen voor te bereiden	24%
3.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Lees-schrijfactiviteiten	22%
4.	SCHERM 'LOGBOEK': Voor de reflectie van de activiteit en ook reflectie per kind	21%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Reken-wiskundeactiviteiten	21%
6.	SCHERM 'LOGBOEK': Om specifieke groepjes kinderen te observeren	20%
	SCHERM 'LOGBOEK': De knop roosteractiviteit	20%
	SCHERM 'LOGBOEK': Voor het plannen van een roosteractiviteit	20%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Constructiespel en beeldende activiteit	20%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Gespreksactiviteiten	20%
Top-10 dagelijks gebruik door leerkrachten van groep 0,1,2 (n=119):		
1.	SCHERM 'LOGBOEK': Om activiteiten / observaties met kinderen voor te bereiden	28%
2.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Losse opmerkingen rechtstreeks in het kinderdagboek zetten	27%
3.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Spelactiviteiten. Manipulerend spel en rollenspel	25%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Constructiespel en beeldende activiteit	25%
	SCHERM 'LOGBOEK': Voor de reflectie van de activiteit en ook reflectie per kind	25%
6.	SCHERM 'LOGBOEK': Om specifieke groepjes kinderen te observeren	24%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Gespreksactiviteiten	24%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Lees-schrijfactiviteiten	24%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Reken-wiskundeactiviteiten	24%
	SCHERM 'LOGBOEK': De knop roosteractiviteit	24%
Top-10 dagelijks gebruik door leerkrachten van (ook) groep 3,4 (n=45):		
1.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Losse opmerkingen rechtstreeks in het kinderdagboek zetten	20%
2.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Lees-schrijfactiviteiten	18%
3.	'LEERLING' MAP: Bestanden: lees-schrijfactiviteiten	16%
	SCHERM 'LOGBOEK': De knop roosteractiviteit	16%
	SCHERM 'LOGBOEK': Voor het plannen van een roosteractiviteit	16%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Reken-wiskundeactiviteiten	16%
	SCHERM 'LOGBOEK': Om activiteiten / observaties met kinderen voor te bereiden	16%
8.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Voorbereiding thema's en activiteiten	13%
	SCHERM 'LOGBOEK': Voor de reflectie van de activiteit en ook reflectie per kind	13%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Chronologische volgorde	13%

Tabel 5.12 Top-10 van functies met *dagelijks of wekelijks* gebruik

Top-10 dagelijks of wekelijks gebruik door alle respondenten (n=172):		%
1.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Lees-schrijfactiviteiten	62%
2.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Reken-wiskundeactiviteiten	59%
3.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Gespreksactiviteiten	58%
4.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Spelactiviteiten. Manipulerend spel en rollenspel	56%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Constructiespel en beeldende activiteit	56%
6.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Losse opmerkingen rechtstreeks in het kinderdagboek zetten	51%
7.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Voorbereiding thema's en activiteiten	50%
8.	SCHERM 'LOGBOEK': Om activiteiten / observaties met kinderen voor te bereiden	46%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Chronologische volgorde	46%
10.	SCHERM 'LOGBOEK': Voor de reflectie van de activiteit en ook reflectie per kind	42%
Top-10 dagelijks of wekelijks gebruik door leerkrachten van groep 0,1,2 (n=119):		
1.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Lees-schrijfactiviteiten	71%
2.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Constructiespel en beeldende activiteit	70%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Gespreksactiviteiten	70%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Reken-wiskundeactiviteiten	70%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Spelactiviteiten. Manipulerend spel en rollenspel	70%
6.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Losse opmerkingen rechtstreeks in het kinderdagboek zetten	61%
7.	SCHERM 'LOGBOEK': Om activiteiten / observaties met kinderen voor te bereiden	50%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Chronologische volgorde	50%
9.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Activiteitenplanning voor kleutergroepen	48%
10.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Voorbereiding thema's en activiteiten	47%
Top-10 dagelijks of wekelijks gebruik door leerkrachten van (ook) groep 3,4 (n=45):		
1.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Voorbereiding thema's en activiteiten	60%
2.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Lees-schrijfactiviteiten. Leesstrategieën	47%
3.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Woordenlijst	44%
	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Lees-schrijfactiviteiten. Tekstvormen	44%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Lees-schrijfactiviteiten	44%
6.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Chronologische volgorde	40%
	SCHERM 'LOGBOEK': Om activiteiten / observaties met kinderen voor te bereiden	40%
8.	'LEERLING' MAP: Bestanden: lees-schrijfactiviteiten	38%
	SCHERM 'LOGBOEK': Voor de reflectie van de activiteit en ook reflectie per kind	38%
10.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Reken-wiskundeactiviteiten	36%

Tabel 5.13 Top-10 van functies met *nooit* gebruik

Top-10 nooit gebruik door alle respondenten (n=172):		%
1.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Zelf bestanden toevoegen aan de themamap	69%
2.	SCHERM 'HOREB PDF FORUMULIEREN': Portfolio	60%
3.	SCHERM 'LOGBOEK': Voor reflectie op een roosteractiviteit	58%
	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Agenda	58%
5.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Voegt u zelf bestanden toe aan het kinderdagboek?	57%
6.	SCHERM 'LOGBOEK': De knop roosteractiviteit	56%
	SCHERM 'LOGBOEK': Voor het plannen van een roosteractiviteit	56%
8.	'LEERLING' MAP: Zelf bestanden toevoegen aan de leerlingmap	52%
	SCHERM 'LOGBOEK': Voor het raadplegen van het schema voor deelname kernactiviteiten	52%
10.	SCHERM 'ONDERHOUD': Het verwijderen van bestanden	49%
Top-10 nooit gebruik door leerkrachten van groep 0,1,2 (n=119):		
1.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Zelf bestanden toevoegen aan de themamap	69%
2.	SCHERM 'HOREB PDF FORUMULIEREN': Portfolio	60%
3.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Agenda	58%
4.	SCHERM 'LOGBOEK': Voor reflectie op een roosteractiviteit	56%
5.	SCHERM 'LOGBOEK': De knop roosteractiviteit	55%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Voegt u zelf bestanden toe aan het kinderdagboek?	55%
	SCHERM 'LOGBOEK': Voor het plannen van een roosteractiviteit	55%
8.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Lees-schrijfactiviteiten. Tekstvormen	52%
9.	'LEERLING' MAP: Zelf bestanden toevoegen aan de leerlingmap	51%
10.	SCHERM 'LOGBOEK': Voor het raadplegen van het schema voor deelname kernactiviteiten	50%
Top-10 nooit gebruik door leerkrachten van (ook) groep 3,4 (n=45):		
1.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Zelf bestanden toevoegen aan de themamap	67%
2.	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Voegt u zelf bestanden toe aan het kinderdagboek?	64%
3.	SCHERM 'HOREB PDF FORUMULIEREN': Portfolio	62%
4.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Activiteitenplanning voor kleutergroepen	58%
	SCHERM 'LOGBOEK': De knop roosteractiviteit	58%
	SCHERM 'LOGBOEK': Voor het plannen van een roosteractiviteit	58%
	SCHERM 'LOGBOEK': Voor reflectie op een roosteractiviteit	58%
8.	SCHERM 'ACTIVITEITENBOEK': Agenda	56%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Taal en NT2	56%
	SCHERM 'LOGBOEK': Voor het raadplegen van het schema voor deelname kernactiviteiten	56%
	SCHERM 'KINDERDAGBOEK': Losse opmerkingen rechtstreeks in het kinderdagboek zetten	56%

SCHERM 'LOGBOEK': Om het overzicht van de stand van zaken van de groep te bekijken	56%
SCHERM 'LOGBOEK': Om te kijken of alle leerlingen evenveel aan bod zijn gekomen	56%

5.2.7 Belang van onderdelen HOREB P.O.

Er wordt er veel waarde gehecht aan vooral het kinderdagboek, en ook het activiteitenboek en het logboek van HOREB P.O. Observatiemodellen, het entreeperiode formulier en het stand van zakenformulier worden minder vaak zeer belangrijk gevonden, maar wel relatief vaak belangrijk. Het portfolio, alternatieve toetsen en overdrachtsmodellen lijken in mindere mate belangrijk voor de respondenten (Tabel 5.14).

Tabel 5.14 Belang van de onderdelen van HOREB P.O.

	Gemiddeld oordeel (1= heel onbelangrijk; 5=zeer belangrijk)	Percentage respon- denten dat onderdeel (zeer) belangrijk vindt	Percentage respon- denten dat onderdeel <u>zeer</u> belangrijk vindt	N(*)
Het activiteitenboek	4,2	85%	48%	163
Het logboek	4,1	74%	45%	154
Het kinderdagboek	4,4	86%	64%	160
Het portfolio	3,2	32%	6%	110
Observatiemodellen	3,9	72%	27%	152
Registratiemodellen	3,8	67%	27%	148
Het entreeperiode formulier	4,0	78%	31%	139
Stand van zaken formulier	4,1	79%	37%	146
Alternatieve toetsen	3,2	31%	4%	99
Overdrachtsmodellen	3,5	48%	17%	109

- Niet van toepassing (bijvoorbeeld indien onderdeel niet gebruikt wordt), is in deze tabel buiten beschouwing gelaten.

5.3 Efficiëntie

Eén van de onderzoeksvragen is de vraag naar efficiëntie van HOREB P.O. De vraag naar efficiëntie gaat in op:

- Kost het werken met de digitale versie van HOREB P.O. minder, evenveel of meer tijd dan bij de papieren versie?
- Zijn de verschillende onderdelen van HOREB P.O. in de digitale versie makkelijker in te vullen en sneller beschikbaar dan bij de papieren versie?
- Zijn de resultaten van leerlingen in de digitale versie inzichtelijker dan bij de papieren versie?

Aan de respondenten is een aantal stellingen voorgelegd met de vraag in hoeverre ze het eens zijn met deze stellingen. Leerkrachten die geen ervaring hebben met de papieren versie van HOREB P.O. is gevraagd naar een oordeel over alleen de digitale versie (Tabel 5.15). Gebruikers die ervaring hebben met zowel de digitale als papieren versie is gevraagd naar een vergelijking tussen beide versies (Tabel 5.).

Gemak

Ruim een kwart (27 procent) van de gebruikers van alleen de digitale versie is het (totaal) oneens met de stelling dat de digitale versie gemakkelijk in te vullen is. De meerderheid (55 procent) is wel van mening dat de digitale versie gemakkelijk in te vullen is. Bij vergelijking van de digitale versie met de papieren versie geeft een op de vijf respondenten (19 procent) aan dat de digitale versie niet gemakkelijker in te vullen is dan de papieren versie (percentage (totaal) mee oneens); tweederde (68 procent) is van mening dat de digitale versie wel gemakkelijker in te vullen is. Het gemak van de digitale versie lijkt iets positiever beoordeeld te worden door de respondenten die een vergelijking met de papieren versie kunnen maken.

Beschikbaarheid

Driekwart van de gebruikers van alleen de digitale versie is van mening dat de digitale versie eenvoudig beschikbaar is; bijna alle gebruikers (96 procent) geven aan dat de digitale versie overal beschikbaar is (terwijl 'slechts' iets minder dan de helft het *totaal* eens is met deze stelling). Een ruime meerderheid (58 procent) geeft bij vergelijking van de digitale met de papieren versie aan dat de digitale versie sneller beschikbaar is.

Overzichtelijkheid

Ruim een derde (38 procent) van de leerkrachten die alleen de digitale versie gebruiken is van mening dat de digitale versie overzichtelijk is. Veertig procent vindt de digitale versie niet overzichtelijk. Bij vergelijking van de digitale met de papieren versie vindt meer dan de helft (58 procent) de digitale versie overzichtelijker dan de papieren versie. Ruim een kwart (28 procent) is het hier niet mee eens. Respondenten die

ook ervaring hebben met de papieren versie lijken iets positiever over de overzichtelijkheid van de digitale versie dan leerkrachten die alleen de digitale versie kennen.

Overige stellingen efficiëntie

Daarnaast zijn gebruikers met ervaring van zowel de papieren versie als de digitale versie stellingen voorgelegd over de tijd die gemoeid is met het invullen, de informatie op leerling- en klasniveau, de inzichtelijkheid van de leerling-resultaten (ook voor derden) en de inzichtelijkheid van de ontwikkeling van leerlingen. Afhankelijk van de stelling is tussen 51 procent en 66 procent van de leerkrachten van mening dat de digitale versie hier meer voordelen biedt dan de papieren versie (Tabel 5.16).

Zijn leerkrachten van de hogere of wellicht lagere groepen positiever over het gemak, de beschikbaarheid en de overzichtelijkheid van de digitale versie (al dan niet in vergelijking met de digitale versie)? Of zijn er verschillen waarneembaar in het gemiddeld oordeel tussen ervaren en minder ervaren gebruikers, tussen leerkrachten die wel en geen nascholing bij De Activiteit hebben gevolgd of tussen leerkrachten waar HOREB P.O. het meest leidend systeem is en leerkrachten waar een ander leerlingvolgsysteem het meest leidend is? Het gemiddelde oordeel (op een vijf puntsschaal) van de afzonderlijke stellingen is vergeleken tussen verschillende groepen leerkrachten en getoetst op significantie. Hierbij dient opgemerkt te worden dat groepen waar-tussen vergeleken wordt soms van zeer kleine omvang zijn.

Onderscheid naar groep waaraan men lesgeeft

Het is opvallend te noemen dat alle stellingen waarbij de digitale versie met de papieren versie vergeleken wordt, door leerkrachten die (ook) aan groep 3 of groep 4 lesgeven gemiddeld positiever beoordeeld worden dan door leerkrachten van groep 0, groep 1 of groep 2, weliswaar in veel gevallen niet significant.

- Leerkrachten van groep 3 en/of groep 4 geven gemiddeld een positiever oordeel over de digitale versie (vergeleken met de papieren versie) wat betreft informatie op klasniveau. Tweederde van de leerkrachten van groep 3 en/of groep 4 vindt de digitale versie hiervoor geschikter versus 45 procent van de leerkrachten van groep 0 tot en met groep 2.
- Leerkrachten van groep 3 en/of groep 4 geven gemiddeld een positiever oordeel over de digitale versie (vergeleken met de papieren versie) wat betreft het sneller inzichtelijk maken van de ontwikkeling van leerlingen. Driekwart van de leerkrachten van groep 3 en/of groep 4 is het eens met deze stelling versus de helft van de leerkrachten van groep 0 tot en met groep 2.

Onderscheid naar jaren ervaring HOREB P.O. digitaal

Gebruikers met minder dan één jaar ervaring en gebruikers met meer dan één jaar ervaring met de digitale versie laten geen grote verschillen in gemiddeld oordeel over efficiëntie zien.

Onderscheid naar nascholingscursus De Activiteit

Leerkrachten die een nascholingscursus bij De Activiteit hebben gevolgd zijn gemid-

deld positiever over de informatie op leerling-niveau uit de digitale versie vergeleken met de papieren versie. Van de cursisten bij De Activiteit is 75% van mening dat de digitale versie meer informatie op leerling-niveau geeft dan de papieren versie, versus 55 procent bij leerkrachten die geen nascholingscursus bij de Activiteit hebben gevolgd. Ook over de informatie op klasniveau en het sneller inzichtelijk maken van de leerlingresultaten met de digitale versie (vergeleken met de papieren versie) zijn de cursisten bij De Activiteit gemiddeld positiever gestemd.

Onderscheid naar HOREB P.O. versus ander leerlingvolgsysteem

Leerkrachten waarbij HOREB P.O. het enige of meest leidend leerlingvolgsysteem is, vinden HOREB P.O. gemakkelijker in te vullen dan leerkrachten waarbij een ander systeem leidend is. Bijna tweederde van de gebruikers waarbij HOREB P.O. het enige of meest leidend systeem is, is van mening dat de digitale versie gemakkelijk in te vullen is; bij gebruikers waarbij ander systeem meest leidend is, is dit ongeveer een derde deel.

Tabel 5.15 Oordeel efficiëntie van digitale versie

	Gemiddeld oordeel (1= totaal mee oneens; 5=totaal mee eens)	Percentage (totaal) oneens	Percentage neutraal	Percentage (totaal) eens	N(*)
De digitale versie van HOREB P.O. is gemakkelijk in te vullen	3,3	27%	18%	55%	51
De digitale versie van HOREB P.O. is eenvoudig beschikbaar	3,7	16%	8%	76%	50
De digitale versie van HOREB P.O. is overal beschikbaar, ook thuis	4,4	2%	2%	96%	51
De digitale versie van HOREB P.O. is overzichtelijk	2,9	40%	22%	38%	50

- *'Niet van toepassing' is in deze tabel buiten beschouwing gelaten.*

Tabel 5.16 Oordeel efficiëntie van digitale versie vergeleken met papieren versie

	Gemiddeld oordeel (1= totaal mee oneens; 5=totaal mee eens)	Percentage (totaal) oneens	Percentage neutraal	Percentage (totaal) eens	N(*)
De digitale versie is gemakkelijker in te vullen dan de papieren versie van HOREB P.O.	3,6	19%	13%	68%	120
Het kost mij minder tijd om de digitale versie in te vullen dan de papieren versie van HOREB P.O.	3,5	25%	11%	64%	120
De digitale versie is overzichtelijker dan de papieren versie van HOREB P.O.	3,4	28%	14%	58%	120
De digitale versie is sneller beschikbaar dan de papieren versie van HOREB P.O.	3,5	24%	18%	58%	119
De digitale versie geeft meer informatie op leerlingniveau dan de papieren versie van HOREB P.O.	3,7	11%	23%	66%	114
De digitale versie geeft meer informatie op klasniveau dan de papieren versie van HOREB P.O.	3,5	9%	40%	51%	110
De digitale versie maakt resultaten van leerlingen sneller inzichtelijk dan de papieren versie van HOREB P.O.	3,7	12%	23%	65%	109
De digitale versie maakt de resultaten van leerlingen sneller inzichtelijk voor derden (ouders, lBer, directie) dan de papieren versie van HOREB P.O.	3,6	14%	23%	63%	106
De digitale versie maakt de ontwikkeling van leerlingen sneller inzichtelijk dan de papieren versie van HOREB P.O.	3,6	14%	28%	59%	111

- *'Niet van toepassing' is in deze tabel buiten beschouwing gelaten.*

5.4 Overdracht van leerlingen

Leidt de toepassing van de digitale HOREB P.O. meer dan de niet-digitale versie van HOREB P.O. tot een betere overdracht van leerlingen? Om deze vraag te beantwoorden wordt ingezoomd op de overdracht van leerlingen van peuterspeelzaal naar het basisonderwijs, de overdracht van leerlingen van leerlingen naar een nieuwe groep in het basisonderwijs en de overdracht van leerlingen aan een vervangende leerkracht. Leerkrachten die ook met de papieren versie van HOREB P.O. werken of gewerkt hebben is gevraagd naar de vergelijking van mogelijkheden tussen de digitale en papieren versie van HOREB P.O. (Tabel 5.18). Het oordeel over alleen de digitale versie is gevraagd aan personen die ervaring hebben met alleen de digitale versie (Tabel 5.17).

Digitale versie

Van degenen die ervaring hebben met alleen de digitale versie is 41 procent van mening dat de digitale versie geschikt is voor de overdracht van leerlingen van de peuterspeelzaal naar het basisonderwijs; 61 procent vindt de digitale versie geschikt wat betreft de overdracht naar een nieuwe klas in het basisonderwijs en 52 procent vindt de digitale versie geschikt voor overdracht aan een andere leerkracht of collega. (Tabel 5.17).

Vergelijking digitale en papieren versie

De mate waarin men positief is over de digitale versie vergeleken met de papieren versie komt nagenoeg overeen met het oordeel van gebruikers van alleen de digitale versie. Van degenen die de digitale versie met de papieren versie kunnen vergelijken is 38 procent van mening dat de digitale versie meer dan de papieren versie geschikt is voor de overdracht van peuterspeelzaal naar het basisonderwijs (Tabel 5.18); 59 procent vindt de digitale versie geschikter dan de papieren versie voor de overdracht naar een nieuwe groep. Wat overdracht aan een andere collega betreft is 45 procent van mening dat de digitale versie geschikter is dan de papieren versie; 31 procent is het hier (totaal) niet mee eens.

Onderscheid naar groep waaraan men lesgeeft

Leerkrachten van (ook) groep 3 en/of groep 4 zijn gemiddeld positiever dan leerkrachten van groep 0 tot en met groep 2 over het voordeel van de digitale versie boven de papieren versie wat overdracht van leerlingen naar een nieuwe groep in het basisonderwijs betreft. Van leerkrachten van groep 3 en/of groep 4 is 78% van mening dat de digitale versie hiervoor geschikter is dan de papieren versie; van leerkrachten van groep 0 tot en met groep 2 is dit 52 procent.

Onderscheid naar jaren ervaring HOREB P.O. digitaal

Er zijn geen (grote) verschillen waarneembaar in de mening over de overdracht van leerlingen met behulp van de digitale versie tussen leerkrachten met minder dan één jaar ervaring en leerkrachten met meer dan één jaar ervaring met de digitale versie.

Onderscheid naar nascholingscursus De Activiteit

Ook zijn er geen verschillen in gemiddeld oordeel over de kwaliteit van de overdracht van leerlingen met de digitale versie tussen leerkrachten die wel en geen nascholingscursus bij De Activiteit hebben gevolgd.

Onderscheid naar HOREB P.O. versus ander leerlingvolgsysteem

Gebruikers met HOREB P.O. als enige of leidend leerlingvolgsysteem zijn gemiddeld positiever (dan gebruikers met een ander leerlingvolgsysteem als leidend systeem) over de geschiktheid van de digitale versie voor de overdracht van leerlingen naar een nieuwe klas in het basisonderwijs en de overdracht naar een vervangende leerkracht of duocollega.

Onderscheid naar gebruik van kinderdagboek en evaluatie-instrumenten

Het gebruik van voornamelijk de digitale versie van het kinderdagboek of de evaluatie-instrumenten zou de overdracht van leerlingen en informatie kunnen verbeteren. Gebruikers van het kinderdagboek zijn gemiddeld positiever over de geschiktheid van de digitale versie voor de overdracht van leerlingen naar een nieuwe klas dan niet-gebruikers van het digitale dagboek. Gebruikers van de digitale evaluatie-instrumenten zijn gemiddeld positiever over de geschiktheid van de digitale versie boven de papieren versie wat betreft overdracht van de peuterspeelzaal naar het basisonderwijs, vergeleken met niet-gebruikers van de digitale evaluatie-instrumenten. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de *niet*-gebruikers van de digitale onderdelen kinderdagboek en evaluatie-instrumenten zeer kleine aantallen betreft.

Tabel 5.17 Oordeel overdracht digitale versie

	Gemiddeld oordeel (1= totaal mee oneens; 5=totaal mee eens)	Percentage (totaal) oneens	Percentage neutraal	Percentage (totaal) eens	N(*)
De digitale versie van HOREB P.O. is geschikt voor de overdracht van leerlingen van de peuterspeelzaal naar het basisonderwijs	3,4	13%	46%	41%	39
De digitale versie van HOREB P.O. is geschikt voor de overdracht van leerlingen naar een nieuwe klas in het basisonderwijs	3,6	14%	24%	61%	49
De digitale versie van HOREB P.O. is geschikt voor de overdracht van leerlingen naar een vervangende leerkracht of duocollega	3,3	26%	22%	52%	50

- 'Niet van toepassing' is in deze tabel buiten beschouwing gelaten.

Tabel 5.18 Oordeel overdracht digitale versie vergeleken met papieren versie

	Gemiddeld oordeel (1= totaal mee oneens; 5=totaal mee eens)	Percentage (totaal) oneens	Percentage neutraal	Percentage (totaal) eens	N(*)
De digitale versie van HOREB P.O. is meer dan de papieren versie, geschikt voor de overdracht van de peuterspeelzaal naar het basisonderwijs	3,3	15%	46%	38%	71
De digitale versie van HOREB P.O. is meer dan de papieren versie, geschikt voor de overdracht van leerlingen naar een nieuwe groep	3,6	13%	28%	59%	102
De digitale versie van HOREB P.O. is meer dan de papieren versie, geschikt voor de overdracht van leerlingen aan een vervangende leerkracht	3,1	31%	25%	45%	101

- *'Niet van toepassing' is in deze tabel buiten beschouwing gelaten.*

5.5 Handelen en interventies

Met betrekking tot het handelen van leerkrachten staan de volgende deelvragen centraal:

- Draagt de digitale versie van HOREB P.O. meer dan de papieren versie er toe bij dat er door de leerkracht meer bewust, systematisch en cyclisch gewerkt wordt aan het verbeteren van resultaten van de leerlingen?
- Draagt de digitale versie van HOREB P.O. meer dan de papieren versie bij tot meer doordachte interventies en handelingen door de leerkracht?

Tabel 5.19 geeft inzicht in het oordeel van leerkrachten over het handelen volgens het OGO concept met gebruik van de digitale versie. De vergelijking tussen de papieren en digitale versie komt in Tabel 5.20 aan bod.

Digitale versie

Een meerderheid is van mening dat de belangrijkste OGO concepten duidelijk naar voren komen in de digitale versie (72 procent), dat de digitale versie bijdraagt aan de OGO kennis van de leerkracht (66 procent), dat de digitale versie ervoor zorgt dat de kinderen beter gevolgd kunnen worden in hun ontwikkeling (65 procent), dat de digitale versie er toe bij draagt dat de leerkrachten een gemeenschappelijke taal spreken

als het gaat om de ontwikkeling en activiteiten voor kinderen (62 procent), dat de digitale versie het handelen van de leerkracht in de klas verrijkt (59 procent), dat de leerkracht door de digitale versie bewuster, systematischer en cyclisch aan de ontwikkeling van de leerlingen werkt (55 procent), dat de digitale versie bijdraagt aan meer doordachte interventies in de klas (53 procent) en dat de digitale versie er toe bij draagt dat leerkrachten op de school een uniforme wijze van handelen hebben binnen het OGO-concept (51 procent). Een minderheid is positief over de bruikbaarheid van de digitale versie om achterstanden bij kinderen te signaleren (45 procent), dat de digitale versie de leerkracht leert om een juiste houding of rol aan te nemen (41 procent) en dat de digitale versie leidend is voor de manier waarop de leerkracht lesgeeft (29 procent).

Vergelijking digitale en papieren versie

De gebruikers die ervaring hebben met zowel de papieren als digitale versie laten over het algemeen een vergelijkbaar oordeel zien. Vier tot zes van de tien personen zijn van mening dat de digitale versie positief bijdraagt aan verschillende aspecten betreffende handelingen en interventies volgens het OGO concept. Zo vindt een (kleine) meerderheid dat de digitale versie de leerkracht beter ondersteunt in zijn/haar handelen dan de papieren versie (66 procent), dat de digitale versie meer dan de papieren versie er toe bijdraagt dat de leerkrachten op school een uniforme wijze van handelen hebben binnen het OGO-concept (62 procent), dat de digitale versie meer dan de papieren versie er toe bijdraagt dat de leerkrachten een gemeenschappelijke taal spreken (61 procent), dat de digitale versie meer bijdraagt aan het bewust, systematisch en cyclisch werken aan het verbeteren van de resultaten van leerlingen (57 procent), dat de digitale versie meer bijdraagt aan doordachte interventies en handelingen (53 procent) en dat de digitale versie meer dan de papieren versie bijdraagt aan het optimaliseren van het primaire proces (51 procent). Minder dan de helft van de respondenten (44 procent) is van mening dat de interventies die in de klas georganiseerd worden rijker zijn dankzij de digitale versie vergeleken met toen de papieren versie gebruikt werd.

Onderscheid naar groep waaraan men lesgeeft

Bij alle stellingen in tabel 5.20 waarbij de digitale versie met de papieren versie vergeleken wordt hebben de leerkrachten van groep 3 en/of groep 4 gemiddeld een positiever oordeel dan leerkrachten van de lagere groepen. Daarentegen zijn leerkrachten met alleen ervaring met de digitale versie van de lagere groepen positiever dan leerkrachten van de hogere groepen wat betreft het bewuster, systematischer en cyclisch werken aan de ontwikkeling van de leerlingen door de digitale versie.

Onderscheid naar jaren ervaring HOREB P.O. digitaal

Ervaren en minder ervaren gebruikers verschillen gemiddeld niet veel van oordeel over het handelen volgens het OGO-concept met behulp van de digitale versie.

Onderscheid naar nascholingscursus De Activiteit

Leerkrachten die een nascholingscursus bij De Activiteit hebben gevolgd zijn gemiddeld positiever (dan leerkrachten die geen nascholingscursus bij De Activiteit gevolgd hebben) over:

- De bijdrage van de digitale versie aan meer doordachte interventies in de klas;
- Het aannemen van een juiste houding of rol met behulp van de digitale versie;
- Het organiseren van rijkere interventies dankzij de papieren versie vergeleken met de papieren versie;
- De bijdrage van de digitale versie aan het bewust, systematisch en cyclisch werken aan het verbeteren van de leerling-resultaten, meer dan de papieren versie;
- De bijdrage van de digitale versie aan meer doordacht interventies of handelingen in de klas, vergeleken met de papieren versie.

Onderscheid naar HOREB P.O. versus ander leerlingvolgsysteem

Leerkrachten die HOREB P.O. als enige of leidend leerlingvolgsysteem gebruiken zijn, meer dan andere leerkrachten, van mening dat de digitale versie het handelen in de klas verrijkt, dat de digitale versie ervoor zorgt dat kinderen beter gevolgd kunnen worden, dat de digitale versie leidend is voor de manier waarop lesgegeven wordt, dat de digitale versie bruikbaar is om achterstanden bij kinderen te signaleren, dat door de digitale versie bewust, systematisch en cyclisch aan de ontwikkeling van kinderen gewerkt kan worden, dat de digitale versie bijdraagt aan meer doordachte interventies in de klas en dat de digitale versie bijdraagt aan een gemeenschappelijk taal. De stelling dat de digitale versie van HOREB P.O. meer dan de papieren versie bijdraagt aan meer doordachte interventies of handelingen in de klas wordt door leerkrachten met een ander systeem als leidend systeem juist positiever beoordeeld dan door leerkrachten met HOREB als enige of leidend systeem.

Onderscheid naar gebruik van activiteitenboek, logboek en kinderdagboek

Gebruikers van de digitale versie van het activiteitenboek zijn positiever dan niet-gebruikers over:

- De verrijking van het handelen in de klas door de digitale versie van HOREB P.O.;
- Dat de digitale versie van HOREB P.O. leidend is voor de manier waarop les gegeven wordt;
- Het bewust, systematisch en cyclisch werken aan de ontwikkeling van de kinderen door de digitale versie van HOREB P.O.;
- De bijdrage van de digitale versie van HOREB P.O. aan meer doordachte interventies in de klas;
- De bijdragen van de digitale versie van HOREB P.O. op aan een uniforme wijze van handelen binnen het OGO-concept.

Gebruikers van de digitale versie van het *logboek* zijn gemiddeld positiever dan niet-gebruikers over:

- De verrijking van het handelen in de klas door de digitale versie van HOREB P.O.
- Het beter kunnen volgen van de ontwikkeling van de kinderen met de digitale versie
- Het bewust, systematisch en cyclisch werken aan de ontwikkeling van de kinderen door de digitale versie van HOREB P.O.
- De bijdrage van de digitale versie van HOREB P.O. aan meer doordachte interventies in de klas
- Het aanleren van een juiste houding en rol
- Dat dankzij de digitale versie van HOREB P.O. de interventies in de klas rijker zijn dan bij gebruik van de papieren versie.

Tabel 5.19 Oordeel handelen OGO concept digitale versie

	Gemiddeld oordeel (1= totaal mee oneens; 5=totaal mee eens)	Percentage (totaal) oneens	Percentage neutraal	Percentage (totaal) eens	N(*)
De digitale versie van HOREB P.O. draagt bij aan mijn OGO kennis	3,6	14%	20%	66%	50
De belangrijkste OGO concepten komen duidelijk naar voren in de digitale versie van HOREB P.O.	3,7	6%	22%	72%	50
De digitale versie van HOREB P.O. verrijkt mijn handelen in de klas	3,5	10%	31%	59%	49
De digitale versie van HOREB P.O. zorgt er voor dat ik kinderen beter volg in hun ontwikkeling	3,7	6%	29%	65%	49
De digitale versie van HOREB P.O. is bruikbaar om achterstanden bij kinderen te signaleren	3,2	18%	37%	45%	49
Door de digitale versie van HOREB P.O. werk ik bewuster, systematischer en cyclisch aan de ontwikkeling van de leerlingen	3,4	18%	27%	55%	49
De digitale versie van HOREB P.O. draagt bij aan meer doordachte interventies in de klas	3,4	14%	33%	53%	49
De digitale versie van HOREB P.O. leert mij een juiste houding / rol aan te nemen	3,2	22%	37%	41%	49
De digitale versie van HOREB P.O. draagt er toe bij dat de leerkrachten op mijn school een uniforme wijze van handelen hebben binnen het OGO-concept	3,2	20%	29%	51%	49
De digitale versie van HOREB P.O. draagt er toe bij dat de leerkrachten een gemeenschappelijke taal spreken als het gaat om de ontwikkeling en activiteiten voor kinderen	3,5	10%	28%	62%	50

- *'Niet van toepassing' is in deze tabel buiten beschouwing gelaten.*

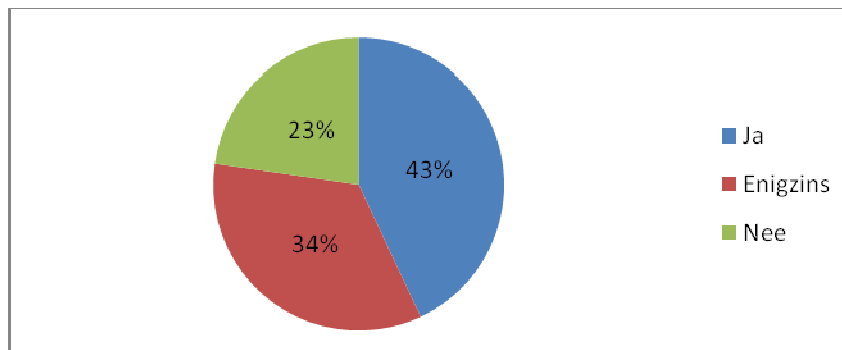
Tabel 5.20 Oordeel handelen OGO concept digitale versie vergeleken met papieren versie

	Gemiddeld oordeel (1= totaal mee oneens; 5=totaal mee eens)	Percentage (totaal) oneens	Percentage neutraal	Percentage (totaal) eens	N(*)
De digitale versie ondersteunt mij beter in mijn handelen dan de papieren versie van HOREB P.O.	3,7	13%	21%	66%	120
Dankzij de digitale versie van HOREB P.O. zijn de interventies die ik in de klas organiseer rijker dan toen ik de papieren versie gebruikte	3,3	23%	32%	44%	117
De digitale versie van HOREB P.O. draagt meer dan de papieren versie bij aan het bewust, systematisch en cyclisch werken aan het verbeteren van de resultaten van leerlingen	3,6	15%	28%	57%	116
De digitale versie van HOREB P.O. draagt meer dan de papieren versie bij aan meer doordachte interventies of handelingen in de klas	3,5	15%	32%	53%	117
De digitale versie van HOREB P.O. draagt meer dan de papieren versie bij aan het optimaliseren van het primaire proces	3,4	15%	34%	51%	118
De digitale versie draagt er meer dan de papieren versie toe bij dat de leerkrachten op mijn school een uniforme wijze van handelen hebben binnen het OGO-concept	3,5	17%	21%	62%	116
De digitale versie draagt er meer dan de papieren versie toe bij dat de leerkrachten een gemeenschappelijke taal spreken als het gaat om de ontwikkeling en activiteiten voor kinderen	3,6	15%	24%	61%	116

- *'Niet van toepassing' is in deze tabel buiten beschouwing gelaten.*

Aan alle respondenten (ook aan degenen die geen ervaring hebben met de papieren versie) is een algemeen oordeel gevraagd over handelen en interventies, en het ontwikkelen van goede activiteiten met behulp van digitale versie vergeleken met een papieren versie.

Driekwart van de leerkrachten heeft (enigszins) het idee dat HOREB P.O. digitaal er voor zorgt dat de betrokkene leerkracht rijkere of betere interventies onderneemt vergeleken met een papieren versie (Figuur 5.13). Redenen hiervoor zijn: bewuster handelen, meer informatie en achtergrond tot de beschikking en gedwongen kritischer nadenken over het eigen handelen bij de digitale versie (Tabel 5.21).

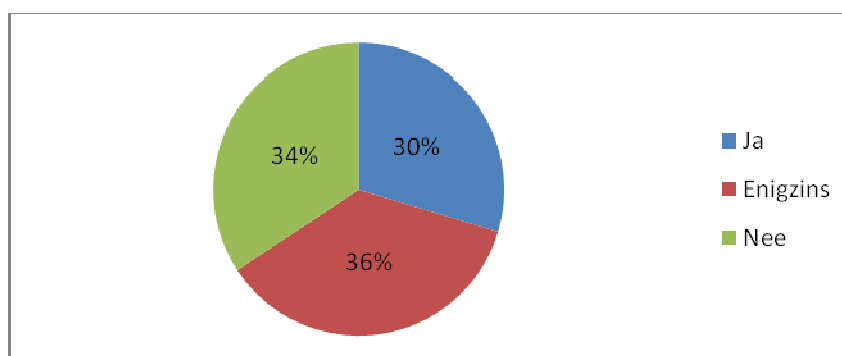

Figuur 5.13 Rijkere/betere interventies door digitale versie dan bij papieren versie (n=172)

Tabel 5.21 Genoemde redenen waarom de digitale versie zorgt voor (enigszins) rijkere/betere interventies dan de papieren versie

Genoemde redenen	Percentage
U wordt gedwongen kritischer na te denken over uw eigen handelen	65%
U bent meer bewust aan het handelen	73%
U kunt niet anders dan volgens OGO normen werken	22%
U hebt meer informatie en achtergrondkennis tot uw beschikking	68%
U bereidt de lessen vanzelf beter voor	33%
Anders	5%
	N=133

Van alle respondenten is tweederde van mening dat men door de digitale versie van HOREB P.O. (enigszins) beter dan met een papieren versie in staat is voor leerlingen goede activiteiten te ontwikkelen (Figuur 5.14). Dit komt vooral doordat men bij de digitale versie doelgerichter aan activiteiten werkt die passen bij de ontwikkeling van het kind, doordat men gedwongen wordt kritischer na te denken over het eigen handelen en de eigen rol gedurende de activiteit, dat men meer gestructureerd aan activiteiten met kinderen werkt en dat men meer informatie en achtergrond tot de beschikking heeft (Tabel 5.22).

Figuur 5.14 Beter in staat goede activiteiten te ontwikkelen door digitale versie van bij papieren versie (n=172)

Tabel 5.22 Genoemde redenen waarom de digitale versie zorgt voor (enigzins) betere ontwikkeling van activiteiten dan de papieren versie

Genoemde redenen	Percentage
U wordt gedwongen kritischer na te denken over uw eigen handelen en rol gedurende de activiteit	66%
U werkt meer gestructureerd aan activiteiten met kinderen	57%
U werkt doelgerichter aan activiteiten, passend bij de ontwikkeling van het kind	76%
U hebt meer informatie en achtergrondkennis tot uw beschikking	51%
U wordt gedwongen volgens OGO te werken en passende activiteiten te ontplooiën met alle leerlingen	30%
U bereidt de activiteiten beter voor	36%
U kunt meer diepgang bewerkstelligen	33%
Anders	9%
	N=113

5.6 Verbeterpunten en meerwaarde van HOREB P.O.

Ter afsluiting van de webenquête is de respondenten gevraagd naar verbeterpunten en de meerwaarde van HOREB P.O.

De genoemde verbeterpunten hebben voornamelijk betrekking op:

- Lay-out;
- Hoeveelheid werk;
- Technische storingen;
- Overzichtelijkheid;

- Inhoud;
- Toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid.

Wat *lay-out* betreft geven de gebruikers aan dat de invulhokjes te klein zijn, het lettertype erg klein is en opmaakmogelijkheden (zoals vet, cursief en het werken met kleuren) ontbreken. Hierdoor is informatie onoverzichtelijk. Het is niet mogelijk om opgeslagen teksten aan te passen. Taalfouten en dergelijke zijn hierdoor niet meer te verbeteren en doordat de invulhokjes erg klein zijn kun je de teksten niet goed nalezen voor het opslaan.

Gebruikers ervaren veel *onnodig werk* aangezien er in diverse formulieren of leerlingen overlap zit, maar gegevens niet te kopiëren zijn. Veel gegevens moeten dubbel ingevoerd worden. De activiteit (naam, omschrijving) die bij logboekactiviteit wordt ingevuld, zou bijvoorbeeld automatisch in de reflectie per kind kunnen komen staan en dus ook in het kinderdagboek. Het zou een pre zijn als herhalende activiteiten vast in het rooster opgenomen kunnen worden. Daarnaast dient er veel doorgeklikt te worden om op het goede scherm te komen. Je moet nu vele handelingen verrichten voordat je bij je eigen groep beland bent. Het zou voorkeur hebben om eerst een groep te kiezen en dan te kunnen wisselen tussen de verschillende onderdelen zoals logboek en kinderdagboek.

Technische storingen zouden zoveel mogelijk voorkomen moeten worden. HOREB P.O. kan soms niet opgestart worden en informatie gaat verloren doordat mutaties soms niet opgeslagen kunnen worden. Werkzaamheden aan systeem zouden beter aangekondigd moeten worden. Ook het overplaatsen van leerlingen van de ene naar de andere groep lukt niet altijd.

Gebruikers missen *overzicht* in het systeem. Het is niet altijd duidelijk waar men zich in het systeem bevindt. Bovendien is niet in één oogopslag te overzien waar wel of niet iets ingevuld is en wanneer. Zo zijn activiteiten die gepland zijn in het logboek niet goed te overzien en daardoor voor jezelf en ook voor duocollega's of invalkrachten onduidelijk. De ontwikkeling van een individueel kind is niet in één overzicht duidelijk. De geprinte versie is onoverzichtelijk, ook voor ouders en andere begeleidende instanties.

Een aantal *onderwerpen* kan toegevoegd of uitgebreid worden. De respondenten noemen zaken als oudergesprekken, emotionele en sociale ontwikkeling en motoriek die ze niet goed in het systeem kunnen opnemen. Daarnaast is er behoefte aan duidelijkere leerlijnen. Sommige onderdelen zouden gedetailleerder kunnen (dag-, week-, halfjaarlijkse overzichten).

HOREB P.O. zou *gebruiksvriendelijker moeten zijn*.

Het werken met HOREB P.O. is ingewikkeld en kost veel tijd. Het zou handig zijn als datums en eerder opgeslagen teksten aangepast kunnen worden.

De meerwaarde van HOREB P.O. digitaal wordt vooral gezien in

- **Toegankelijkheid**
De gegevens zijn gemakkelijk toegankelijk en beschikbaar. Ook thuis (of op andere plekken) heeft men toegang en de informatie is toegankelijk voor collega's. Hierdoor is overdracht aan collega's eenvoudig. Het meeslepen van mappen is overbodig geworden.
- **Snel, prettig en gemakkelijk**
HOREB P.O. levert tijdswinst op en werkt prettig en snel. Ingevoerde gegevens worden automatisch opgenomen in de verschillende onderdelen van het systeem.
- **Overzicht en structuur**
Meerwaarde van HOREB P.O. is uniformiteit wat betreft werkwijze en formuleringen. HOREB P.O. levert duidelijke en nette overzichten. Er is meer (achtergrond) informatie beschikbaar.
- **Doelgerichtheid**
Door gebruik van HOREB P.O. kan men doelgerichter handelen en observeren, meer doordacht voorbereiden, activiteiten bewuster plannen en meer gestructureerd werken. Men heeft een beter en sneller overzicht van de ontwikkeling van de kinderen, hierdoor wordt zichtbaar waar extra aandacht op gericht moet worden. Door HOREB P.O. wordt men gedwongen om goed na te denken over doelen, waardoor gericht een lespakket samen te stellen is.

6 Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk wordt ingegaan op de meerwaarde van de inzet van digitaal HOREB P.O. boven de papieren versie van HOREB P.O. De belangrijkste resultaten van het onderzoek worden besproken. In de eerste paragraaf wordt een korte samenvatting gegeven van de manier waarop HOREB P.O. digitaal door de leerkrachten wordt ingezet. In de daaropvolgende drie paragrafen staat de hoofdvraag centraal namelijk: *Leidt de toepassing van de digitale HOREB P.O. meer dan de niet-digitale versie van HOREB P.O. tot meer efficiëntie en effectiviteit, een betere overdracht van leerlingen en tot een rijker en/of meer doordacht handelen/interventies van de leerkracht?*

Achtereenvolgens wordt aandacht besteed aan de deelvragen geformuleerd in hoofdstuk 2 van dit rapport behorende bij de subcategorieën uit de hoofdvraag te weten:

- Efficiëntie en effectiviteit;
- Overdraagbaarheid;
- Handelen/interventies.

In de laatste twee paragrafen worden uitspraken gedaan over de meerwaarde van HOREB P.O. digitaal en worden aanbevelingen gegeven.

6.1 Het gebruik van HOREB P.O. digitaal door de leerkrachten.

Het merendeel van de leerkrachten die het digitale instrument gebruiken hebben al behoorlijk wat ervaring met HOREB P.O. en vinden van zichzelf dat zij ook (ruim) voldoende kennis hebben van OGO om met HOREB P.O. te kunnen werken. Deze kennis hebben zij op verschillende manieren opgedaan. Natuurlijk vooral door OGO gewoon toe te passen in hun lessen maar zeker ook door het lezen van boeken en artikelen over OGO en het volgen van interne cursussen en nascholingscursussen (over het algemeen bij De Activiteit).

Scholen gaan over van het papieren instrument naar het digitale instrument om verschillende redenen waarvan de beschikbaarheid van het digitale instrument ook buiten schooltijd de belangrijkste is. Daarnaast zijn scholen bezig met het digitaliseren van leerlingdossiers en/of klassendossiers. Het digitaliseren van HOREB P.O. is dan een logische stap.

Zowel uit de resultaten van de kwalitatieve interviews als van de webenquête blijkt dat de leerkrachten vrijwel nooit het gehele digitale instrument gebruiken. Leerkrachten kiezen ervoor om bepaalde onderdelen van het instrument niet te gebruiken of voor onderdelen naar de papieren versie terug te grijpen of zelfs op onderdelen aan te passen/zelf te ontwikkelen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de leerkrachten

zelf aanpassingen doen zodat het gebruik beter aansluit bij de werkwijze van hun school of bij hun eigen werkwijze.

Een andere verklaring voor het niet gebruiken van het volledige instrument zou ook kunnen zijn dat scholen het gebruik van HOREB P.O. stapsgewijs invoeren. Dit kan betekenen dat bijvoorbeeld gestart wordt met het digitale activiteitenboek en dat in een volgend schooljaar pas het digitale logboek wordt ingevoerd. De Activiteit heeft om aan te kunnen sluiten bij de ontwikkelingsbehoeften van scholen, leerkrachtprofielen (niveau 1 tot en met 5) ontwikkeld die aansluiten bij een dergelijke stapsgewijze invoering van het digitale instrument (zie hoofdstuk 3). Echter de resultaten van dit onderzoek laten zien dat de leerkrachten/scholen niet in te delen zijn in de profielen. Scholen/leerkrachten doen dus blijkbaar zelf aanpassingen aan het instrument en kiezen ook een geheel eigen stapsgewijze invoering van het instrument die past bij hun school.

Het (digitale) portfolio wordt door vrijwel geen enkele school gebruikt. Het activiteitenboek en het kinderdagboek worden door de meeste leerkrachten gebruikt. Bijna de helft van de leerkrachten gebruikt het digitale logboek niet of slechts de papieren versie. Dit is opvallend omdat juist zoveel voordeel te behalen lijkt te zijn in het digitale logboek ten opzichte van de papieren mappen. Leerkrachten hechten in de plannings die zij maken voor henzelf en/of duocollega's en/of vervangers ook nog waarde aan geschreven documenten die zij klaar kunnen leggen voor het begin van de dag. Hieraan gekoppeld valt op dat veel leerkrachten die wel gebruik maken van het digitale logboek, geen gebruik maken van alle knoppen daarin zoals bijvoorbeeld de reflectie op roosteractiviteiten en het plannen van roosteractiviteiten. Het printen van dergelijke reflecties en plannings zou tegemoet kunnen komen aan de behoefte om op een snelle manier de overdracht aan duo-collega's en/of vervangers te regelen. De meeste leerkrachten lijken er geen behoefte aan te hebben om zelf bestanden toe te voegen aan onderdelen van het instrument zoals het activiteitenboek, kinderdagboek en de leerlingenmap.

Meer dan de helft gebruikt inmiddels ook de digitale observatiemodellen en de evaluatie-instrumenten.

De meeste scholen gebruiken als aanvulling op HOREB P.O. gegevens uit het leerlingvolgsysteem CITO of andere leerlingvolgsystemen die gebruik maken van gestandaardiseerde toetsen. Echter over het algemeen geldt dat zij HOREB P.O. het meest leidend vinden voor hun lesgeven. Zij vinden dat HOREB P.O. beter aansluit bij hun ontwikkelingsgerichte manier van werken met de kinderen. Daarnaast ervaren zij dat hun andere leerlingvolgsysteem slechts verslag doet van een moment, namelijk het moment dat de toets is afgenomen. Deze gedachte sluit natuurlijk aan bij het OGO-onderwijs. HOREB P.O. bevat geen gestandaardiseerde toetsen zoals CITO. HOREB P.O. probeert meer de brede ontwikkeling van het kind in kaart te brengen, de actuele ontwikkelingsmogelijkheden en daarop aansluitend een relevant aanbod voor het kind. Centraal staat daarbij niet, in tegenstelling tot de gestandaardiseerde toetsen, de vergelijking met leeftijdsgenootjes.

Overigens geldt dit in mindere mate voor de leerkrachten van groep 3 en 4. Voor hen zijn de resultaten die de leerlingen behalen bijvoorbeeld voor de CITO-toetsen vaak meer leidend voor hun lesgeven dan de resultaten in HOREB P.O.

6.2 Efficiëntie en effectiviteit

Efficiëntie

De eerste deelvraag is: *kost het registreren van gegevens van leerlingen in digitaal HOREB P.O. meer, evenveel of minder tijd dan bij de papieren versie?*

Leerkrachten zijn vaker positief over de tijd die is gemoeid met het registreren van leerlingen in het digitale systeem dan negatief. Echter de vraag of het werken met het digitale instrument nu meer, evenveel of minder tijd kost dan de papieren versie is niet te beantwoorden. De vergelijking is niet te maken doordat er verschillen zijn in gebruik van het instrument. De ene leerkracht schrijft iedere dag per kind een reflectie in het logboek en/of houdt wekelijks het kinderdagboek bij en de andere leerkracht reflecteert voornamelijk per groep en houdt om de zes weken het kinderdagboek bij.

De tweede deelvraag is: *Zijn de instrumenten van de digitale HOREB P.O. zoals observatiemodellen, webmodellen etc. voor de leerkracht gemakkelijker in te vullen en sneller beschikbaar dan bij de papieren versie?*

De meerderheid van de leerkrachten vindt dat het digitale instrument gemakkelijker in te vullen is en ook sneller beschikbaar is dan het papieren instrument.

Van de scholen waarvoor geldt dat een ander leerlingvolgsysteem dan HOREB P.O. meer leidend is voor het lesgeven, zijn de leerkrachten ook minder positief over het gemak van het invullen van het instrument.

De derde deelvraag is: *Maakt de digitale versie van HOREB P.O. sneller dan de papieren versie resultaten van leerlingen inzichtelijk voor de leerkracht, ouders, directie, bestuur en eventueel andere betrokkenen?*

Bijna de helft van de leerkrachten die geen ervaring heeft met de papieren versie van HOREB P.O. vindt het digitale instrument niet overzichtelijk. Een meerderheid van de leerkrachten die de vergelijking kunnen maken met het papieren instrument vinden dat het digitale instrument in ieder geval wel overzichtelijker is dan het papieren instrument.

Een ruime meerderheid van de leerkrachten vindt dat het digitale instrument meer dan het papieren instrument informatie geeft op leerlingniveau. Ongeveer de helft van de leerkrachten vindt dat er ook op klassenniveau meer informatie te vinden is. Leerkrachten van groep 3 en/of groep 4 zijn hier gemiddeld positiever over dan de leerkrachten van groep 0 tot en met groep 2.

Dat zij niet alleen de informatie kunnen vinden maar deze ook sneller begrijpen en kunnen laten zien aan anderen, bewijst het feit dat een ruime meerderheid vindt dat de resultaten en de ontwikkeling van leerlingen sneller inzichtelijk zijn voor zichzelf en voor derden (zoals ouders, IB-er en directie). Ook hier zijn de leerkrachten van groep 3 en/of groep 4 positiever over dan de leerkrachten van groep 0 tot en met groep 2.

De leerkrachten die een nascholingscursus hebben gevolgd bij De Activiteit hebben minder moeite met het inzichtelijk krijgen van de leerlingresultaten en zijn positiever over de hoeveelheid informatie op leerling- en klassenniveau die het digitale instrument biedt.

Effectiviteit

De vierde deelvraag is: *Draagt de digitale versie van HOREB P.O. meer dan de papieren versie bij tot het optimaliseren van het primaire proces?*

De helft van de leerkrachten die de digitale versie met de papieren versie kan vergelijken vindt dat de digitale versie van HOREB P.O. bijdraagt aan het optimaliseren van het primaire proces in de klas.

Uit de kwalitatieve interviews blijkt dat de leerkrachten vinden dat HOREB P.O. zowel op papier als digitaal hen helpt bij het kijken naar leerlingen en dat zij daardoor al beter lesgeven. De digitale versie maakt de leerkrachten nog meer bewust van het OGO-concept en stelt hen in staat om doelmatiger en meer gestructureerd lessen/activiteiten en observaties uit te voeren.

6.3 Overdraagbaarheid

De vierde deelvraag is: *Is de digitale versie van HOREB P.O. meer dan de papieren versie geschikt voor de overdracht van leerlingen van peuterspeelzaal naar het basisonderwijs, van leerlingen naar een nieuwe groep en voor leerlingen aan een vervanger of duocollega?*

Bij dit onderzoek zijn alleen leerkrachten van groep 1 tot en met groep 4 betrokken geweest en geen leidsters van de peuterspeelzaal. Ook is niet gevraagd aan de leerkrachten of de peuterspeelzalen überhaupt gebruik maken van de overdrachtsmodellen van HOREB P.O. Wel weten we nu dat ruim een kwart van de leerkrachten vindt dat het digitale instrument geschikt is voor de overdracht van leerlingen van peuterspeelzaal naar de basisschool.

De meerderheid van de leerkrachten vindt dat het digitale instrument geschikter is voor de overdracht van leerlingen naar een nieuwe groep dan de papieren versie. Dit komt niet alleen door de overzichtelijkheid van de formulieren maar ook doordat er op de school dankzij HOREB P.O. digitaal meer uniformiteit wordt gerealiseerd in het beschrijven van observaties, ontwikkeling en resultaten van leerlingen. Ook zijn in het digitale instrument de verschillende informatiestromen gemakkelijker aan elkaar te koppelen.

De helft van de leerkrachten vindt dat het digitale instrument ook geschikter is voor de overdracht van leerlingen aan een duocollega of vervanger. Op sommige scholen worden voor de overdracht van leerlingen eigen formats ontwikkeld. Uit de kwalitatieve interviews bleek dat sommige leerkrachten het prettiger vinden om voor de overdracht van leerlingen aan een vervanger of duocollega te werken met de papieren mappen.

Het gebruik van de digitale versie van het kinderdagboek en/of de evaluatieformulieren zou de overdracht van leerlingen en informatie kunnen verbeteren. Uit dit onderzoek blijkt namelijk dat de gebruikers van de genoemde onderdelen gemiddeld positiever zijn over de overdracht.

6.4 Handelen en interventies

Een vijfde deelvraag: *Draagt de digitale versie van HOREB P.O. meer dan de papieren versie er toe bij dat de leerkracht meer bewust, systematisch en cyclisch werkt aan het verbeteren van resultaten van leerlingen?*

Het activiteitenboek en het logboek zijn belangrijk als het gaat om het bewust, systematisch en cyclisch werken aan het verbeteren van de resultaten van leerlingen. Een meerderheid van de leerkrachten vindt dat de digitale versie van HOREB P.O. er toe bijdraagt dat zij meer bewust, systematisch en cyclisch werken. Onder leerkrachten die het hier niet mee eens zijn, zijn veel leerkrachten die, of het activiteitenboek niet gebruiken of/en het logboek niet.

Het digitale instrument biedt hen concrete handvatten die het bewust handelen volgens het concept van OGO bevorderen. Ze plannen bewuster observaties, observeren kleinere groepjes leerlingen en worden door de aanwijzingen in het instrument geholpen met het juist noteren van de observaties en het formuleren van een vervolgaanbod voor de leerlingen. Het instrument dwingt hen als het ware tot een goede planmatige aanpak van hun ontwikkelingsgericht onderwijs.

Een zesde deelvraag: *Draagt de digitale versie van HOREB P.O. meer dan de papieren versie bij tot meer doordachte interventies/handelingen door de leerkracht?*

Ook hier komt het belang van het activiteitenboek en het logboek naar voren. Over het algemeen vindt (iets) meer dan de helft van de leerkrachten dat het digitale instrument meer dan de papieren versie bijdraagt aan meer doordachte interventies of handelingen in de klas, een meer uniforme wijze van handelen binnen het OGO concept en het spreken van een gemeenschappelijke taal als het gaat om de ontwikkeling en activiteiten van kinderen. Doch de leerkrachten die het digitale activiteitenboek en/of het logboek gebruiken zijn positiever over de mate waarin het hun (doordachte) handelingen en interventies verrijkt dan de leerkrachten die ze niet gebruiken. Voor de leerkrachten die het logboek gebruiken geldt verder zelfs dat ze gemiddeld positiever zijn in vergelijking met de leerkrachten die het logboek niet gebruiken over de mate waarop zij in staat zijn om de ontwikkeling van kinderen te volgen en een juiste houding en rol in het ontwikkelingsgericht onderwijs kunnen aannemen. Een ruim merendeel van de leerkrachten vindt dat de digitale versie van HOREB P.O. zorgt voor rijkere interventies dan de papieren versie omdat ze meer gedwongen worden kritisch na te denken over hun eigen handelen en zich meer bewust zijn van hun eigen handelen. Ook geeft een meerderheid aan meer informatie en achtergrondkennis tot hun beschikking te hebben in het digitale instrument.

Meer dan de helft van de leerkrachten vindt dat het digitale instrument meer dan de papieren versie hen in staat stelt om voor de leerlingen goede activiteiten te ontwikkelen. Het instrument zorgt ervoor dat ze kritisch na denken over hun eigen handelen en hun de eigen rol gedurende de activiteiten die zij met de kinderen ondernemen. Daarnaast stimuleert het instrument het doelgericht werken aan activiteiten die passen bij de ontwikkeling van het kind.

6.5 Meerwaarde van HOREB P.O. digitaal

De gebruikers van HOREB P.O. ervaren duidelijk meerwaarde van het digitale instrument in vergelijking met het papieren instrument. De meerwaarde van het digitale instrument is samen te vatten in de volgende categorieën:

- **Kennis van het concept ontwikkelingsgericht onderwijs (OGO)**
De leerkrachten leren beter te werken volgens het concept van (OGO). Waar men in het instrument ook is, (theoretische) informatie is gemakkelijk te vinden.
- **Toegankelijkheid**
De gegevens zijn gemakkelijk toegankelijk en beschikbaar. Ook thuis (of op andere plekken) heeft men toegang en de informatie is toegankelijk voor collega's en IB-ers. Hierdoor is overdracht aan collega's eenvoudig. Het meeslepen van mappen is overbodig geworden.
- **Snel, prettig en gemakkelijk**
HOREB P.O. levert tijdswinst op en werkt prettig en snel. Ingevoerde gegevens worden automatisch opgenomen in de verschillende onderdelen van het systeem. De leerkrachten zijn minder tijd kwijt om een overzicht te maken, zowel van één leerling als van een klas.
- **Overzicht en structuur**
Meerwaarde van HOREB P.O. is uniformiteit wat betreft werkwijze en formuleringen. HOREB P.O. levert duidelijke en nette en chronologische overzichten. Er is meer (achtergrond) informatie beschikbaar.
- **Doelgerichtheid**
Door gebruik van HOREB P.O. kan men doelgerichter handelen en observeren, meer doordacht voorbereiden, activiteiten bewuster plannen en meer gestructureerd werken. Men heeft een beter en sneller overzicht van de ontwikkeling van de kinderen, hierdoor wordt zichtbaar waar extra aandacht op gericht moet worden. Door HOREB P.O. wordt men gedwongen om goed na te denken over doelen, waardoor gericht een lespakket samen te stellen is.

6.6 Aanbevelingen

In de webenquête is aan de leerkrachten gevraagd om verbeterpunten voor het digitale instrument te benoemen. De genoemde verbeterpunten hebben voornamelijk betrekking op:

- Lay-out;
- Hoeveelheid werk;
- Technische storingen;
- Overzichtelijkheid;
- Inhoud;
- Toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid.

In paragraaf 5.7 worden deze verbeterpunten verder toegelicht. Het verdient aanbeveling voor De Activiteit om deze verbeterpunten goed door te nemen. De leerkrachten hebben uitgebreid antwoord gegeven op deze vraag en komen met hele concrete voorstellen.

De leerkrachten zijn over het algemeen positief over het digitale instrument maar hebben tegelijkertijd nog te veel last van kleine mankementen zoals te kleine lettertypes, teksten die niet aan te passen zijn etc., technische storingen. Een aantal van deze aspecten zouden gemakkelijk aan te passen moeten zijn.

Daarnaast blijkt uit dit onderzoek dat het logboek op dit moment nog relatief vaak niet gebruikt wordt. Terwijl juist het logboek van belang lijkt te zijn voor het bewust, systematisch en cyclisch werken aan het verbeteren van resultaten van leerlingen en het verbeteren van het handelen de leerkracht. Voornamelijk over het logboek hebben de leerkrachten verbeterpunten genoemd. Op dit moment ervaren de leerkrachten nog te vaak dat ze onnodig dubbel werk doen.

Ook voor de overdracht van werkzaamheden wordt het logboek nog niet geschikt bevonden. De leerkrachten klagen over te weinig overzicht in het systeem en onduidelijke geprinte versies. Het is duidelijk dat het digitale logboek nog verbeterd kan worden.

Bijlage 1

Schoolportretten

Digitale versie schoolportret 01

Activiteitenboek

- Het doel: Met het activiteitenboek bereid je een thema voor.
- Activiteit: Je denkt samen na over welk thema opgestart wordt, wat je er mee wilt bereiken en wat de doelen zijn. Bijna alle formulieren van het activiteitenboek worden gebruikt. De matrix en planning van speciale aandacht wat minder.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: 3 keer per thema, 3 keer een half uur. Tussentijds bijstellen.
- Verschil papier: Het is uitgebreider, de digitale versie is prettiger omdat ook de theorie erbij staat en de juiste woorden beschikbaar zijn. Dat is erg prettig en het grootste voordeel is dat je er ook thuis in kunt werken. Er zijn meer en andere formulieren, meer gericht op het ontwerpen van activiteiten, bovendien zijn ze up to date. Vroeger hadden ze meer betrekking op het plannen van activiteiten en nu het plannen per kind.
- Overige opmerkingen: Er worden geen bestanden toegevoegd.

Observatiemodellen

- Het doel: Vooral bij het schrijven van verslagen worden de observatiemodellen benut. Bijvoorbeeld bij de voorbereiding van oudergesprekken, om een duidelijke omschrijving te hebben en te weten hoe de ontwikkeling van de kinderen verloopt. Dat draaien ze ook uit. De modellen worden vooral gebruikt als back-up voor het in kaart brengen van de ontwikkeling van de kinderen, dus wat je van ze mag verwachten en wat je ze kunt aanbieden. De universele taal uit HOREB bewerkstelligen is belangrijk, dit kan door het gebruik van de observatiemodellen en daar is veel tijd in geïnvesteerd. Dat is wel heel belangrijk.
- Activiteit: Ter ondersteuning van de planning en observatie raadplegen de leerkrachten de observatiemodellen, met name vanwege de OGO taal / kernbegrippen en richtlijnen.

- Frequentie, duur, tijd en plaats: De observatiemodellen gebruiken de leerkrachten vaak, maar niet bij alle observaties. Bij het schrijven van verslagen en het plannen van activiteiten worden ze ook benut, dus wekelijks komen ze zeker aan de orde.
- Verschil papier: De modellen zijn geüpdate en veel uitgebreider dan in de papieren versie. Ook zijn ze nu voorzien van voorbeelden, wat heel prettig is.

Logboek

- Het doel: Het gericht plannen van een kernactiviteit met een kind om de ontwikkeling te kunnen peilen / vaststellen en een vervolg vormgeven.
- Activiteit: Het gericht plannen van bepaalde kinderen in bepaalde activiteiten en het evalueren van de ontwikkeling per kind.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Dat gebeurt niet iedere dag, maar wel zeker twee dagen per week (sommige weken schiet het erbij in). Het streven is twee keer per week een activiteit te plannen. Het gebeurt zowel thuis als op school. De voorbereiding kost ongeveer 10 tot 15 minuten en de reflectie gaat ook vrij vlot, afhankelijk van het aantal kinderen, bij 4 kinderen ongeveer 30 tot 40 minuten. Je hebt er niet iedere dag tijd voor. Als het echt druk is gebeurt dat soms twee weken en dan moet je er echt voor gaan zitten. Dat is het voordeel van er thuis aan kunnen werken. Men is zich meer bewust van het belang van het logboek.
- Verschil papier: Er is meer discipline en er wordt meer op de inhoud gelet door de handreikingen die standaard in de kantlijn staan.

Kinderdagboek

- Het doel: Het beschrijven van bevindingen over de ontwikkeling van kinderen. Met oudergesprekken is het kinderdagboek heel handig en het komt ook professioneel over. Het is heel overzichtelijk.
- Activiteit: Het bijhouden en weergeven van de ontwikkeling van kinderen. Er wordt kort en bondig in geschreven, volgens de HOREB taal en de kantlijn in het kinderdagboek (alleen digitale versie) is daar een goede ondersteuning bij.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Minimaal eens per week, vaak thuis, gedurende 2 uur.
- Verschil papier: Weer alle informatie erbij nemen is erg prettig en gemakkelijker. Het is ook minder werk, omdat een deel uit het logboek automatisch gekopieerd wordt. Er is meer aandacht voor de inhoud en observaties en daardoor is de inhoud nu van betere kwaliteit.

Het digitaal portfolio wordt niet gebruikt.

De digitale evaluatie-instrumenten worden niet gebruikt.

De knop vervolgaanbod, wordt niet vaak gebruikt. Soms voor een duocollega, maar meestal wordt gelijk een nieuwe activiteit gepland.

Het totaaloverzicht van de klas, wordt benut om te kijken of kinderen evenredig aan bod komen (dan blijkt dat er soms leerlingen zijn die minder aan bod komen). Hiermee heb je het overzicht van welke kinderen aan de orde zijn gekomen en welke gesprekken zijn gevoerd. Op basis daarvan kun je kinderen selecteren voor activiteiten.

De bronnen infoknop vinden de leerkrachten erg handig en die gebruiken ze vaak.

De pdf-formulieren vinden de leerkrachten erg handig in het gebruik (als ze die kunnen openen).

Digitale versie schoolportret 02

Activiteitenboek

- Het doel: Ze plannen alle activiteiten per thema via het activiteitenboek.
- Activiteit: Het webmodel gebruiken de leerkrachten niet, maar het voorbereidingsformulier wel. Ze beginnen nu met strategieën, dan voeren ze de woordenlijst ook in. Nu plannen leerkrachten minder activiteiten per thema en bekijken ze de voortgang tussentijds, in plaats van na 6 weken.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Dat gebeurt met de hele bouw, op school, tijdens bouwvergaderingen wanneer een nieuw thema wordt gestart (ongeveer eens in de 6 weken) en het wordt verder uitgewerkt als ze thuis zijn na school. Daar zijn ze dan vaak nog 30 minuten mee bezig.
- Verschil papier: Digitaal werkt veel prettiger. De een vult thuis wat in en dan kan de partner dat bekijken. Of de ene maakt de woordenlijst en de ander de rest. Je kunt gemakkelijk bij de ander kijken (dat geldt ook voor de IB' er) en elkaar ondersteunen.
- Overige opmerkingen: Alleen 'speciale aandacht' gebruiken ze niet meer, dat vonden ze niet overzichtelijk, zeker niet als het wordt uitprint. Er worden ook bestanden toegevoegd, zoals strategieën, groepsplannen en soms liedjes.

Observatiemodellen

- Het doel: Deze bekijken de leerkrachten om te bepalen waar ze op moeten letten bij observaties en vooral hoe ze dat moeten noteren.

- Activiteit: De leerkrachten bekijken de observatiemodellen en nemen de terminologie en focus over.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Dit doen de leerkrachten één keer per dag voor de voorbereiding. Meestal doen ze dat op school, maar het kan ook thuis. De tijd die de leerkrachten kwijt zijn is ongeveer 30 tot 45 minuten en dat doen ze of na de les op school, of later thuis.
- Verschil papier: Het verschil met de papieren versie is dat de leerkrachten nu meer gebruik maken van de modellen omdat ze thuis ook beschikbaar zijn. Daarnaast vonden ze de formulieren minder goed gestructureerd bij de papieren versie en nu kunnen ze ook altijd nog wat zaken aanvullen.
- Overige opmerkingen: Het doel omschrijven is soms hetzelfde als het observatiepunt. Dat doel plakken ze dan ook naar de kinderen.

Logboek

- Het doel: Het logboek gebruiken ze om activiteiten voor te bereiden (plannen) en evalueren.
- Activiteit: Ze plannen gericht kinderen in via het digitale logboek en benoemen daarbij alle relevante onderdelen (zoals het doel, de eigen rol, etc.) en evalueren kinderen individueel in de daarvoor bestemde vakjes.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: De ene leerkracht organiseert minimaal 1 activiteit per dag, de andere leerkracht minimaal 2. Het digitale logboek wordt dan benut om de activiteiten voor te bereiden en te evalueren. De ene leerkracht doet het altijd thuis 's avonds en de andere probeert het na de les, maar anders thuis.
- Verschil papier: De digitale versie is veel praktischer, je kunt terugbladeren en het is overal beschikbaar.

Kinderdagboek

- Het doel: Om de ontwikkeling van kinderen helder in kaart te brengen, ter voorbereiding van bijvoorbeeld rapporten of oudergesprekken wordt het kinderdagboek benut.
- Activiteit: Activiteiten die ze plannen in het logboek komen automatisch in het kinderdagboek. Andere activiteiten of opmerkelijke zaken moeten ze er zelf bijschrijven; als iets geen gerichte observatie is moet je dat zelf aanvullen. De ene leerkracht schrijft soms teveel opmerkingen.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: De ene leerkracht gebruikt het kinderdagboek ter voorbereiding van oudergesprekken en bekijkt het dus voorafgaand aan deze gesprekken. De andere leerkracht kijkt niet zo heel vaak in het kinderdagboek, maar als ze dat doet is het ter voorbereiding van de oudergesprekken.
- Verschil papier: Vroeger werkten de leerkrachten met stickers en als ze dan achterliepen met het inplakken was het meteen een bende. Deze leerkrachten geven het advies om geen stickers meer te gebruiken want dan werk je

slordiger. Nu moeten ze goed nadenken wat ze opschrijven en is het veel overzichtelijker.

De leerkrachten zien het digitale portfolio als meerwerk en gebruiken dat niet. In plaats daarvan gebruiken ze een themaschrift.

De digitale evaluatie-instrumenten worden niet gebruikt.

De knop vervolgaanbod gebruiken de leerkrachten ook niet. De reden daarvoor is dat het ingevoerde vervolg niet automatisch terugkomt bij de volgende dag, dus dat vinden ze niet handig. Je zou het als overdracht kunnen gebruiken, dat doen 2 andere leerkrachten wel bij deze school.

Het totaaloverzicht van de klas gebruikt de ene leerkracht wel, de andere niet. Bij groep 3/4 is dat minder van belang want daar is geen spel.

De bronnen infoknop gebruiken de leerkrachten vaak, maar de voorbeeldformulieren willen niet altijd openen, dat is wel lastig. De knop zelf is wel erg prettig, maar soms heb je er geen tijd voor of vergeet je het. Als je het echt goed wilt doen dan kijk je er wel naar.

De pdf-formulieren gebruiken de leerkrachten alleen als ze daar tijd voor hebben en een activiteit goed willen vormgeven.

Digitale versie schoolportret 03

Activiteitenboek

- Het doel: Voor de voorbereiding van de thema's en activiteiten.
- Activiteit: Het activiteitenboek wordt door de 6 kleuterklassen gezamenlijk ingezet en dat wil men nu ook evalueren (hoe het thema wordt ontvangen door de klassen). De docenten bereiden de thema's samen voor en dat gebeurt eens in de 6 weken. Daar is voor gekozen om van elkaars ideeën gebruik te kunnen maken en dat werkt heel prettig. Als je het alleen moet doen dan ben je uren zoet. Men heeft er wel handigheid in gekregen en nu heeft men een aardige map opgebouwd. Eens in de 3 jaar komen de thema's weer terug en nu gebruiken ze bijvoorbeeld de papieren mappen van toen.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Tijdens gezamenlijk overleg, eens in de 6 weken. Als gezamenlijke inspanning valt de tijd die de leerkrachten er aan kwijt zijn wel mee (in totaal ongeveer nog een uur na het overleg, waar het 30 minuten over het activiteitenboek gaat), maar als je het alleen zou moeten doen dan zou je er bijzonder veel tijd mee kwijt zijn.

- Verschil papier: Overzichtelijkere weergave van de verschillende bronnen en alle documenten eenvoudig geordend bij elkaar en direct beschikbaar.
- Overige opmerkingen: Het wordt aangevuld met de eigen voorbereidingsbladen. Men werkt met eigen voorbereidingsbladen als aanvulling op HOREB. De gegevens staan in HOREB en daarnaast maken ze nog een map met losse materialen om over een aantal jaren gebruik van te kunnen maken.

Observatiemodellen

- Het doel: Daar maken leerkrachten gebruik van om de doelen van de leerlingen vast te stellen en het logboek in te vullen volgens het OGO concept.
- Activiteit: De observatiemodellen gebruiken ze als richtlijn voor de manier waarop ze de kinderen bekijken en worden tevens benut bij het invullen van de stand van zaken formulieren.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Daar maken leerkrachten dagelijks gebruik van en deze worden ingevuld na afloop van de les, of door sommige leerkrachten gedurende de les. De mate waarin deze observatiemodellen worden gebruikt, verschilt sterk per docent. De meeste leerkrachten werken aan de observatiemodellen na de les. Soms is er een gaatje gedurende de les en dan kunnen bepaalde zaken even snel digitaal worden ingevoerd. Sommige docenten draaien de modellen uit en noteren dan gedurende de les zaken op papier omdat ze het lastig vinden om alles te onthouden. Dit moeten zij dan na de les nog invoeren in HOREB.
- Overige opmerkingen: soms passen ze de taal van de formulieren aan.

Logboek

- Het doel: Het logboek wordt benut voor het gericht plannen van de kinderen en activiteiten en de evaluatie van de kinderen gaat automatisch over in hun kinderdagboek.
- Activiteit: Het logboek gebruiken zij digitaal, maar de andere docenten op papier. In totaal gebruikt minder dan de helft van de docenten het logboek.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Dagelijks, na afloop van de lessen in de klas of thuis. Daarbij wordt benoemd dat het een gevaar kan zijn om thuis aan de slag te gaan omdat dan vaak meer tijd wordt besteed dan puur noodzakelijk. Voor parttime medewerkers is het wel heel handig om er thuis aan te werken en ook voor fulltime docenten is het soms prettig om een avond van tevoren de les nog even door te lopen. De leerkrachten besteden ongeveer 45 minuten per dag aan het logboek en dat doen zij na afloop van de lessen.

Kinderdagboek

- Het doel: De ontwikkeling van het kind duidelijk en overzichtelijk weer te geven.
- Activiteit: Dit onderdeel van HOREB wordt door alle leerkrachten gebruikt om de ontwikkeling van de kinderen in kaart te brengen en hier worden geen bestanden aan toegevoegd. In de 45 min die de docenten hier aan besteden kunnen ze zeker niet alle kinderen evalueren. In alle weken komen wel alle kinderen aan bod en in één week wordt een activiteit vaker uitgevoerd met verschillende groepjes, zodat alle kinderen hiermee in aanraking komen. De keuze hiervoor is bewust gepland. Verdere opvallende zaken worden wel genoteerd indien het kind op die dag in principe niet geobserveerd zou worden.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Dagelijks na de les in de klas of vanuit huis. De leerkrachten besteden per dag 30 minuten aan het kinderdagboek.

In het portfolio kunnen eigen bestanden worden toegevoegd (zoals foto's of tekeningen) en dat wordt niet gedaan op deze school. De reden daartoe is dat het zoveel meer werk kost en de meerwaarde van alle documenten is niet te bepalen. Alles werkstukken van de kinderen worden wel mee naar huis gegeven dus thuis kunnen ze een portfolio maken. De vraag is of je alles moet willen bewaren en het kost erg veel tijd. Opvallende werkstukjes die kinderen maken worden wel weer genoteerd in het kinderdagboek. Het portfolio zelf wordt niet gebruikt.

De docenten gebruiken wel de alternatieve toetsen van de evaluatie-instrumenten. Daar hebben ze zich in verdiept, maar het evaluatieformulier gebruiken ze weinig. De ene docent gebruikt wel de afvinklijst voor zichzelf ter herinnering van de observaties. Ook de overgangsformulieren gebruiken ze niet, wel de stand van zaken formulier en de map met zorgkinderen gaan mee naar de volgende klas. Het kinderdagboek gaat niet mee over: daar is geen tijd voor en men doet daar ook niets meer mee. De nieuwe docenten willen alleen de laatste informatie en de handelingsplannen blijven wel bewaard, dus die kunnen achteraf worden bekeken. Groep 3 gebruikt geen HOREB dus dan is het overgangsformulier ook niet relevant.

Waarschijnlijk gebruikt bijna niemand op deze school de knop vervolgaanbod. Men plant lessen wel door. De leerkracht houdt zelf een lijstje bij met wat nog moet worden gedaan. Om dat ook nog eens op de computer te doen vinden ze niet prettig. Er komt dan wel een overzicht maar de leerkrachten doen dat liever op papier, anders is het dubbel werk (je bedenkt het op papier). Ze hebben het wel een tijdje gebruikt om overdracht vorm te geven, maar daar zijn ze toch vanaf gestapt gezien de hoeveelheid extra tijd die het kost.

De ene leerkracht vindt het totaaloverzicht van de klas handig om te zien hoe lang zaken geleden zijn en of alle kinderen aan bod zijn gekomen. Het is een prettig overzicht dat ook automatisch vervangen wordt. Dat hebben de leerkrachten ook niet meer op papier nodig. Dit doen de leerkrachten niet tijdens de les of het werken,

maar vooral na de les. Het logboek is fijn om activiteiten te plannen, maar dingen die elke dag terug komen, moet je op elke dag invullen en dan voegen ze die toe aan het rooster. De belangrijkste zaken staan daar in en daar houden de leerkrachten dan wel een kopie van bij zich tijdens de les.

De bronnen infoknop gebruiken ze heel vaak, echt elke dag en zelfs wel een vaker per dag. Het is handig omdat je er niets bij hoeft te zoeken dus dat is erg fijn: je hebt alle benodigde informatie binnen handbereik.

Sommige docenten gebruiken de pdf-formulieren vanwege de lay-out. Bij de infoknop staat alles al, maar een aantal leerkrachten vindt het uitgeprint fijner lezen.

Digitale versie schoolportret 04

Activiteitenboek

- Het doel: Het activiteitenboek wordt gebruikt om thema's en activiteiten voor te bereiden en te plannen en tussentijds de voortgang in de gaten te houden.
- Activiteit: Het is de afspraak om met thema's te werken die worden uitgewerkt in het activiteitenboek. Nu komt het thema circus er aan. Tijdens de bouwvergadering worden dan de activiteiten besproken. Iedereen gaat vervolgens voor zijn thema thuis het activiteitenboek invullen. Het voordeel daarvan is dat je dan ook bij elkaar kunt kijken. Vervolgens voeren de leerkrachten de activiteiten van dat thema uit in de groep. Soms gebeurt dat met een hele bouw en soms gebeurt dat los van elkaar. Indien dit laatste het geval is, dan gaat een keerkracht met de partner brainstormen achter de computer en dit thema vervolgens uitvoeren. Tijdens het thema koppelen de leerkrachten nog tussentijds terug, bekijken de leerkrachten het activiteitenboek indien dat nodig is en controleren zij de voortgang (of de gestelde doelen zullen worden bereikt). De overgang van fase 1 naar 2 is bijvoorbeeld een controlemoment.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Normaal duurt een thema een week of 7, het activiteitenboek stellen ze maximaal 2 keer bij. Dat betekent dat men maximaal eens in de 2 weken met het activiteitenboek werkt en dat is dan meestal thuis. Tijdens een teamvergadering komen de thema's gedurende ongeveer 30 min aan bod, dan is men thuis nog een uur bezig met het invullen van de activiteiten en dan gebruikt men het activiteitenboek tussendoor met evaluatie. In totaal besteedt men ongeveer 2 uur per thema aan het activiteitenboek.
- Verschil papier: De mogelijkheid om ook thuis aan het activiteitenboek te werken en thuis de thema's voor te bereiden. Ze zijn niet meer tijd kwijt dan met de papieren versie.

- Overige opmerkingen: De leerkracht voegt heel af en toe een foto toe en als kinderen teksten maken voegt ze die wel eens toe, maar niet vaak. Het voegt ook niet zoveel toe, het is fijn dat het kan. Voor de kinderen worden ook plakboeken bijgehouden, dus het is vooral leuk voor de tekstjes die ze schrijven.

Observatiemodellen

- Het doel: Ze dienen als leidraad om een gestructureerde observatie uit te voeren om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de kinderen.
- Activiteit: De observatiemodellen staan op papier en zitten in de map als leidraad van de observaties. Vanuit die observatiemodellen plannen de leerkrachten in het logboek. Een voorbeeld: kinderen spelen alleen maar baby in de hoek en krijgen niets voor elkaar, dan moeten deze kinderen in ieder geval een rol verdiepen of samenspel voor elkaar krijgen. Dan kijkt de leerkracht wel naar de observatielijsten. Elke dag zijn er 2 'beurt' kinderen, die extra in de gaten worden gehouden. Van hen worden sowieso observaties bijgehouden en opvallende zaken van andere kinderen worden ook meegenomen.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Dagelijks, gedurende de activiteiten van de kinderen in de klas.
- Verschil papier: Observaties noteerden de leerkrachten voorheen op stickers die vervolgens in een map werden geplakt. Nu ze digitaal werken is het veel meer gestructureerd en overzichtelijk.

Logboek

- Het doel: Het plannen van en reflecteren op activiteiten met kinderen.
- Activiteit: De planning en reflectie gebeuren nog op papier. De reflecties in het logboek worden dan niet automatisch meegenomen, maar hier digitaal mee werken is niet handig vanwege het aantal parttimers. Zij willen een map openslaan op de ochtend dat ze een klas binnenkomen zodat ze kunnen lezen wat er gebeurd is en dat gaat beter met de papieren versie; de klassenmap.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Indien observaties van kinderen zijn gepland, met de planning (10 minuten) en evaluatie (35 minuten) in het logboek zijn ze in totaal ongeveer 45 minuten bezig.
- Overige opmerkingen: Het feit dat de reflectie niet direct naar het kinderdagboek gaat is een gemis.

Kinderdagboek

- Het doel: Inzicht geven in de ontwikkeling van een kind (chronologisch!) en dat wordt benut bij het voorbereiden van oudergesprekken
- Activiteit: Het kinderdagboek geeft een chronologisch inzicht in de ontwikkeling van het kind, van de start tot het laatste gesprek, dus dat komt er prima

overzichtelijk uit en dat helpt bij het voeren van een oudergesprek. Het kinderdagboek kan tevens door de IB'er worden gelezen.

- Frequentie, duur, tijd en plaats: Of tussen de middag, of aan het einde van de dag. Ze gebruikt het kinderdagboek niet elke dag, dat vindt ze ook niet nodig en daar is geen tijd voor. Ze zijn 30 tot 45 minuten bezig om zaken uit te typen.
- Verschil papier: Het is veel overzichtelijker.

Het digitale portfolio

- Het doel: Het voorbereiden van oudergesprekken
- Activiteit: Alleen als er oudergesprekken zijn gebruikt de leerkracht het digitale portfolio ter voorbereiding van het oudergesprek want het geeft een goed overzicht van alle in het verleden gevoerde gesprekken
- Frequentie, duur, tijd en plaats: De leerkracht werkt meer met het kinderdagboek dan met het portfolio, alleen ter voorbereiding van oudergesprekken wordt het digitale portfolio gebruikt

Van de digitale evaluatie-instrumenten worden alleen de stand van zaken formulieren en de overdrachtformulieren gebruikt. De alternatieve toetsen en afvinklijsten niet. Bij basiskennmerken kunnen leerkrachten de emotionele zaken kwijt, die bij de papieren versie geen plaats hadden. Dan kijkt ze naar de kernactiviteiten en afsluitend worden punten van extra aandacht benoemd. Ze vindt de overdrachtsformulieren heel prettig werken. Ze print het wel altijd uit want bij de overdracht is het prettiger om het overzicht op papier te hebben. De uniformiteit van overdracht is een voordeel. Als er 4/5 gesprekken met ouders zijn gevoerd zijn daar allemaal stand van zaken formulieren voor gemaakt en de laatste daarvan ligt dan bovenop en die wordt in ieder geval gelezen. Het is wel prettig dat alle leerkrachten op dezelfde manier de kinderen overdragen naar de volgende klas. Bij de overdrachtformulieren is geen verschil met papier. Op de formulieren wordt er altijd extra informatie gegeven en de leerkrachten denken dat het voor collega's met minder OGO kennis wel prettig is.

De knop vervolgaanbod wordt niet gebruikt, ze plannen het vervolg in het papieren logboek.

Het totaaloverzicht van de klas wordt ook niet gebruikt. Om te achterhalen of kinderen genoeg aan bod zijn gekomen kan ook het kinderdagboek worden ingekeken.

De leerkrachten die veel OGO kennis en ervaring hebben gebruiken de bronnen infoknop in principe niet. De leerkrachten die minder kennis hebben vinden de knop wel heel prettig en gebruiken die regelmatig.

De pdf-formulieren worden ook niet gebruikt, omdat dezelfde formulieren digitaal worden ingevuld. In het begin zijn ze wel gebruikt als voorbeeld, verder niet. Nu moet alles digitaal worden ingevuld.

Papieren versie schoolportret 01

Activiteitenboek

- Het doel: Het activiteitenboek is mijn werkboek, dit is alles wat er gebeurt.
- Activiteit: Voorin zit een jaarplanning voor het hele schooljaar, daarna komen de uitgewerkte voorbereidingen per thema. De standaard dingen blijven hetzelfde maar ze zijn elk jaar ook weer anders. Daarna komt de dagplanning aan de ene kant, wat gewoon het werkboek is en kinderen met speciale aandacht worden hier ook opgeschreven. Welke kinderen in een activiteit gepland worden kan groepsafhankelijk zijn.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Wanneer er een nieuw thema wordt gestart dan worden er grofweg wat activiteiten ingedeeld. Daarna wordt geprobeerd de week vooruit te plannen wat ongeveer een half uur tot een uur kost. Tijdens de dag is ze ook een half uur tot een uur bezig. wat tijdens de les kan of tijdens andere momenten. Het plannen van een thema gebeurt in een avond in kleuteroverleg en dat is dan anderhalf uur in de zoveel weken. Bij het ene thema werken we gezamenlijk en dan is er daarna nog tijd om het in het lokaal uit te werken. Na het overleg kost het nog redelijk wat tijd om dit te doen. Vaak wordt er met de duopartner ook nog doorgesproken waarbij er elke dag aan gewerkt wordt.

Observatiemodellen

- Het doel: Ze dienen voor het bewaken van het proces. Ze dienen als ondersteuning en om bepaalde dingen niet te vergeten. Meestal wordt er in eigen woorden wat opgeschreven en dan wordt er vervolgens gekeken naar de verschillende kopjes waar het onder kan vallen. Dit wordt meestal na schooltijd gedaan, de duopartner doet dit op dezelfde manier.
- Activiteit: Gekoppeld aan activiteiten zelf maar ook gekoppeld aan de activiteiten van het kind. Die observatietabellen zitten erbij, soms zet de leerkracht het in het kinderdagboek.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Aan het einde van elk thema wordt er teruggeschreven naar het kinderdagboek, wat na de les kan. Als er over wordt geschreven naar het kinderdagboek kost dat meer tijd dan wanneer er stickers worden gebruikt. De andere leerkracht maakt dagelijks gebruik van deze modellen, de ene dag is dit een kwartier, de andere dag anderhalf uur.

Logboek

- Het doel: Dit is de start van de dag, of de dagplanning.
- Activiteit: Het maken van een dagplanning.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Hier ben je dagelijks mee bezig en van te voren, bij de planning van het thema. De ander leerkracht gebruikt het ook

elke dag in het klaslokaal, zowel voor de les als aan het eind van de dag voor de volgende ochtend. Het is puur voor de planning van de dag en kost ongeveer 30 minuten.

Kinderdagboek

- Het doel: Dit wordt gebruikt om alle gegevens te verzamelen van één kind waardoor er een overzicht per kind ontstaat. Dit wordt gebruikt om voor elk kind bij te houden hoe ver het kind in zijn ontwikkeling is.
- Activiteit: Het logboek overschrijven in het kinderdagboek. Er wordt ook met stickers gewerkt maar dan wordt er wel in het logboek geschreven dat er gebruik is gemaakt van stickers.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Vaak wordt dit niet elke dag maar aan het eind van een thema gedaan. Dit gebeurt vaak in de klas want als het mee naar huis genomen wordt en je bent de volgende dag ziek dan heeft iemand anders een probleem. Dat duurt dan voor 20 kinderen ongeveer 3 uur (dat is ongeveer 10 minuten per kind).

Het portfolio wordt niet gebruikt. leuke dingen die opvallen worden wel meegenomen in het kinderdagboek.

Wat betreft de evaluatie-instrumenten wordt het stand van zaken formulier meegegeven naar groep 3. Dat is een korte samenvatting van elk kind en dat is voldoende want daar staat zoveel informatie in dat ze daar genoeg aan hebben. Er wordt gebruik gemaakt van andere informatie buiten HOREB. CITO is een aanvulling die gebruikt wordt maar het belangrijkste is wat de leraar van het kind vindt. In groep 3 wordt er niet gewerkt met de gedachten van HOREB. Er wordt gewerkt met overdrachtsformulieren aan het eind van het schooljaar wat fijn is voor degene die de klas erna krijgt. De overgang naar groep 3 wordt doorgesproken waar HOREB leidend is. Het formulier wordt ook mondeling toegelicht.

Papieren versie schoolportret 02

Activiteitenboek

- Het doel: Het plannen van een thema.
- Activiteit: Het plannen van een thema. Als je het in het begin goed gebruikt, dan zit het format goed in je hoofd.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Het activiteitenboek wordt door gezamenlijk in een bouwoverleg ingevuld. Maar de leerkrachten hebben de oorspronkelijke versie wel aangepast. Ze hebben er wat meer structuur in aangebracht.

Samen wordt gekeken welke informatie men weet over het nieuwe thema, er wordt gebrainstormd en dan wordt het thema gepland. 2 bouwoverleggen van elk een uur.

- Overige opmerkingen: De doelen in het activiteitenboek zijn vaak erg specifiek, dus dat wordt niet in een bouwoverleg besproken. De leerkrachten moeten dat zelf meer op hun groep toespitsen. Ze vinden dat ze dit nog wel beter zouden kunnen doen.

Observatiemodellen

- Het doel: het gericht observeren van kinderen.
- Activiteit: De observatielijst screenen op kernwoorden waarop je wilt observeren in een activiteit
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Deze modellen worden niet vaak gebruikt, omdat de school ook gebruik maakt van een kleutervolgsysteem. De observatiemodellen hieruit lijken op HOREB: het heeft ongeveer dezelfde ontwikkelingslijn als in HOREB, alleen het kleutervolgsysteem is voor de leerkrachten makkelijker hanteerbaar.

Logboek

- Het doel: Het gericht observeren van kinderen in geplande activiteiten.
- Activiteit: Het logboek is aangepast omdat het iets te vrijblijvend was. Nu hebben ze een format met 3 vakken: activiteit, gebied, inhoud, met wie, doel, begeleiding. Het vierkant en de driehoek hebben de leerkrachten samen in een format gezet. In principe wel volgens de theorie, zoals in de digitale Horeb. De leerkrachten wilden er meer richting aangeven wegens veel verloop in docentencorps. Door deze opzet kunnen ze meer nadenken over de inhoud en hebben ze meer houvast.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Elke dag worden 2 logboekactiviteiten gedaan. Die worden of 's ochtends op school gepland of 's avonds thuis. Dat is afhankelijk van de fase waar je in zit en de mate van voorbereiding. Het plannen kost ongeveer 10 minuten. Het reflecteren kost ongeveer zo'n 15 minuten. Dat gebeurt soms tijdens de activiteit, soms ook later. Ze schrijven vaak op stickers, zodat die in het kinderdagboek geplakt kunnen worden. Sommige leerkrachten doen de reflectie niet (op zichzelf en op de activiteit). In het logboek wordt vaak naar het kinderdagboek verwezen om dubbel werk te voorkomen. Als er wordt gereflecteerd op de activiteit, dan komt dat als algemene opmerking in het logboek.

Kinderdagboek

- Het doel: Dit wordt best uitgebreid gebruikt met als doel de ontwikkeling kinderen nauwgezet volgen.

- Activiteit: Het schrijven per kernactiviteit over de ontwikkeling van kinderen.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Hoe vaak, hangt af van het kind. Je kunt ook lastig bijhouden welke kinderen wel en niet aan de orde zijn geweest. Soms schrijf je wel 3 keer in de week iets op over kinderen en er zijn ook momenten dat er bij 1 kind te weinig staat en dan moet je daar wel mee aan de slag. 3 jaar geleden werd er meer geschreven in het kinderdagboek, omdat er nu steeds meer dingen moeten en dus is er minder tijd. Bovendien hebben ze nu ook het kleutervolgsysteem. Er wordt thuis vaak in het kinderdagboek geschreven en dan worden de mappen dus mee naar huis genomen. De stickers worden wel op school geschreven.

Het doel van het portfolio is het illustreren van een beeld van het leerproces van kinderen / ontwikkelingslijn, maar niet aan de hand van competenties. Het is meer een plakboek. Het portfolio gebruiken ze niet.

De school heeft een aantal aanpassingen gemaakt binnen de papieren HOREB, zoals een werkbare indeling in het logboek en een eigen formulier voor PSA, wel met dezelfde inhoud, maar herkenbaar voor de school. De PSA formulieren waren niet overzichtelijk genoeg: hele dikke lijnen en weinig ruimte. Het wordt soms een onoverzichtelijk geheel. Conceptmatig was er niets mis met de formulieren, maar wel met de werkbaarheid/layout. Ook vinden ze de map totaal niet overzichtelijk. Er zouden betere en overzichtelijkere formulieren in moeten. En je moet goed kunnen vinden waar je wat kunt vinden. Ze vinden het wel heel fijn dat er veel theorie in te vinden is.

Papieren versie schoolportret 03

Activiteitenboek

- Het doel: Het plannen van een thema.
- Activiteit: De verschillende formulieren invullen: de verschillende fases worden ingevuld aan de hand van een brainstorm om te kijken wat het thema en de bedoelingen worden.
- Frequentie, duur tijd en plaats: 1 keer per thema plant men een themavergadering (aan de start) op school of bij iemand thuis waarin het thema voorbereid wordt. Daarnaast is iedere leerkracht nog ongeveer 1,5 dag plus een middag bezig om het verder in te vullen.
- Overige opmerkingen: Leerkrachten plannen niet alles via HOREB omdat ze de formulieren niet handig in het gebruik vinden, dagplanning is niet overzichtelijk en het voelt als dubbel werk.

Observatiemodellen

- Het doel: De observatiemodellen uit de papieren versie wordt niet gebruikt, omdat die niet als overzichtelijk worden ervaren. De school heeft ook beschikking over de digitale versie van HOREB P.O. en de leerkracht maakt liever gebruik van de digitale modellen.
- Activiteit: De lijst doornemen om te kijken wat je wilt observeren.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Dit wordt gebruikt als er geplande activiteiten plaatsvinden.

Logboek

- Het doel: Het logboek uit HOREB wordt niet gebruikt. Het is niet overzichtelijk, aldus de leerkracht. Ze werken liever met de dagplanning zoals ze die gewend zijn. Op die manier kunnen ze ook gewoon even in een map terugzoeken en dat is wel makkelijk. Het format in de map van HOREB is niet handig en daarom hebben ze enige aanpassingen gedaan.
- Activiteit: In het logboek staat nu een overzicht van alle activiteiten die op 1 dag worden gedaan en per activiteit wordt daar een reflectie bijgeschreven.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Elke dag wordt er gereflecteerd op alle activiteiten die op een dag gedaan zijn.

Kinderdagboek

- Het doel: De leerkrachten gebruiken een eigen kinderdagboek. Daarin worden stickers geplakt waardoor de ontwikkeling van kinderen bijgehouden wordt. Dit werkt wel op de manier zoals HOREB voorschrijft.
- Activiteit: In een schriftje wordt met steekwoorden bijgehouden wat opvalt in activiteiten. Je schrijft op wat opvalt tijdens het gericht observeren, maar ook opvallende dingen die niet gepland waren. Na schooltijd wordt het eventueel uitgetypt.
- Frequentie, duur, tijd en plaats: Dit wordt in principe elke dag gedaan, maar de leerkracht houdt wel rekening met andere drukte: als er weinig tijd is om te schrijven, wordt er minder gericht gepland in de klas. Meestal wordt het thuis uitgewerkt. Als je 5 dagen werkt, ben je wel 2 tot 2,5 dag per week bezig met het bijhouden van de kinderdagboeken.

Er wordt op deze school met een eigen vorm van portfolio gewerkt, en dus niet met de versie uit HOREB.

Alle collega's gebruiken een eigen vorm van het logboek, omdat dat overzichtelijker is. De formulieren in het activiteitenboek worden niet allemaal gebruikt. De matrix wordt bijvoorbeeld niet gebruikt. Planning speciale aandacht kent ook een eigen format, maar wijkt conceptueel niet af. De formulieren zijn wel goed in te vullen, maar niet altijd even overzichtelijk en er moet soms wel veel ingevuld worden.

Er wordt naast HOREB nog een ander programma gebruikt zodat er meer informatie beschikbaar is over leerresultaten op toetsen van kinderen.

HOREB wordt soms gebruikt bij gesprekken met ouders.

HOREB draagt wel bij aan de kwaliteit van het lesgeven vindt de leerkracht. Maar in digitale vorm is dit makkelijker dan op papier. De school heeft wel een abonnement op de digitale HOREB, maar mensen zijn echt nog aan het experimenteren hiermee. HOREB draagt ook bij aan het gericht volgen van leerlingen en ook de leerkrachten zijn zich meer bewust van eigen handelingen.

Het kinderdagboek wordt soms wel als een overdaad aan informatie ervaren.